

Raně středověké sídliště v trase silničního obchvatu v Kolíně-Štítarech

Drahomíra Malyková – Michal Lutovský

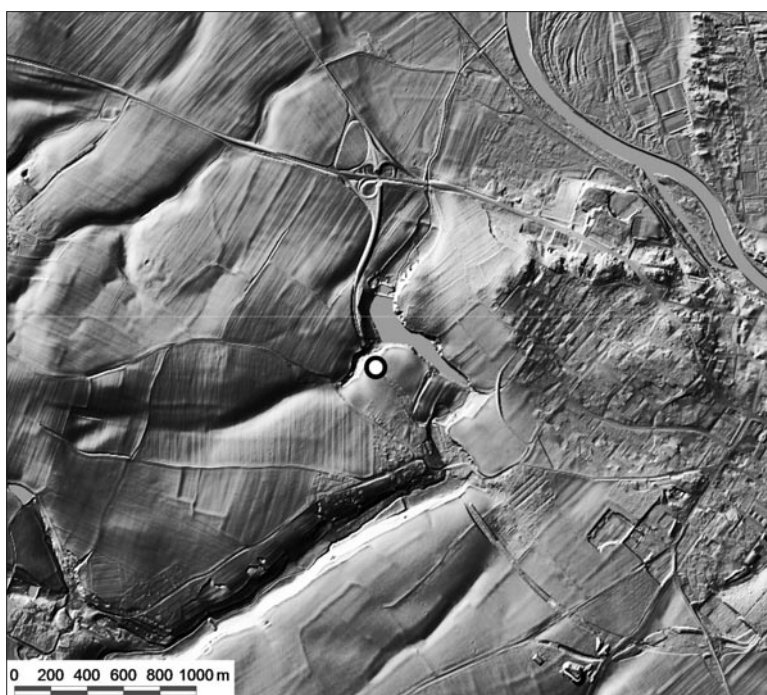
1. ÚVOD

Záchranný archeologický výzkum prováděný Archeologickým ústavem AV ČR, Praha, v. v. i., byl vyvolán výstavbou silničního obchvatu města Kolína, jehož trasa prochází oblastí s mimořádně intenzivním pravěkým a raně středověkým osídlením (*obr. 1; 2*). Začíná na okraji první labské terasy nad ohybem Labe k severu, poté se obloukem vzdaluje od vodního toku, vystupuje na návrší tvořené výběžky kutnohorského krystalinika a těsně obchází město Kolín při jeho západním a jižním okraji, překračuje koryta několika vodotečí a jižně od města se vrací na okraj první labské terasy (*obr. 3*). Celá trasa obchvatu byla v rámci rozsáhlého archeologického výzkumu rozdělena na deset zkoumaných ploch (PI–PX). Terénní výzkum plochy PIII, na které bylo identifikováno a zdokumentováno zde analyzované raně středověké sídliště, probíhal od května do listopadu roku 2008 pod vedením spoluautorky tohoto příspěvku (*Malyková 2014*; k výzkumu trasy obchvatu souhrnně *Šumberová et al. 2010*; *Šumberová a kol. 2012*). Odkryty tu byly rovněž pozůstatky sídlišť z eneolitu, doby bronzové, doby železné a ojedinělé hroby únětické kultury. Z ornice pocházejí i sporadické nálezy doby římské a stěhování národů (*Šumberová et al. 2010, 662*).¹

Archeologicky zkoumaná plocha PIII zaujímá ploché návrší mezi rybníkem Peklo a obcí Štítary, na jejímž katastrálním území se také nalézá, a je ze tří stran ohraničena vodními toky (*obr. 4–6*). Jde o polykulturní sídlištní lokalitu zkoumanou v podmínkách poměrně rychlého záchranného výzkumu, se všemi pochopitelnými negativy, která tato základní charakteristika přináší – skrytím terénu na podloží počínaje a nálezově nehomogenními obsahy objektů konče. Cílem této studie je analýza odkrytých po-

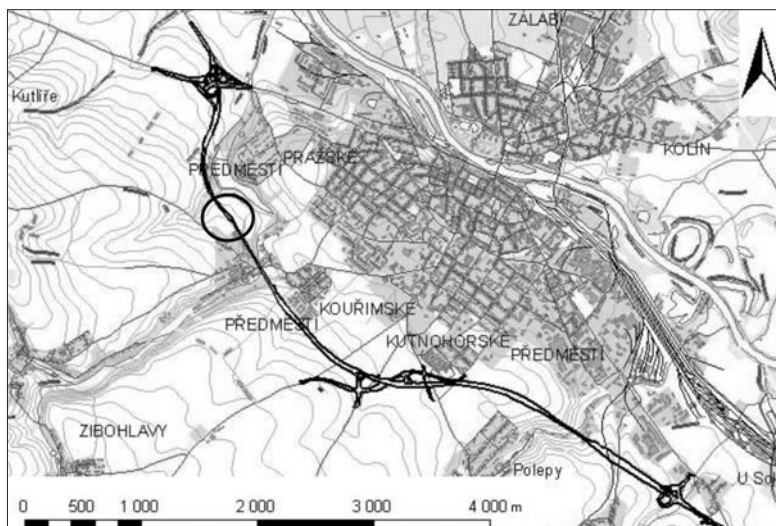

Obr. 1. Kolín-Štítary. Poloha lokality na mapě Čech

Obr. 2. Kolín-Štítary. Poloha lokality na stínované mapě reliéfu (vpravo zástavba Kolína). Podklad: ČÚZK Praha

¹ Nálezy jsou v současné době uloženy v Archeologickém ústavu AV ČR, Praha, v. v. i. Výhledově budou předány do sbírek Regionálního muzea v Kolíně.

Obr. 3. Průběh silničního obchvatu Kolína s vyznačením polohy úseku PIII

zůstatků raně středověkého sídliště, a to včetně pokusu o podchycení jeho vnitřního vývoje. Předmětem studia je tedy pouze ta část zahloubených objektů, které jsme na základě nejmladších nálezů z jejich výplně zařadili do raného středověku, a raně středověký materiál z nich. Z kapacitních i časových důvodů ponecháváme stranou nejen pravěké objekty, ale i často početnou pravěkou intruzi v raně středověkých objektech, jejíž adekvátní vyhodnocení by vyžadovalo kompletní zpracování celého zkoumaného segmentu návrší nad Pekelským potokem.

2. GEOGRAFICKÉ PROSTŘEDÍ NALEZIŠTĚ

V rámci geomorfologického členění (Demek a kol. 1987) leží námi sledované území v subprovincii Středolabská tabule, na rozhraní oblastí Českobrodské tabule (celku Kolínská tabule) a Nymburské kotliny (celku Sadská rovina). Kolínská tabule je plochá pahorkatina představující jihovýchodní součást Českobrodské tabule. Rozkládá se na levém břehu Labe a tvoří ji cenomanské pískovce, ruly, migmatity a amfibolity kutnohorského krystalinika. Morfologicky zaujímá erozně denudační povrch plošin a mírných svahů se sprašovými pokryvy a návějemi a nesouměrnými údolími potoků, místy odkrývajícími podloží křídových hornin. Polabí patří v rámci České republiky k územím s velkou akumulací činností, kde v kvartéru docházelo působením eolické a fluvialní činnosti k ukládání šterkopískových říčních teras, spraše a navátých písků (Chlupáč et al. 2002, 367–380).

Nad drobným přítokem Labe, Pekelským potokem, se vypíná relativně výrazné návrší, ze tří stran ohraničené svahy klesajícími k vodotečím – od jihovýchodu k severu Pekelským potokem (dnes v části úseku vodní nádrží Peklo), ze severozápadu pak hlubokým korytem dnes již zaniklé vodoteče, která se původně vlévala do Pekelského potoka. Pouze jihozápadním směrem pokračuje mírně zvlněný terén. K severu, za údolím pekelského rybníka pak terén postupně klesá k nivě řeky Labe vzdálené asi 1,5 km. Nadmořská výška lokality se pohybuje v rozpětí 225–240 m.

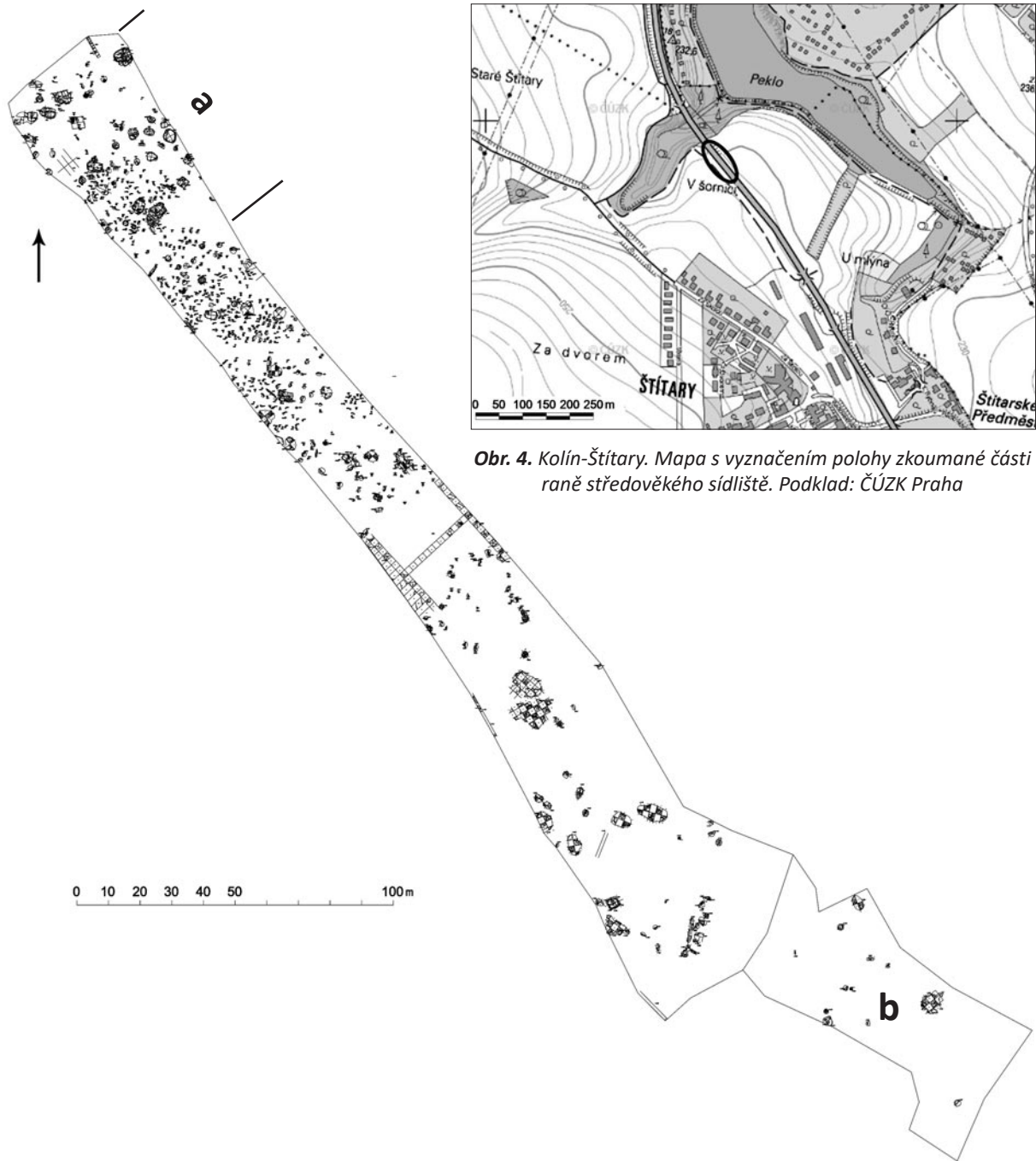
Z geologického hlediska tvoří podloží na zkoumané lokalitě naváté kvartérní sedimenty – spraše a sprašové hlíny. V severozápadní části plochy místy vystupují vápnité pískovce a biodetritické vápence křídového stáří.² Klimaticky náleží území do oblasti teplé a sušší, s průměrem ročních srážek 500–600 mm a průměrnou roční teplotou 8–9 °C. Fytogeograficky patří okolí zkoumané lokality do českého termofytika. Mapa potenciální přirozené vegetace udává pro zkoumanou lokalitu a její zázemí jako základní vegetační jednotku v blízkosti řeky Labe na pravidelně zaplavovaných částech nivy jilmovou doubravu (*Quercus-Ulmetum*). Na nezaplavovaných sušších částech nivy, na plošinách a mírných svazích – což odpovídá dané lokalitě – je jilmová doubrava alternovaná společenstvy dubohabřin, a to v uvedené oblasti černýšovou dubohabřinou (*Melampyronemorosi-Carpinetum*) a lipovými doubravami (*Tilio-Betuletum*, cf. Neuhäuslová a kol. 1998). Stávající půdní pokryv tvoří modální černozem.³ Archeologické situace byly zachyceny pod minimální vrstvou ornice, která byla zemědělskou činností proorávána až do podloží.

3. HISTORIE NALEZIŠTĚ

Oblast Kolína je z archeologického hlediska mimořádně exponovaným územím – náleží do staré sídelní oblasti se všemi výhodami úrodného středočeského Polabí; pro poznání minulosti neméně důležitá je

² Geologická mapa 1 : 25 000, © ČGS, http://mapy.geology.cz/geocr_25.

³ Půdní mapa 1 : 50 000, © ČGS, <http://mapy.geology.cz/pudy>.

Obr. 4. Kolín-Štítary. Mapa s vyznačením polohy zkoumané části raně středověkého sídliště. Podklad: ČÚZK Praha

Obr. 5. Kolín-Štítary. Plán plochy se všemi odkrytými objekty. a – raně středověké sídliště (blíže viz obr. 33); b – poloha dvou izolovaných raně středověkých objektů

pak tradice zdejšího archeologického bádání, byť možná překvapivě nikoli tak dlouhá jako v jiných částech Čech a jednoznačně související především s činností Františka Dvořáka ve 20. a 30. letech 20. století (souhrnně Dvořák 1936; pro raný středověk Dvořák – Filip 1946; Valentová – Tvrdlík 2004; nověji stručně Košta – Lutovský 2014, 121–123).

Zkoumaná plocha PIII na návrší mezi rybníkem Peklo a obcí Štítary představuje bezesporu intenzivně a dlouhodobě využívanou polohu. Archivní záznamy, muzejní inventáře i odborná literatura uvádějí z obce a jejího okolí nálezy v podstatě ze všech hlavních období zemědělského pravěku i z raného středověku. Za jeden z nejvýznamnějších nálezů z katastru obce je považován eponymní nález hrobu (?) s 16 nádobami z pozdní doby bronzové (Dvořák 1936, 60). Pokud jsou ovšem starší nálezy blíže lokalizovány, nebyly učiněny na temeni návrší, kde námi publikovaný výzkum zachytil koncentraci raně středověkých objektů.

Obr. 6. Kolín-Štítary. Letecký snímek zkoumané plochy PIII. Objekty raně středověkého sídliště se nalézají zhruba v levé čtvrtině snímku. Foto M. Gojda

4. METODA VÝZKUMU

První, přípravná fáze výzkumu na trase silničního ochvatu se soustředila na vyhodnocení dostupných archeologických dat ve spolupráci s Regionálním muzeem v Kolíně. Souběžně byla na přístupných částech trasy prováděna také povrchová prospekce. V prostoru plochy PIII se uskutečnily jak povrchové sběry, tak průzkum pomocí detektorů kovů i průzkum geofyzikální, vše s pozitivním výsledkem. V průběhu druhé, exkavační části výzkumu byla nejprve provedena skrývka ornice, a to ve dvou fázích. Svrchní vrstva ornice byla skryta buldozerem, spodní vrstva ornice a část podorničí stroji DHS s rovnou lžící. Dočištění bylo prováděno ručně. Jednotlivé archeologické situace byly zkoumány obvykle po mechanických vrstvách v jednotlivých segmentech. V některých případech byly vrstvy ve výplni objektu odebírány stratigraficky. Každý objekt byl fotograficky, kresebně i popisně dokumentován a geodeticky zaměřen.

5. POPISY OBJEKTŮ A NÁLEZŮ

Objekt 503 (obr. 7:1)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně kruhový; sklon stěn: konvexní a esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 104 × 104 cm; max. hloubka: 242 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: mazanice, 1 %, drobký. – 02 – barva: oranžovohnědá; složení: prachová jílovitá hlína. – 03 – barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: oranžovohnědá prachová jílovitá hlína, 5 %, skvrnky; kameny, 30 %, 10-50 cm. – 04 – barva: tmavě okrovohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: černohnědá prachová jílovitá hlína, 15 %, promíchaná. – 05 – barva: středně žlutá; převládající složka: spraš; příměs: oranžovohnědá, prachová jílovitá hlína, 10 %, proplástky – 06 – barva: středně šedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 15 %, skvrnky, čočky. – 07 – barva: světle žlutá; převládající složka: písčité jílo; příměs: černohnědá, prachová jílovitá hlína, 10 %, promíchaná. – 08 – barva: černohnědá; složení: prachová jílovitá hlína.

Nálezy: keramika 65 g, zvířecí kosti 395 g, mazanice 10 g, mlecí kámen, kamenná pracovní deska (?).

Charakteristika keramiky: z pouhých šesti fragmentů nese charakteristickou výzdobu raně středověké keramiky jen jediný zlomek – fragment podhrdlí s hřebenovou vlnicí, barvy tmavě hnědošedé, na vnitřní straně hrubý nevy-

hlazený povrch, slída (*tab. 1:1*). Ostatní, atypické zlomky patří jak ranému středověku, tak nejspíše i předchozímu, pravěkému osídlení.

Popis dalších nálezů: 1. Kruhový mlecí kámen (svrchní část žernovu), rozlomený na tři kusy; průměr 44 cm, průměr otvoru 4,5 cm, síla 3,5–5,5 cm; *tab. 29:1*. — 2. Kamenná deska o rozměrech 92 × 36 cm a síle 6–6,5 cm; *obr. 32*.

Poznámka: žernov byl uložen v několika kusech ve vrstvě kamenů zhruba v polovině výplně objektu, identifikován byl až po vybrání na povrchu. Kamenná deska se nacházela ve výplni objektu v hloubce 50–130 cm nastojato u stěny na severní straně objektu.

Interpretace a datování: zásobní jáma; raný středověk.

Objekt 505 (*obr. 7:3*)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: pec; tvar půdorysu povrchu: osmičkovitý; sklon stěn: přímé šikmé, místy konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: konkávní a ploché rovné; rozměry objektu: 340 × 152 cm; max. hloubka: 42 cm. Popis vrstev: 01 – barva: středně hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: hnědookrová písčitojílovitá hlína, 3 %, čočky. — 02 – barva: hnědookrová; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně hnědošedá, 25 %, promíchaná. — 03 – barva: tmavě šedohnědá; složení: prachová jílovitá hlína. — 04 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: mazanice, 30 %, malé fragmenty, mazanice, 5 %, drobky. — 05 – barva: černošedá; složení: propálená hlína.

Nálezy: keramika 437 g, zvířecí kosti 239 g, mazanice 837 g.

Charakteristika keramiky: v nevelkém souboru byly vedle atypických, většinou raně středověkých fragmentů vyčleněny zlomek šikmo seříznutého okraje, větší fragment hrdla a podhrdlí s oboustranně odsazeným okrajem (vně výrazné stopy obtáčení) a zlomek výdutě s hřebenovou vlnicí. Barvy v odstínech hnědé (zlomek výdutě výrazně světlejší). Kvalitní výpal, písčité ostřívo, slída. *Tab. 1:3–5*.

Popis dalších nálezů: 1. Šídlo/šipka z diafýzy neurčené kosti velkého savce.

Interpretace a datování: dvouprostorový objekt interpretovaný jako pec s předpecním prostorem; střední doba hradištní.⁴

Objekt 508 (*obr. 7:2*)

Rozsah odkryvu: 1/2; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: ploché skloněné k západu; rozměry objektu: 90 × 90 cm; max. hloubka: 84 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě hnědošedá; složení: prachová jílovitá hlína. — 02 – barva: tmavě šedočerná; složení: prachová jílovitá hlína, 40 %, skvrnky.

Nálezy: keramika 49 g.

Charakteristika keramiky: pět atypických fragmentů a jeden drobný zlomek silnostěnné výdutě s hřebenovou výzdobou. Síla střepu cca 1 cm, v ostřivu i výraznější kamínky (*tab. 1:2*).

Interpretace a datování: zásobní jáma; raný středověk.

Objekt 514 (*obr. 8:1*)

Rozsah odkryvu: část; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně oválný; sklon stěn: konkávní, místy přímé šikmé; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 402 × 182 cm; max. hloubka: 46 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: hnědookrová písčitá jílovitá hlína, 10 %, drobky; kámen, 10 %, střední a malé fragmenty; mazanice, 1 %, drobky. — 02 – barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: hnědookrová písčitojílovitá hlína, 40 %, drobky. — 03 – barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 20 %, skvrnky.

Nálezy: keramika 3564 g, zvířecí kosti 307 g, mazanice 44 g.

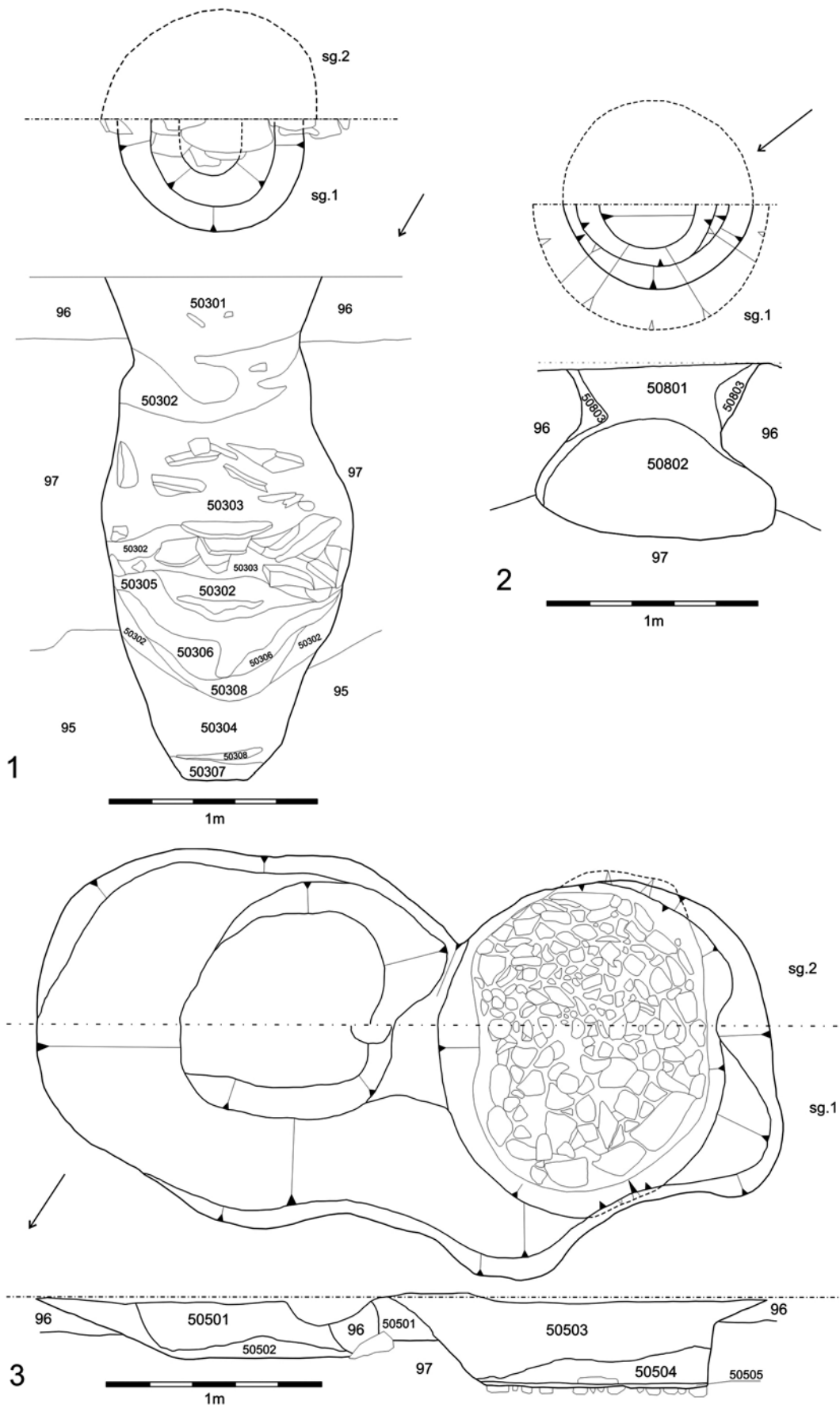
Charakteristika keramiky: výrazný soubor, vedle atypických (většinou raně středověkých) zlomků a starší keramické intruze zachyceny větší části dvou nádob se zaobleným okrajem, v jednom případě esovité profilace s třemi pásy drobné dvoj až trojnásobné vlnice (otřelá výzdoba), v druhém s šikmým rovným podhrdlím, v horní části výdutě patrně bez výzdoby (?), nižší partie nedochovány). Dále zlomky šikmo seříznutých masivnějších okrajů, fragmenty s výzdobou hřebenové vlnice a hřebenových pásů a silně omletá polovina masivního dna s otiskem osy. Barva povrchu hnědá až šedohnědá, v jednom případě oranžovohnědá, na okrajích stopy obtáčení, kvalitní výpal, zčásti ostré lomy, ale i několik omletých střepů, drobné písčité ostřívo, slída, jen výjimečně výraznější kamínky. Vyobrazeny jsou všechny zdobené fragmenty a většina okrajových zlomků. *Tab. 1:6–10; 2:1–5*.

Interpretace a datování: vzhledem k rozměrům a tvaru nejde o zásobní jámu, uvažovat lze o jiném typu hospodářského objektu neobytného typu (absence otopného zařízení). Patrně starší doba hradištní.

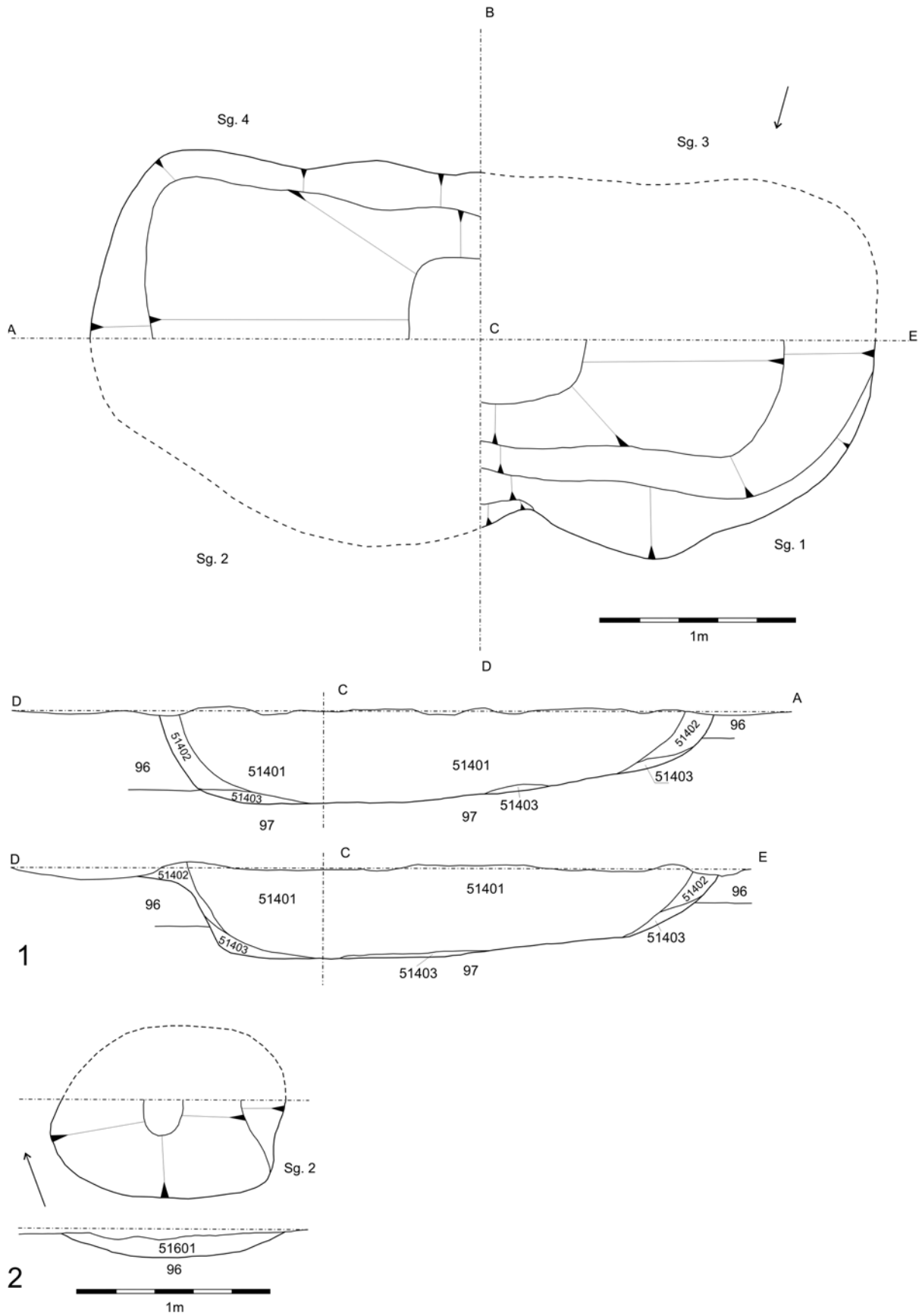
Objekt 516 (*obr. 8:2*)

Rozsah odkryvu: 1/2; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně oválný; sklon stěn: konvexní; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 126 × 91 cm; max. hloubka: 15 cm. Popis vrstev: 01 – barva: šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: hnědookrová písčitojílovitá hlína, 5 %, skvrnky.

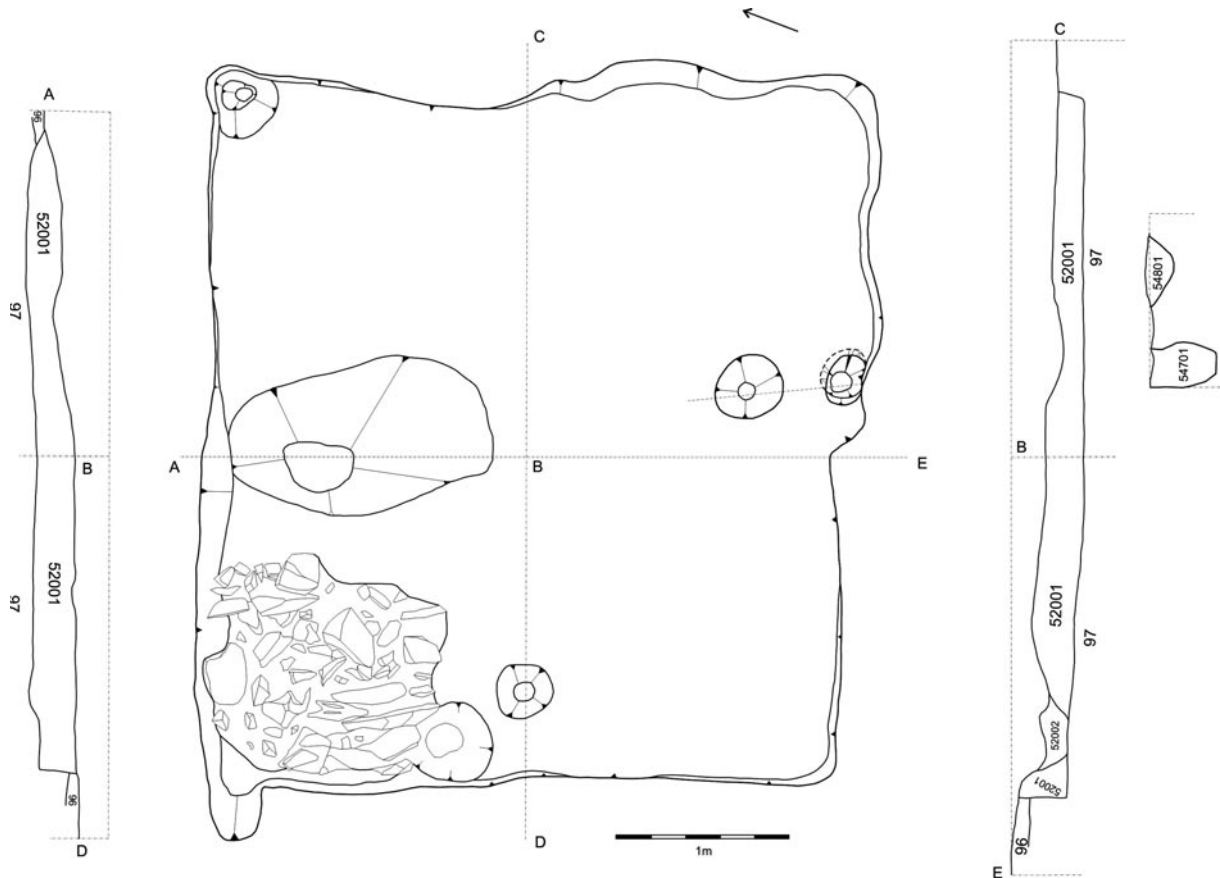
⁴ Přiřazení části objektů k jednomu ze tří horizontů (kultura s keramikou pražského typu, starohradištní a středohradištní horizont) je v řadě ohledů třeba chápat jen jako pomocné vyjádření rozdílů ve vývoji místní keramické produkce vyplňující interval od 7. do 9. století (cf. též *tab. 1*).

Obr. 7. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 503; 2 – obj. 508; 3 – obj. 505

Obr. 8. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 514; 2 – obj. 516

Obr. 9. Kolín-Štítary. Plán objektu 520

Nálezy: keramika 74 g.

Charakteristika keramiky: jeden zlomek obloukovitě vyhnutého, šikmo seříznutého okraje (tab. 3:1).

Interpretace a datování: spodní část objektu (?), spíše ale jen zaplněná mělká deprese; raný středověk.

Objekt 520 (obr. 9)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: zahlužená chata; tvar půdorysu povrchu: pravoúhlý čtvercový s oblými rohy; sklon stěn: přímé šikmé i přímé svislé; zlom ode dna: ostrý i pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 394 × 366 cm; max. hloubka: 22 cm. Popis vrstev: 01 - barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně hnědookrová písčité jílovitá hlína, 5 %, skvrnky; tmavě šedá prachová jílovitá hlína, 5 %, skvrnky. — 02 - barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně hnědookrová písčité jílovitá hlína, 25 %, skvrnky.

Poznámka: v severozápadním rohu pozůstatky částečně rozvalené kamenné pece s vypáleným dnem, vpravo od jejího ústí spodní část nádoby zapuštěné mírně pod podlahu.

Nálezy: keramika 2030 g, zvířecí kosti 260 g, mazanice 355 g, přeslen a polovina provrtaného kolečka ze střepu (pravěk?).

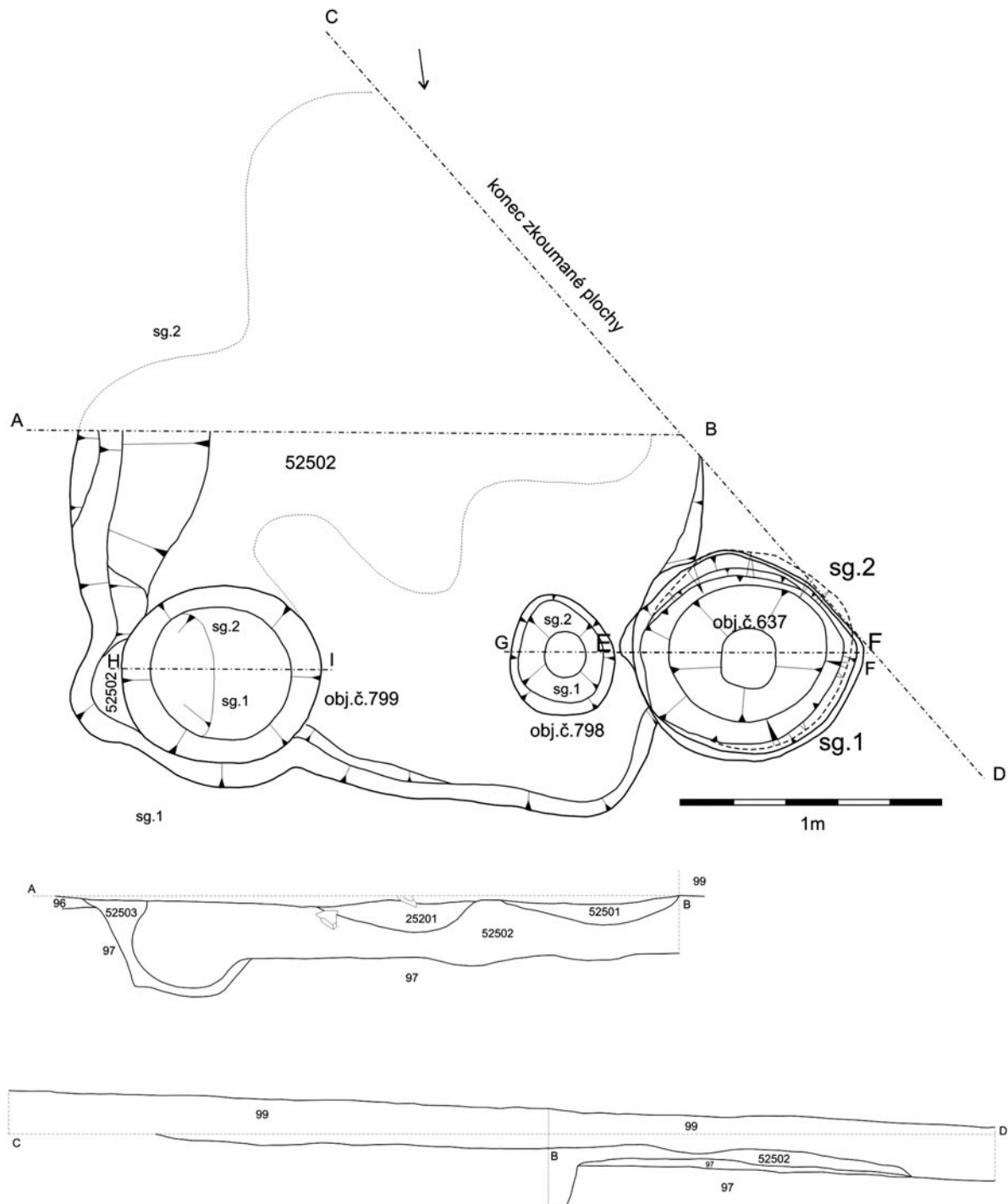
Charakteristika keramiky: zčásti pravěká intruze, jinak poměrně hrubá silnostěnná keramika, identifikovány dva okrajové zlomky s mírně a výrazněji vyhnutým a seříznutým (zploštělým?) okrajem a dva fragmenty hrubých masivních den. V písčitém ostrívu keramické hmoty přítomny drobné kamínky, drobná slída a patrně i keramické úlomky. Tab. 3:2,3,6,7.

Popis dalších nálezů: 1. Dvojkónický přeslen s ostrým lomem a zřetelnými stopami po formování, průměr 36–38 mm, výška 27 mm, průměr otvoru 9 mm (tab. 3:4). — 2. Polovina kolečka vylámaného ze střepu, se středovým otvorem; předmět byl patrně zhotoven ze zlomku pravěké nádoby, jeho datování do raného středověku je značně nejisté až nepravděpodobné (tab. 3:5). — 3. Tupé šídlo z diafýzy neurčené kosti velkého savce; 14 g.

Interpretace a datování: polozemnice s kamennou pecí; kultura s keramikou pražského typu.

Objekt 525 (obr. 10)

Rozsah odkryvu: část; druh objektu: zahlužená chata; tvar půdorysu povrchu: nepravidelný; sklon stěn: přímé šikmé, místy konkávní; zlom ode dna: ostrý; dno: ploché rovné, místy nepravidelné; rozměry objektu: 340 × ? cm; max. hloubka: 50 cm. Popis vrstev: 01 - barva: šedočerná; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 10 %, drobký; uhlík, 10 %, drobký. — 02 - barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 30 %, drobký a skvrnky. — 03 - barva: středně šedohnědá; převlá-

Obr. 10. Kolín-Štítary. Plán objektu 525

dající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 30 %, skvrnky, skvrny; tmavě hnědošedá, prachová jílovitá hlína, 10 %, skvrnky.

Poznámka: objekt obsahoval patrně dvě kamenné pece (nezachyceno na plánu) – větší s výrazněji propáleným dnem v severozápadním rohu, další kamenná destrukce s méně výraznými stopami ohně se našla v severovýchodním rohu. Práci s ohněm dokládá i velké množství mazanice patrně nekonstrukčního charakteru a lící pánvička.

Nálezy: keramika 6013 g, zvířecí kosti 630 g, lidské kosti, mazanice 11764 g, zlomek lící pánvičky, železná tordovaná jehla s očkem.

Charakteristika keramiky: vedle většího množství atypických zlomků (včetně pravěké intruze) byly v souboru identifikovány dvě složky. Starší tvoří keramika kultury pražského typu – dvě svrchní části nádob s téměř kolmým okrajem, v jednom případě s úseky zdobenými šikmými vrypy (tab. 3:8; 4:1), a masivní, vně mírně odsazené, poměrně hrubě utvářené dno malého průměru (tab. 4:2). Druhou složku tvoří zlomky keramiky s vyhnutými a se-

říznutými okraji, zdobené hřebenovými vlnicemi, vpichy a rýhami, se stopami obtáčení, v jednom případě zachycen reparační otvor, jeden fragment s vlnicí byl výrazně přepálený (*tab. 4:4–8*). Charakter obou složek je v podstatě shodný – písčité ostřívo s drobnými kamínky, slída, kvalitní výpal, ostré lomy. Mezi množstvím většinou amorfních kusů mazanice (z topenišť) se nalézá i fragment s hladkými stěnami a s výzdobou (!). Původní vzhled artefaktu není bohužel jasný, spodní (či vnitřní) část nese na nepravidelně formovaném povrchu tmavší (opálenou?) vrstvičku, vně (shora?) je povrch vyhlazený a zdobený trojnásobnou vlnicí (*tab. 4:9; obr. 29*). Materiál je jemný, bez výraznějšího ostříva, výpal je méně kvalitní.

Popis dalších nálezů: 1. Fragment lící pánvičky, zachována část boční stěny s náběhem na dno a s rozšířením směrem k (nedochovanému) násadnímu otvoru; dochované části původního povrchu pečlivě vyhlazeny, v místě rozšíření stopy po formování (otisky nehtů?); na vnitřní straně dochovány stopy po zpracovávání cínu (viz *tabela 2*; určení Ing. Šárka Jonášová, oddělení analytických metod, Geologický ústav AV ČR, v. v. i.); rozměry: dochovaná výška 34 mm (téměř kompletní původní výška předmětu), dochovaná d. 42 mm, hmotnost 22,9 g. *Tab. 4:3*. – 2. Železná jehla s tordovaným tělem, mírně deformovaným tenkým hrotem a hlavicí svinutou v očko. Rozměry: d. 65 mm, síla v tordované části 2,4 mm, síla v očku 1,4 mm, hmotnost 0,92 g. *Tab. 4:10*.

Lidské kosti: v hloubce 40–50 cm od povrchu objektu po skrývce byly zachyceny fragmentární kosterní pozůstatky dítěte zemřelého ve věku 6–8 let (infans I – začátek infans II). Fragmenty crania a postkraniału gracilní stavby zahrnovaly zlomky tenkostěnné lebeční klenby, distální polovinu poškozené diafýzy stranově neurčené kosti pažní, tělo levé kosti vřetenní, poškozenou diafýzu levé kosti loketní, os metatarsale I, prstní článek a silně poškozené komponenty dosud nesrostlé kosti pánevní levé strany (určení: Hana Brzobohatá, ArÚ AVČR, Praha, v. v. i.).

Interpretace a datování: zahloubená chata (příp. výrobní objekt?); kultura s keramikou pražského typu. Objekt byl porušen jámou 637, proto patrně došlo ke kontaminaci mladším materiálem, jáma nejspíš náleží středohradištnímu období.

Objekt 528 (*obr. 11:1*)

Rozsah odkryvu: 1/2 (zasahoval mimo zkoumanou plochu); druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 246 × 122 cm; max. hloubka: 317 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 1 %, skvrnky. – 02 – barva: tmavě šedohnědá; složení: prachová jílovitá hlína. – 03 – barva: šedohnědá; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, skvrnky a skvrny. – 04 – barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 2 %, skvrnky. – 05 – barva: hnědočerná; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 1 %, skvrnky. – 06 – barva: tmavě okrová; složení: jílovitá hlína. – 07 – barva: tmavě okrová; převládající složka: jílovitá hlína; příměs: hnědočerná písčité jílovitá hlína, 20 %, skvrnky a skvrny. – 08 – barva: hnědočerná; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: tmavě okrová jílovitá hlína, 10 %, skvrnky. – 09 – barva: hnědočerná; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 40 %, skvrnky a skvrny.

Nálezy: keramika 5725 g, zvířecí kosti 2050 g, uhlíky, bronzový plíšek – patrně pravěká intruze.

Charakteristika keramiky: velké množství převážně atypických raně středověkých fragmentů a poměrně výrazná pravěká intruze. Patrně i větší torza raně středověkých nádob (nelepeno). Okraje většinou šikmo seříznuté, méně zaoblené, často výrazně ven vyhnuté a z vnitřní strany odsazené, odsazená hrdla, dna rovná, v jednom případě otisk osy. Výzdoba sestává většinou z hřebenových vlnic a pásů a šikmých hřebenových vpichů; v jednom případě nepravidelná hřebenová výzdoba na silnostěnném střepe (*tab. 8:7*; nelze vyloučit intruzi ze starších fází raného středověku). Stopy obtáčení na okrajových partiích. Barva povrchu hnědá až hnědošedá, kvalitní výpal, ostré lomy, drobné písčité ostřívo, slída, jen výjimečně výraznější kamínky. Vyobrazena je většina okrajů a zdobených fragmentů, nekresleny pouze drobné fragmenty s hřebenovou výzdobou. *Tab. 5–8*.

Interpretace a datování: zásobní jáma, střední doba hradištní.

Obj. 534 (*obr. 11:3*)

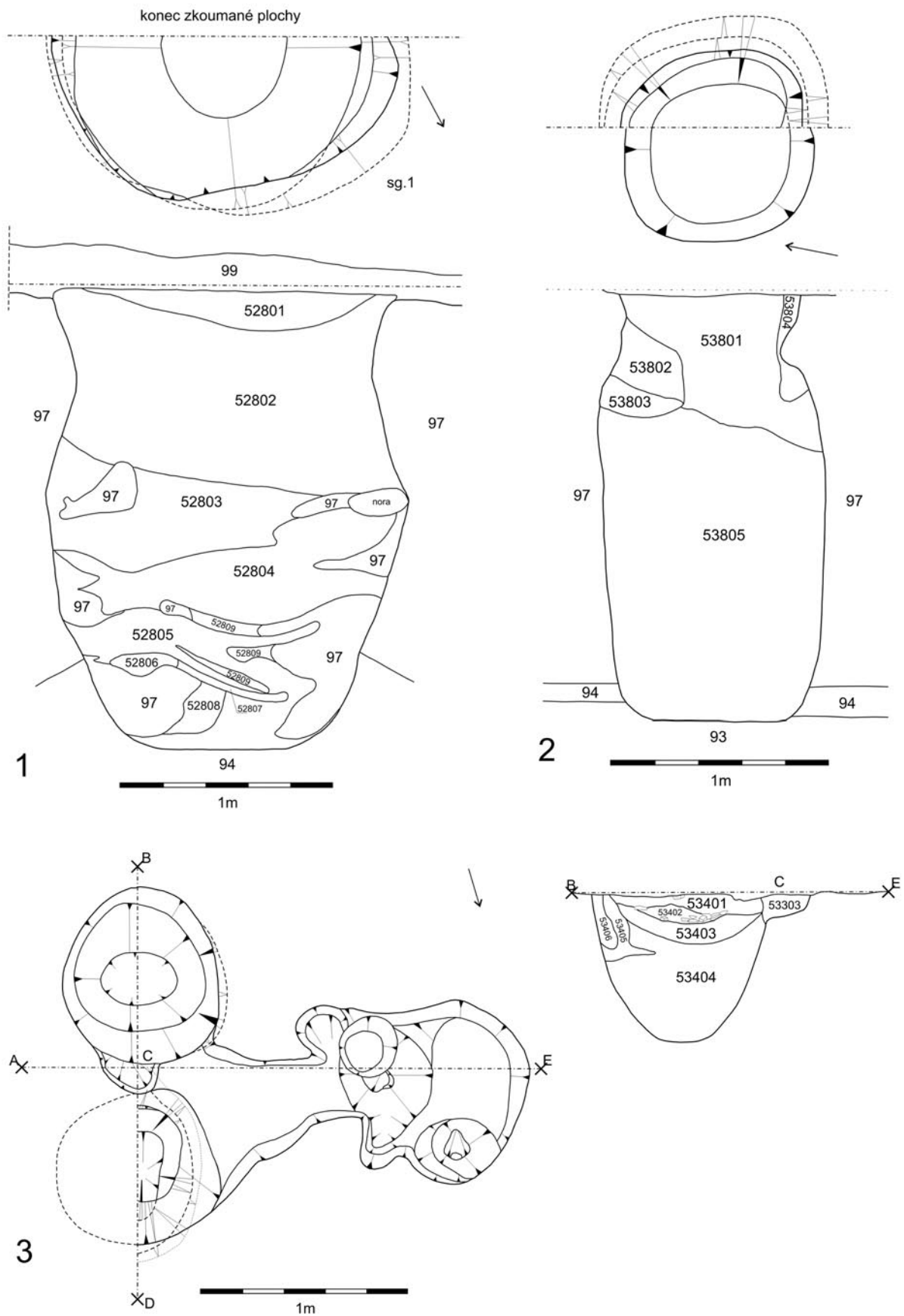
Rozsah odkryvu: 1/2; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 118 × 112 cm; max. hloubka: 104 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě hnědošedá; složená: prachová jílovitá hlína. – 02 – barva: šedočerná; převládající složka: prachová hlína; příměs: kámen, 20 %, střední velikost; uhlík, 10 %, drobkky. – 03 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: uhlík, 5 %, drobkky. – 04 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: uhlík, 5 %, drobkky. – 05 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 20 %, promíchaná. – 06 – barva: středně žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě šedohnědá, prachová jílovitá hlína, 10 %, malé skvrnky.

Nálezy: keramika 2344 g, zvířecí kosti 858 g, mazanice 9 g, uhlíky, bronzová pinzeta (? ohnutý plech) o dochované délce 5,8 cm (v povrchové vrstvě 0–10 cm, patrně náleží laténskému období – viz *Šumberová a kol. 2012, 134, kat. č. 14.15*).

Charakteristika keramiky: kromě intruze (většinou laténského stáří) a atypických zlomků identifikována větší torza dvou raně středověkých nádob. U jedné okraj zaoblený, u druhé šikmo seříznutý, rovná dna (nekresleno), vysoko položená výzdoba v podobě hřebenových vlnic a vodorovných hřebenových pásů. Stopy obtáčení na okrajových partiích. Barva povrchu tmavohnědá, kvalitní výpal, ostré lomy, drobné písčité ostřívo, slída. *Tab. 9*.

Popis dalších nálezů: 1. „Brusle“ (bez otvorů); tur domácí (*Bos taurus*), metatarsus celý levý; 319 g.

Interpretace a datování: zásobní jáma; starší doba hradištní.

Obr. 11. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 528; 2 – obj. 538; 3 – obj. 534

Objekt 538 (obr. 11:2)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 74 × 80 cm; max. hloubka: 196 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 10 %, drobký; uhlíky, 5 %, drobký. – 02 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 30 %, promíchaná. – 03 – barva: středně žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě šedohnědá, prachová jílovitá hlína, 10 %, skvrny. – 04 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, skvrny. – 05 – barva: černohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: uhlíky, 10 %, drobký; středně hnědá prachová jílovitá hlína, 5 %, skvrny.

Nálezy: keramika 152 g, struska.

Charakteristika keramiky: mezi několika atypickými zlomky (včetně starší intruze) byl identifikován fragment podhrdlí s výzdobou hřebenového pásu a vlnice a drobný zlomek kolmo seříznutého zahroceného okraje. Barva povrchu hnědá, stopy obtáčení, kvalitní výpal, drobné písčité ostřívo, slída. *Tab. 2:6,7.*

Interpretace a datování: zásobní jáma válcovitého tvaru; raný středověk (spíše středohradištní).

Objekt 540 (obr. 12:1)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně kruhový; sklon stěn: přímé svislé, esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 160 × 154 cm (povrch); max. hloubka: 172 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 30 %, promíchaná + skvrny. – 02 – barva: středně žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě šedá prachová jílovitá hlína, 15 %, skvrny. – 03 – barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 8 %, čočky; mazanice, 0,5 %, drobký; uhlík, 0,5 %, drobký. – 04 – barva: středně hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 12 %, skvrny. – 05 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: hnědočerná prachová jílovitá hlína, 10 %, skvrny; uhlík, 2 %, drobký. – 06 – barva: středně oranžová; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: středně okrová prachová jílovitá hlína, 4 %, skvrny; mazanice, 10 %, drobký. – 07 – barva: hnědočerná; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: tmavě hnědá prachová jílovitá hlína, 5 %, promíchaná; uhlíky, 3 %, drobký. – 08 – barva: černohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 2 %, čočky; uhlíky 2 %, drobký; mazanice, 3 % drobký.

Nálezy: keramika 6850 g, zvířecí kosti 880 g, mazanice 1027 g, uhlíky.

Charakteristika keramiky: kromě početné a rozměrově nevýrazné pravěké keramické intruze obsahovala jáma velké množství raně středověké keramiky včetně celých torz nádob (nelepeno, nerekonstruováno). Okraje zaoblené, v menší míře formované šikmým seříznutím, dna rovná, v jednom případě s otiskem osy. Výzdoba, začínající většinou vysoko pod okrajem, sestává z hřebenových vlnic, pásů, náznaků kazetového ornamentu, klikatky, ve dvou případech nádoby nebyly zdobené. Na vnitřní straně okrajových partií se nacházejí stopy obtáčení, níže jsou občas zachovány stopy ručního formování nádob. Barva povrchu hnědá až hnědošedá, kvalitní výpal, ostré lomy, drobné písčité ostřívo, slída, jen výjimečně výraznější kamínky. Vyobrazení jsou zástupci všech nalezených keramických jedinců, kreslena nebyla jen dna bez otisku osy, několik fragmentů zaoblených okrajů a drobných zlomků zdobených hřebenovou vlnicí a hřebenovým pásem, z části patrně fragmentů výše uvedených nádob. *Tab. 10–13; 14:1,2.*

Interpretace a datování: zásobní jáma, starší doba hradištní.

Obj. 545 (obr. 12:2)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: konkávní; rozměry objektu: 92 × ? cm; max. hloubka: 198 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: hnědookrová písčitojílovitá hlína, 10 %, droby; uhlík 5 %, drobký. – 02 – barva: středně žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě šedohnědá prachová jílovitá hlína, 30 %, skvrny. – 03 – barva: šedočerná; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 10 %, drobký. – 04 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 30 %, drobký. – 05 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 10 %, drobký. – 06 – barva: hnědookrová; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: tmavě šedohnědá; prachová jílovitá hlína, 20 % skvrny. – 07 – barva: hnědookrová; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: šedočerná prachová jílovitá hlína, 20 %, skvrny. – 08 – barva: středně žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě hnědá, prachová jílovitá hlína, 20 %, skvrny.

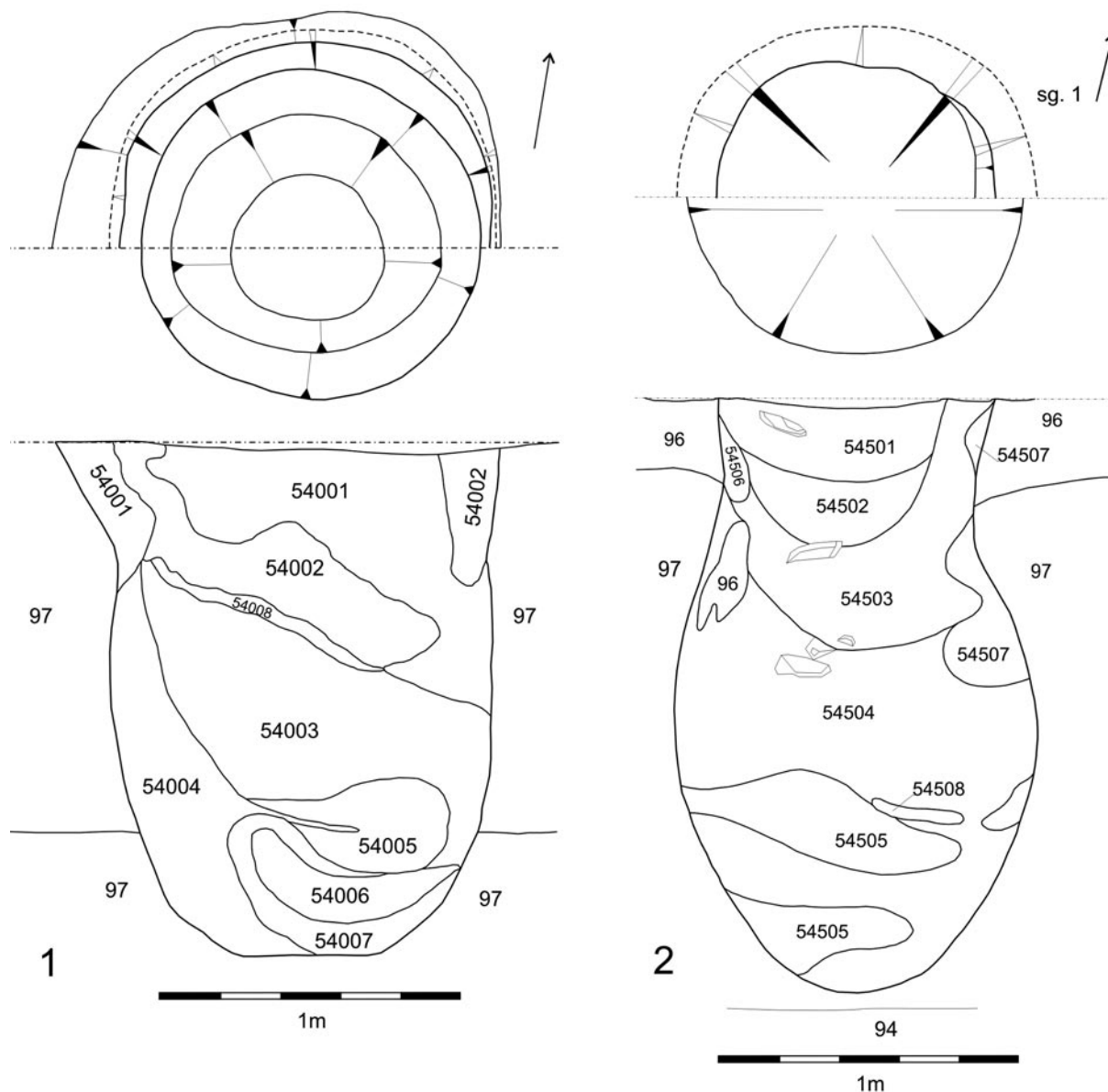
Nálezy: keramika 395 g, zvířecí kosti 259 g, mazanice 100 g, uhlíky.

Charakteristika keramiky: většinou drobné fragmenty, zčásti pravěká intruze, jeden zlomek vyhnutého zaobleného okraje raně středověké nádoby, barva povrchu světle hnědá až hnědo šedá, uvnitř i vně stopy obtáčení, drobná slída, písčité ostřívo (*tab. 15:1*).

Interpretace a datování: zásobní jáma, raný středověk; jediný jednoznačně určitelný raně středověký fragment se sice nacházel při povrchu objektu – vrstva 0–10 cm – celkovým charakterem, tj. na základě typu objektu, je však jámu možné přiřadit k raně středověkému období vcelku jednoznačně.

Objekt 546 (obr. 13:1)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 94 × 80 cm; max. hloubka: 212 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 10 %, drobký; uhlík, 5 %, drobký.

Obr. 12. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 540; 2 – obj. 545

– 02 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 30 %, skvrnky; mazanice, 10 %, drobky. – 03 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 20 %, skvrnky. – 04 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 10 %, drobky. – 05 – barva: středně žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě šedohnědá, prachová jílovitá hlína, 20 %, promíchaná. – 06 – barva: středně šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: mazanice, 20 %, drobky; uhlík, 10 %, drobky. – 07 – barva: středně šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: středně žlutá spraš, 20 %, promíchaná. – 08 – barva: středně žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě šedohnědá, prachová jílovitá hlína, 30 %, skvrnky.

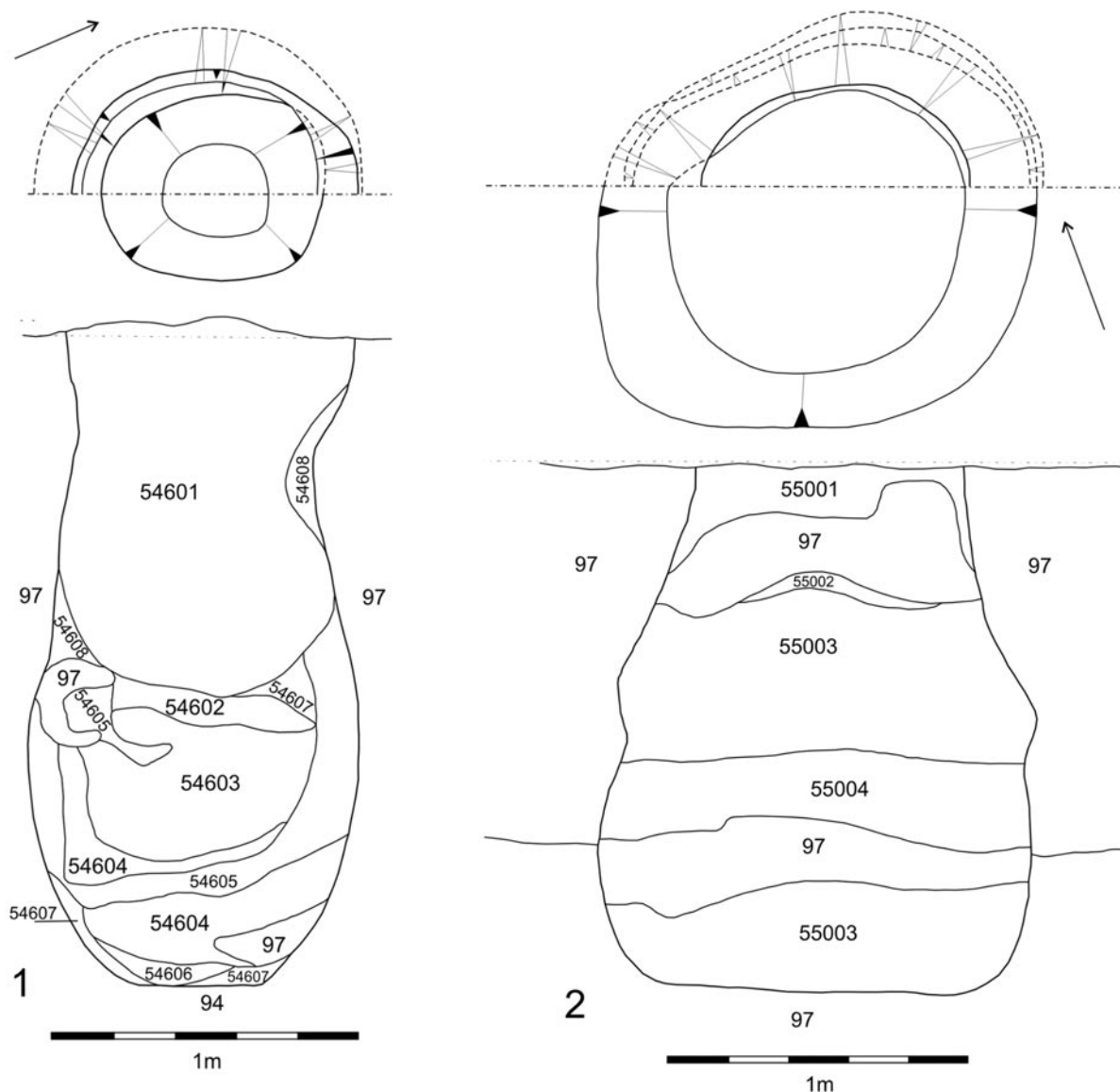
Nálezy: keramika 683 g, zvířecí kosti 273 g, mazanice 13 g, struska.

Charakteristika keramiky: kromě atypických a pravěkých fragmentů většinou malé velikosti bylo zachyceno několik výraznějších zlomků raně středověkých nádob. Okraj zaoblený i výrazně seříznutý. Výzdoba sestává z pravidelných hřebenových vlnic, pásu hřebenových vpichů (i obloučkovitě a šikmo protažených, v jednom případě pás vpichů a vlnice odděleny výrazným žlábkem. Stopy obtáčení okrajových partií, barva povrchu hnědá až šedohnědá, ostré lomy, poměrně kvalitní výpal, jemné písčité ostřívo, slída. Vyobrazeny jsou všechny výzdobně a morfologicky signifikantní zlomky raně středověké keramiky. Tab. 14:3–10.

Interpretace a datování: zásobní jáma; střední doba hradištní.

Objekt 550 (obr. 13:2)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: oválný; sklon stěn: esovitý; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché skloněné k východu; rozměry objektu: 90 × ? cm; max. hloubka: 177 cm. Popis vrstev: 01 –

Obr. 13. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 546; 2 – obj. 550

barva: hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spráš, 30 %, skvrny a skvrnky. – 02 – barva: šedá; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: tmavě šedohnědá, prachová jílovitá hlína, 10 %, skvrnky; mazanice, 2 %, drobky. – 03 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: tmavě hnědookrová prachová jílovitá hlína, 5 %, skvrnky. – 04 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spráš, 30 % proplástky; tmavě hnědookrová prachová jílovitá hlína, 30 %, proplástky.

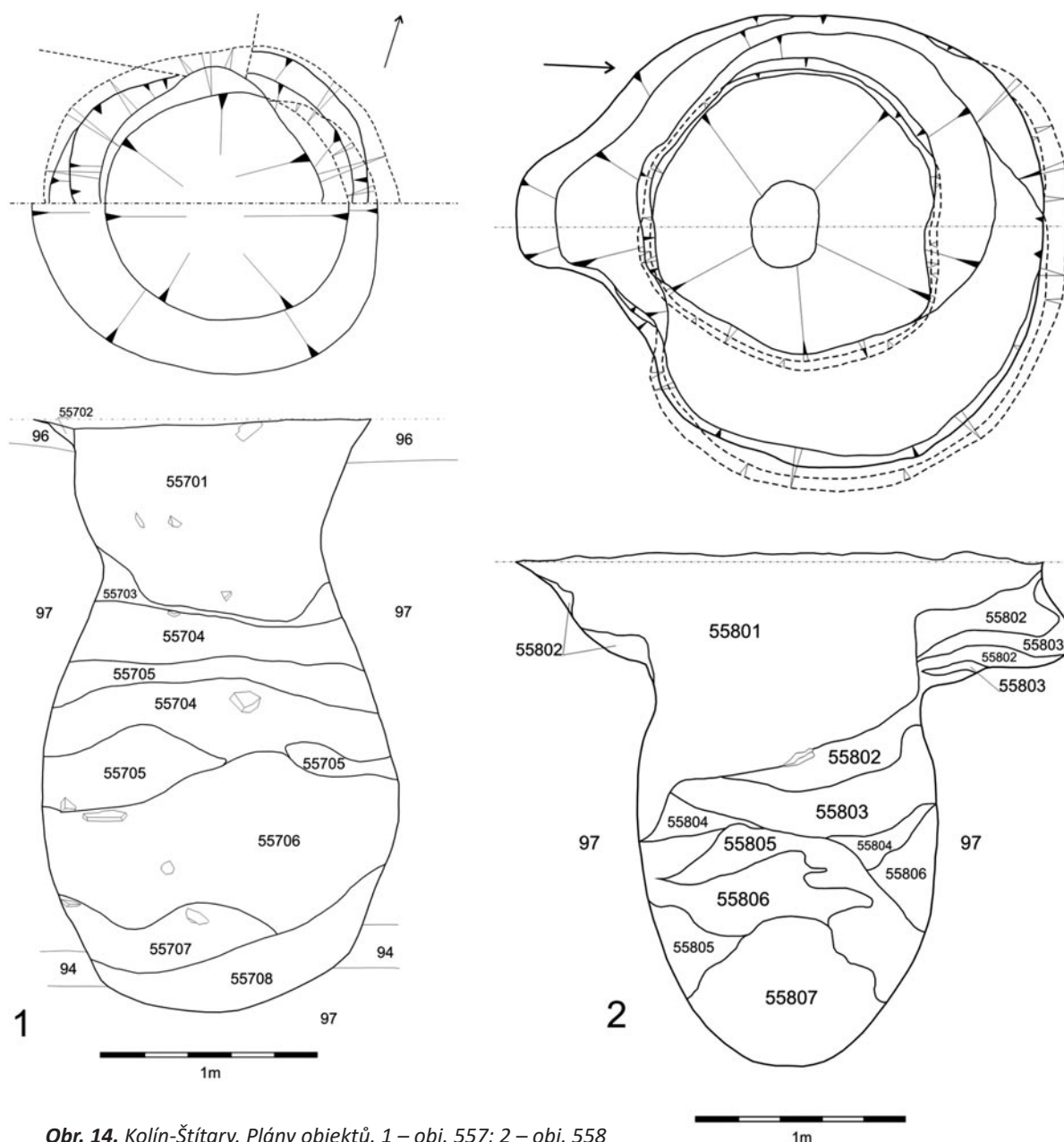
Nálezy: keramika 2619 g, zvířecí kosti 87 g, mazanice 89 g, uhlíky, 4 hliněné kuličky (?).

Charakteristika keramiky: vedle atypických fragmentů bylo nalezeno větší torzo hrnce a několik menších zdobených fragmentů dalších nádob. Svrchní část rozměrné nádoby se zaobleným okrajem (okraj ovšem není v celém průběhu stejný, na opačné straně nádoby je mírně šikmo seříznutý) nese výzdobu v podobě dvou pásů hřebenových vlnic, linky na podhrdlí představují spíše výrobní stopu, hrdlo zevnitř odděleno jemnou hranou. Barva tmavě hnědošedá, kvalitní výpal, ostré lomy, písčité ostřívo s kamínky, slída. Z vnitřní strany nádoby se nacházejí organické přískvary. Dále fragment ostře svisle seříznutého a mírně prožlabeného okraje a tři zlomky výdutě s hřebenovými vlnicemi, pásy a vpichy, v jednom případě výzdobné pásy probíhají i šikmo. Tab. 15:4–8.

Interpretace a datování: zásobní jáma; střední doba hradištní.

Objekt 557 (obr. 14:1)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: konkávní; rozměry objektu: 148 × ? cm; max. hloubka: 272 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedohnědá; složení: písčité jílovitá hlína. – 02 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: hnědookrová písčitojílovitá hlína, 20 %, skvrnky. – 03 – barva: středně hnědá; složení: písčité jílovitá

Obr. 14. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 557; 2 – obj. 558

hlína. – 04 – barva: černohnědá; složení: písčité jílovitá hlína. – 05 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: černohnědá, písčité jílovitá hlína, 20 %, proplástky. – 06 – barva: středně hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: uhlík, 20 %, drobky; žlutá spraš, 10 %, skvrnky. – 07 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: středně hnědá, prachová jílovitá hlína, 40 %, promíchaná. – 08 – barva: tmavě hnědošedá převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 20 %, drobky; uhlík, 20 %, drobky.

Nálezy: keramika 2472 g, zvířecí i lidské kosti 1147 g, mazanice 668 g, železné šídlo (?), intruze, nalezeno v povrchové vrstvě).

Charakteristika keramiky: vedle atypických fragmentů a několika zlomků rovných den (bez středové části) obsahoval soubor i několik výraznějších fragmentů raně středověké keramiky. Okraje zaoblené, v menší míře šikmo seříznuté, hřebenová výzdoba sestává z různých kombinací vlnic, vodorovných pásů a pásů hřebenových vpichů, na výraznějším torzu jsou pásy vstřícně kladených vpichů odděleny vodorovnými pásy. Barva povrchu šedohnědá, stopy obtáčení u okrajů, kvalitní výpál, převážně jemné písčité ostřívo, slída. Většina okrajových a zdobených fragmentů je kreslena. *Tab. 16; 17:1,2.*

Popis dalších nálezů: 1. Železné šídlo; oboustranně zahrocená železná tyčinka, d. 50 mm, max. šířka 3,5 mm.

Lidské kosti: v hloubce mezi 80 cm od povrchu objektu po skrývce až ke dnu byly nalezeny rozptýlené neúplné fragmentární kosterní pozůstatky dítěte mladšího 6 měsíců (infans I). V hloubce 80–90 cm byly nalezeny fragmenty tenkostěnné lebeční klenby a první žebro, v hloubce 120–130 cm pravá lopatka, v hloubce 130–140 cm zlomek pravé kosti temenní, v hloubce 140–150 cm levá kost čelní, v hloubce 150–160 cm šupina pravé kosti čelní, pravá kost

spánková, žebro a fragmenty diafýzy nejspíše holenní kosti, v hloubce 160–170 cm kost klínová, v hloubce 270 cm až dno dva neurčitelné zlomky z lebeční klenby.

Interpretace a datování: zásobní jáma; střední doba hradištní.

Objekt 558 (obr. 14:2)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné, místy konkávní; rozměry objektu: 250 × 216 cm; max. hloubka: 242 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: uhlíky, 5 %, drobký až malé fragmenty. – 02 – barva: tmavě okrová; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: tmavě šedohnědá, prachová jílovitá hlína, 5 %, drobký až malé fragmenty. – 03 – barva: tmavě hnědá; složení: prachová jílovitá hlína. – 04 – barva: středně hnědošedá; složení: prachová jílovitá hlína. – 05 – barva: středně šedohnědá; složení: zahlíněný šterkopísek. – 06 – barva: středně šedookrová; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: tmavě šedohnědá, prachová jílovitá hlína, 30 %, proplástky. – 07 – barva: tmavě šedá; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: kámen, 5 %, kamínky až malé fragmenty.

Nálezy: keramika 1204 g, zvířecí kosti 2259 g, mazanice 98 g, uhlíky.

Charakteristika keramiky: většinou drobné atypické zlomky, případně se silně otřelým dekorem v podobě hřebenových vlnic. K výraznějším fragmentům patří zlomek seříznutého okraje a zlomky zdobené hřebenovými vlnicemi a pásy, v jednom případě i výrazně protaženým hřebenovým vpichem. Barva povrchu světle hnědošedá, při okraji stopy obtáčení, kvalitní výpal, ostré lomy, jemné písčité ostřívo, jen výjimečně s většími kamínky, slída. *Tab. 17:3–7.*

Interpretace a datování: zásobní jáma; nejspíš střední doba hradištní.

Objekt 563 (obr. 15:1)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: pozvolný až nepostřehnutelný; dno: konkávní; rozměry objektu: 112 × ? cm; max. hloubka: 252 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: hnědookrová písčité jílovitá hlína, 5 %, drobký. – 02 – barva: tmavě hnědošedá; složení: prachová jílovitá hlína; příměs: hnědookrová písčité jílovitá hlína, 20 %, skvrnky. – 03 – barva: středně šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 40 %, drobký, čocky, proplástky. – 04 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: středně šedohnědá, prachová jílovitá hlína, 20 %, skvrny. – 05 – barva: černošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 10 %, drobký. – 06 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: středně hnědá, prachová jílovitá hlína, 40 %, drobký. – 07 – barva: světle hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 10 %, drobký. – 08 – barva: středně hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 40 %, drobký. – 09 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, drobký. – 10 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 40 %, drobký.

Nálezy: keramika 1172 g, zvířecí kosti 1159 g, mazanice 187 g, mlecí kámen.

Poznámka: mlecí kámen nalezen v šikmé poloze asi 20 cm nade dnem.

Charakteristika keramiky: keramický inventář představují téměř výlučně atypické zlomky, zčásti pravěké. Jediný zdobený zlomek pochází z poměrně tenkostěnné nádoby a nese hřebenovou vlnici a vodorovný hřebenový pás (*tab. 15:2*). Barva povrchu hnědá až hnědošedá, kvalitní výpal, písčité ostřívo, slída.

Popis dalších nálezů: 1. Mlecí kámen (svrchní část žernovu), průměr 41 cm, průměr otvoru 5,5 cm, síla 3,2 cm; *tab. 29:2.*

Interpretace a datování: zásobní jáma; raný středověk. Jediný signifikantní fragment keramiky pochází z vrstvy 0–10 cm od úrovně skrývky.

Objekt 567 (obr. 16:1)

Rozsah odkryvu: 1/2; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: oválný; sklon stěn: konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: konkávní; rozměry objektu: 84 × 61 cm; max. hloubka: 27 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě hnědošedá; složení: prachová jílovitá hlína. – 02 – barva: hnědo okrová; převládající složka: písčité jílovitá hlína; příměs: tmavě hnědošedá prachová jílovitá hlína.

Nálezy: keramika 22 g.

Charakteristika keramiky: dva fragmenty raně středověké keramiky s částečně zachovanou hřebenovou výzdobou (vlnice, vpichy, pás), barva povrchu šedohnědá, kvalitní výpal, písčité ostřívo, slída. *Tab. 15:3.*

Interpretace a datování: menší zahloubený objekt, sloupová jáma?; patrně střední doba hradištní.

Objekt 577 (obr. 16:2)

Rozsah odkryvu: 1/2; druh objektu: jáma sloupová?; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: konkávní; rozměry objektu: 29 × 30 cm; max. hloubka: 22 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: hnědookrová písčité jílovitá hlína, 5 %, skvrnky.

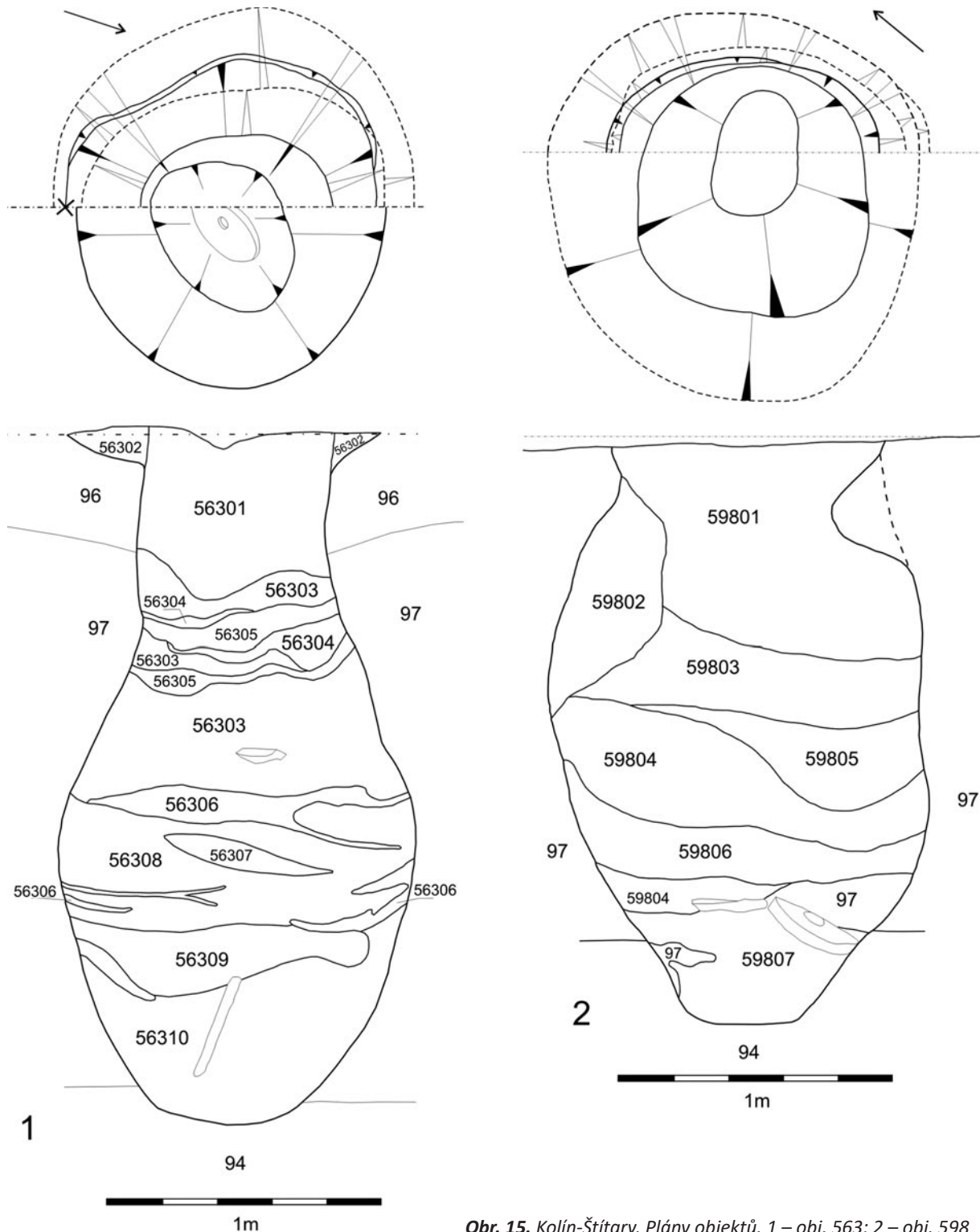
Nálezy: keramika 61 g.

Charakteristika keramiky: jeden fragment s hřebenovou výzdobou (vlnice, pásy), barva povrchu světle hnědá, kvalitní výpal, písčité ostřívo, slída. *Tab. 15:9.*

Interpretace a datování: sloupová jáma?; starší doba hradištní?

Objekt 579 (obr. 16:4)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně oválný; sklon stěn: konkávní, esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné, konvexní; rozměry objektu: 334 × 108 cm; max. hloubka: 50 cm.

Obr. 15. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 563; 2 – obj. 598

Popis vrstev: 01 – barva: středně hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, skvrnky. – 02 – barva: černá; složení: prachová jílovitá hlína. – 03 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: černá prachová jílovitá hlína, 15 %, promíchaná. – 04 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: středně hnědošedá prachová jílovitá hlína, 10 %, promíchaná.

Nálezy: keramika 1647 g, zvířecí kosti 230 g, mazanice 264 g, struska.

Charakteristika keramiky: větší množství atypických nezdobených fragmentů; kromě několika nevýrazných okrajových zlomků a omlutých fragmentů s nezřetelnou výzdobou byly identifikovány svrchní části tří nádob s mírně vyhnutým (případně kolmým? – okraje nepravidelně formované) zaobleným okrajem, ve dvou případech bez výzdoby (alespoň na horní části výdutě), v jednom případě jemně rytá hřebenová výzdoba v podobě dvou širo-

kých nepravidelných vlnic mezi dvěma vodorovnými pásy. Barva povrchu hnědošedá, bez výraznějších stop obtáčení, svislé formování patrně i na vnitřní straně jednoho z okrajů, ostré lomy, kvalitní výpal, písčité ostřívo, místy s většími kamínky a patrně i drobnými úlomky keramiky (?). *Tab. 17:8; 18:1,2.*

Interpretace a datování: poměrně mělký nepravidelný objekt, snad hospodářského charakteru; kultura s keramikou pražského typu, případně starší doba hradištní.

Objekt 598 (obr. 15:1)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné až konkávní; rozměry objektu: průměr 98 cm; max. hloubka: 210 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: mazanice, 1 %, drobky; žlutá spraš, 5 %, drobky až malé fragmenty. – 02 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 30 %, malé až velké fragmenty. – 03 – barva: středně hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: uhlíky 5 %, drobky až malé fragmenty; žlutá spraš, 5 %, drobky až malé fragmenty. – 04 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě hnědá, prachová jílovitá hlína, 35 %, proplástky. – 05 – barva: tmavě šedohnědá; složení: prachová jílovitá hlína. – 06 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: valounky, 10 %, do 5 cm; žlutá spraš, 5 %, drobky až malé fragmenty. – 07 – barva: tmavě šedá; převládající složka: prachová hlína; příměs: kámen 5 %, do 10 cm a >10 cm.

Nálezy: keramika 2009 g, zvířecí kosti 706 g, mazanice 1752 g, uhlíky, mlecí kameny (celý a zlomky).

Poznámka: zhruba 40 cm nade dnem, v hl. 160–180 cm ležel kompletně dochovaný mlecí kámen a tři zlomky dvou dalších.

Charakteristika keramiky: kromě většího množství atypických zlomků stěn obsahuje soubor patrně dvě chronologicky odlišné raně středověké složky. Starší tvoří fragmenty nejspíš jednoho hrnce kultury s keramikou pražského typu s mírně vyhnutým zaobleným okrajem, nezdobené (*tab. 18:3*), z téže nádoby patrně pochází i zlomek masivního dna (*tab. 19:4*); vně i uvnitř se na hrdle dochovaly vodorovné rýžky (stopy obtáčení?), ostré lomy, kvalitní výpal, písčité ostřívo se slídou, místy s většími kamínky. Mladší složka je tvořena zlomky nádob se seříznutými okraji a hřebenovou výzdobou v podobě vlnic a pásů rýh (*tab. 19:1–3,5*). Materiál obdobný.

Popis dalších nálezů: 1. Mlecí kámen (svrchní? část žernovu), rozměry 41 × 43 cm, průměr otvoru 5,5 cm, síla 9,5 cm; *tab. 29:3.* – 2. Zlomek mlecího kamene o velikosti 12 × 28 cm a síle 4 cm; *tab. 29:4.* – 3. Neúplně dochovaný mlecí kámen (svrchní část žernovu) ve dvou kusech, rozměry ochované části 36 × 33 cm, průměr otvoru 5 cm, síla 4,5 cm; *tab. 29:5.*

Interpretace a datování: zásobní jáma; patrně středohradištního stáří, u dna nalezeny i starší fragmenty, nejspíš z jedné (?) nádoby kultury s keramikou pražského typu.

Objekt 600 (obr. 17)

Rozsah odkryvu: část; druh objektu: zahloubená chata; tvar půdorysu povrchu: pravoúhlý obdélný s oblými rohy; sklon stěn: přímé svislé, místy šikmé; zlom ode dna: pozvolný, místy ostrý; dno: ploché rovné; rozměry objektu: zkoumaná část 290 × 210 cm; max. hloubka: 46 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 15 %, drobky až střední fragmenty.

Poznámka: v jižní části se nachází objekt 864 – kúlová jamka. Do objektu 600 se zahlubuje objekt 638 (jen několik drobných atypických fragmentů, nedatováno), dále zde byla evidována zásobní jáma 639, do níž je zahlouben ještě objekt 847. Objekt č. 600 zasahuje částečně mimo zkoumanou plochu a nemohl být proto prozkoumán celý.

Nálezy: keramika 913 g, zvířecí kosti 485 g, mazanice 44 g.

Charakteristika keramiky: kromě drobných atypických zlomků poskytl objekt dvě skupiny fragmentů. Ze sběru po skrývce pocházejí zlomky stěn zdobené hřebenovým vpichem a šikmo položenými hřebenovými vlnicemi (*tab. 19:7,8*), z vlastního objektu jsou pak k dispozici dva větší fragmenty patrně z jedné nádoby – zlomek rovného dna (bez středové části) a zlomek svrchní části s mírně seříznutým okrajem a výzdobou v podobě hřebenového pásu a několika nepravidelných vlnic (*tab. 19:6*), na okraji stopy obtáčení. Barva všech zlomků hnědá až šedohnědá, kvalitní výpal, písčité ostřívo, slída.

Interpretace a datování: pravděpodobně jde o část polozemnice; nebyly sice zachyceny stopy otopného zařízení, to však lze předpokládat v nezkoumané části. Objekt je porušen mladšími zásahy – mělkou nepravidelnou zahloubeninou bez datovacího materiálu (obj. 638) a zásobní jámou (obj. 639, porušeno ještě objektem 847). Chata je patrně starohradištního stáří, mladší nálezy pocházejí ze sběru na povrchu objektu po skrývce a do souboru se asi dostaly v souvislosti s objekty 639 a 847.

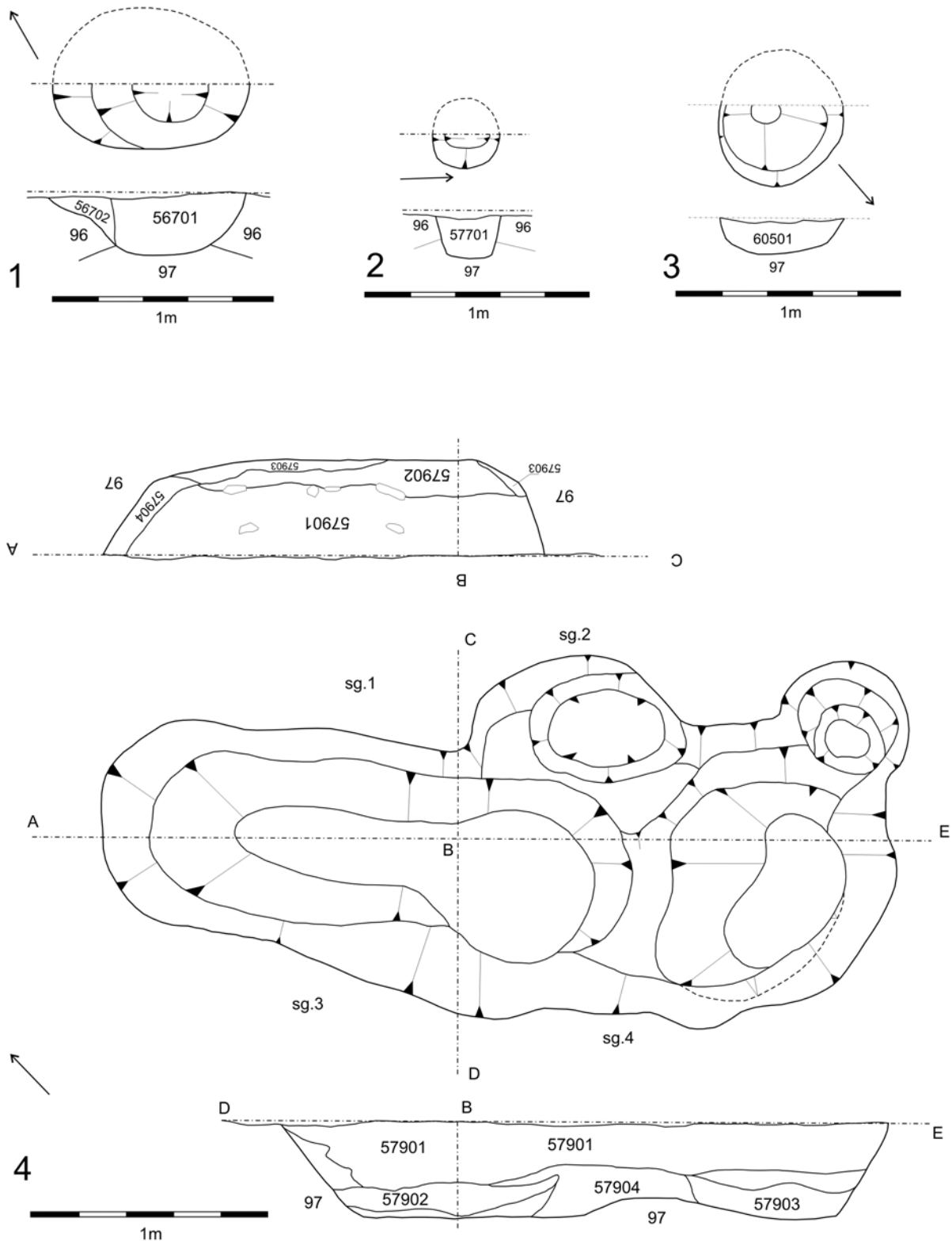
Objekt 605 (obr. 16:3)

Rozsah odkryvu: 1/2; druh objektu: kúlová jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně kruhový; sklon stěn: přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: konkávní; rozměry objektu: 34 cm; max. hloubka: 14 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, skvrnky. – 02 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě hnědá, prachová jílovitá hlína, 15 %, promíchaná.

Nálezy: keramika 14 g.

Charakteristika keramiky: jeden fragment silnostěnné nádoby s částí hřebenové výzdoby (vodorovný pás a přerušovaná? vlnice), barva šedohnědá, v písčitém ostřívu místy větší kamínky, nevýrazná slída. *Tab. 20:1.*

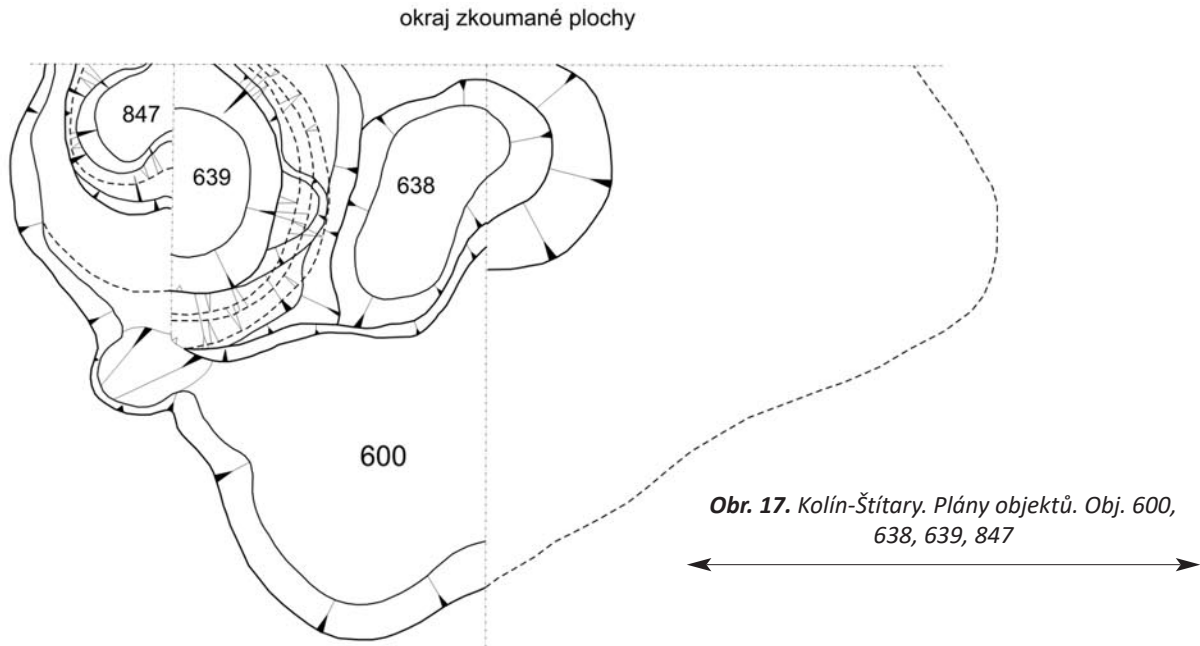
Interpretace a datování: pouze tato jedna ze skupiny kúlových jamek obsahovala raně středověkou keramiku; starší až střední doba hradištní.

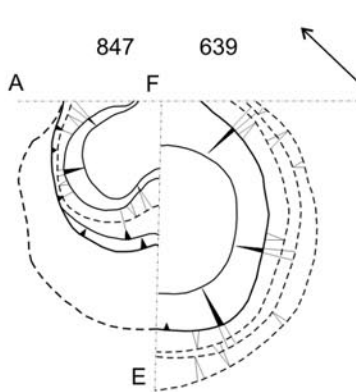
Obr. 16. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 567; 2 – obj. 577; 3 – obj. 605; 4 – obj. 579

Objekt 617 (obr. 18:1)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: konkávní; rozměry objektu: průměr 52 cm; max. hloubka: 256 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě hnědošedá; složení: prachová jílovitá hlína. – 02 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, promíchaná. – 03 – barva: šedohnědá; složení: prachová hlína. – 04 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, skvrnky. – 05 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě hnědošedá prachová jílovitá hlína, 20 %, skvrny a skvrnky.

Obr. 17. Kolín-Štítary. Plány objektů. Obj. 600, 638, 639, 847

Nálezy: keramika 744 g, zvířecí kosti 705 g, mazanice 524 g, mlecí kámen.
Poznámka: u dna, šikmo opřený o stěnu, se našel mlecí kámen.

Charakteristika keramiky: mezi drobnými, převážně atypickými střípky identifikována raně středověká složka v podobě několika zlomků zaoblených okrajů, fragmentu podhrdlí s vrypy a ometou vlnicí a několika částí stěn s hřebenovými vlnicemi a vstřícně kladenými vpichy. Barva šedá až šedohnědá, písčité ostřívo bez výraznějších kamínků, drobná slída, ostré lomy. *Tab. 20:2-6.*

Popis dalších nálezů: 1. Mlecí kámen (svrchní část žernovu), průměr 44 cm, průměr otvoru 5 cm, síla 3-5 cm; *tab. 29:6.*

Interpretace a datování: zásobní jáma; raný středověk, spíše střední než starší doba hradištní.

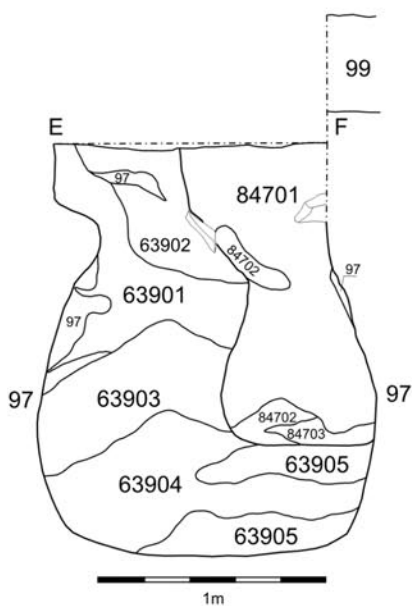
Objekt 633 (obr. 19)

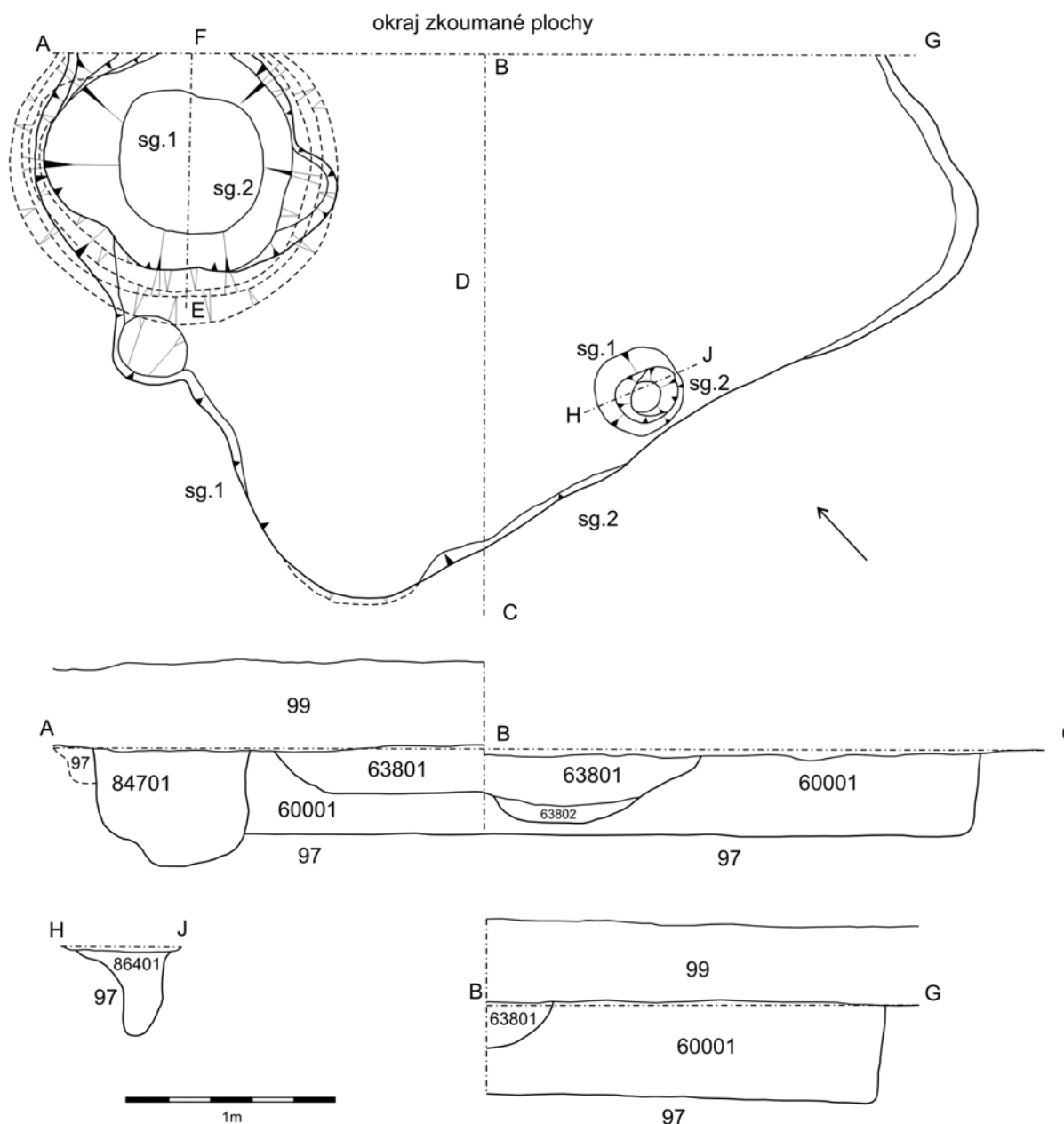
Rozsah odkryvu: celý; **druh objektu:** zahloubená chata (?); **tvár půdorysu povrchu:** nepravidelně obdélný; **sklon stěn:** stupňovité, přímé šikmé, esovitě; **zlom ode dna:** pozvolný; **dno:** ploché rovné; **rozměry objektu:** 526 × 346 cm; **max. hloubka:** 96 cm. **Popis vrstev:** 01 - barva: středně šedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spráš, 1 %, čočky. - 02 - barva: středně šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spráš, 70 %, čočky. - 03 - barva: středně hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spráš, 30 %, čočky. - 04 - barva: žlutá; převládající složka: spráš; příměs: středně šedá prachová jílovitá hlína, 40 %, skvrnky. - 05 - barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spráš, 30 %, čočky. - 06 - barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová hlína; příměs: černá prachová hlína, 30 %, skvrny a skvrnky. - 07 - barva: tmavě hnědá; složení: prachová jílovitá hlína.

Poznámka: v severozápadním rohu oválné propálené místo (ohniště?). Některé z jam při obvodu objektu patří staršímu osídlení (630, 631), případně neobsahují žádné nálezy (632).

Nálezy: keramika 7625 g, zvířecí kosti 9311 g, mazanice 1516 g, uhlíky, železná šipka.

Charakteristika keramiky: velké množství atypických fragmentů (včetně pravěkých zlomků), výrazné je ale i zastoupení zdobené raně středověké keramiky. Zaoblené (v převaze) i seříznuté okraje, četná hřebenová výzdoba v podobě vlnic, pásů rýh i vpichů, v jednom případě odsazené podhrdlí, na fragmentu dna dochován otisk osy. Barva všech zlomků v různých odstínech hnědé až po černohnědou, na okrajích stopy obtáčení, kvalitní výpal, písčité ostřívo, slída. Většina okrajových a zdobených zlomků je kreslena (*tab. 20:8,9; 21-23*).

Popis dalších nálezů: 1. Železný hrot šípů s křídélky, tulejkou (odlomena část stěny) a tordovaným krčkem. Délka 95 mm, max. rozpětí křidélek 27 mm, síla tordované části 4 mm, průměr tulejky 9 mm. Tab. 20:7.

Interpretace a datování: patrně zahloubená chata; několik raně středověkých fragmentů sice působí starobylejším dojmem, většina ale náleží nejspíš středohradištnímu období.

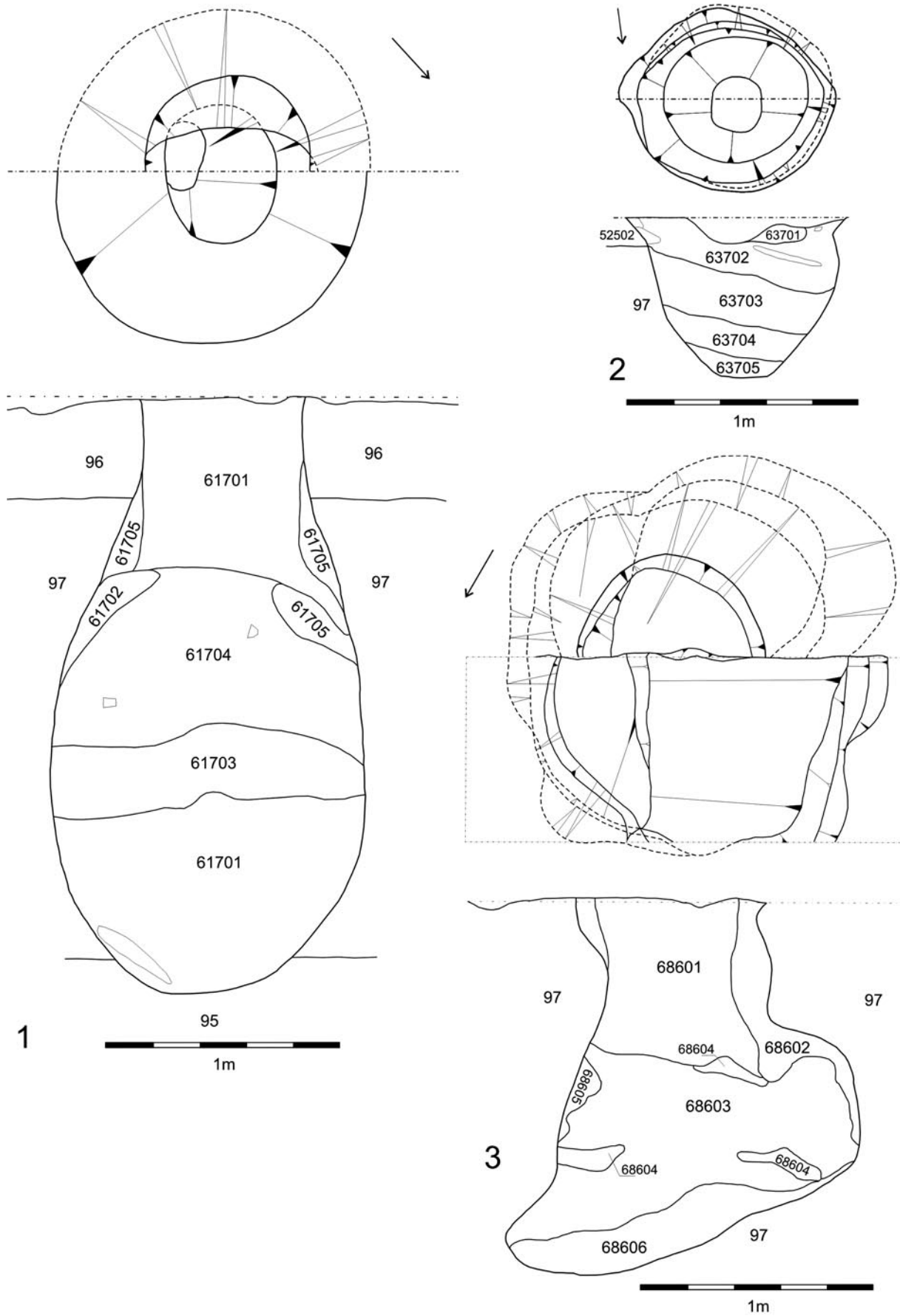
Objekt 637 (obr. 18:2)

Rozsah odkryvu: celý; **druh objektu:** jáma; **tvář půdorysu povrchu:** nepravidelně kruhový; **sklon stěn:** konkávní, esovitě; **zlom ode dna:** pozvolný; **dno:** ploché rovné; **rozměry objektu:** průměr 136 cm; max. hloubka: 98 cm. **Popis vrstev:** 01 - barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: středně hnědošedá prachová jílovitá hlína, 15 %, promíchaná. - 02 - barva: středně hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, čočky. - 03 - barva: okrovohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 8 %, čočky, skvrnky. - 04 - barva: hnědookrová; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 20 %, čočky, skvrnky. - 05 - barva: černohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 2 %, skvrnky.

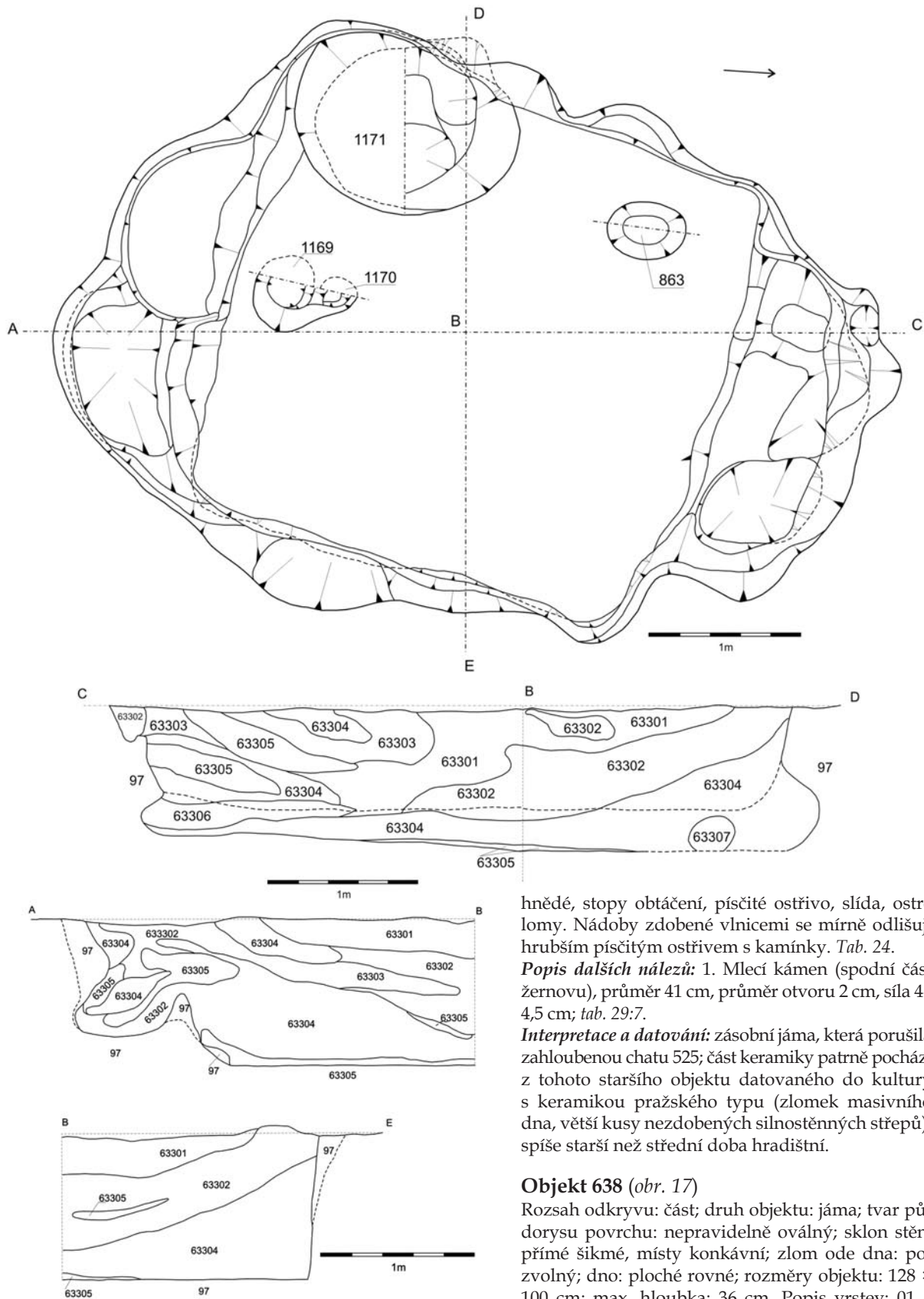
Nálezy: keramika 1803 g, zvířecí kosti 387 g, mazanice 970 g, mlecí kámen.

Poznámka: mlecí kámen šikmo umístěný ve svrchní části jámy, cca 20-30 cm od úrovně skrývky.

Charakteristika keramiky: větší množství atypických nezdobených stěn hrubších nádob, zlomek masivního dna, patrně součást staršího souboru z narušeného objektu 525 (chata kultury s keramikou pražského typu) a fragmenty horních částí tří raně středověkých nádob s vyhnutým zaobleným okrajem (v jednom případě na okraji šikmý vryp) a hřebenovou výzdobou v podobě málo pravidelných vlnic a hrubých hřebenových vpichů. Barva v odstínech

Obr. 18. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 617; 2 – obj. 637; 3 – obj. 686

Obr. 19. Kolín-Štítary. Plán objektu 633

hnědé, stopy obtáčení, písčité ostrívo, slída, ostré lomy. Nádoby zdobené vlnicemi se mírně odlišují hrubším písčitým ostrívem s kamínky. Tab. 24.

Popis dalších nálezů: 1. Mlecí kámen (spodní část žernovu), průměr 41 cm, průměr otvoru 2 cm, síla 4–4,5 cm; tab. 29:7.

Interpretace a datování: zásobní jáma, která porušila zahloubenou chatu 525; část keramiky patrně pochází z tohoto staršího objektu datovaného do kultury s keramikou pražského typu (zlomek masivního dna, větší kusy nezdobených silnostěnných střepů); spíše starší než střední doba hradištní.

Objekt 638 (obr. 17)

Rozsah odkryvu: část; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně oválný; sklon stěn: přímé šikmé, místy konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 128 × 100 cm; max. hloubka: 36 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: uhlíky, 3 %, drobky. – 02 – barva: tmavě hnědočerná; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spráš, 15 %, drobky až střední fragmenty.

Nálezy: keramika 160 g, zvířecí kosti 233 g, mazanice 18 g.

Charakteristika keramiky: atypické, patrně raně středověké zlomky.

Interpretace a datování: mělký objekt zahlubující se do obj. 600, bez přesvědčivého datovacího materiálu.

Objekt 639 (obr. 17)

Rozsah odkryvu: část; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné, místy až konkávní; rozměry objektu: 116 × 100 cm; max. hloubka: 182 cm. Popis vrstev: 01 – barva: světle hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 20 %, drobků až střední fragmenty; uhlíky, 2 %, malé fragmenty. – 02 – barva: světle šedohnědá; složení: prachová jílovitá hlína. – 03 – barva: středně hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 10 %, drobků a malé fragmenty. – 04 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, drobků až malé fragmenty. – 05 – barva: středně šedožlutá; složení: prachová jílovitá hlína.

Nálezy: keramika 636 g, zvířecí kosti 338 g, mazanice 1389 g.

Charakteristika keramiky: vedle atypických zlomků zachyceny fragmenty zaoblených i seříznutých okrajů a zlomky s hřebenovou výzdobou v podobě pravidelných i méně pravidelných vlnic a šikmých vpichů. Barva povrchu hnědá až šedohnědá, na okrajích stopy obtáčení, kvalitní výpal, ostré lomy, písčité ostřívo, místy s většími kamínky, slída. Kresleno je vše vyjma fragmentů s výrazně omletou hřebenovou výzdobou. Tab. 25:1–5.

Interpretace a datování: zásobní jáma zahlubující se v rohu do obj. 600; střední doba hradištní.

Objekt 640 (obr. 20:1)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: zahloubená chata; tvar půdorysu povrchu: nepravidelný čtvercový s oblými rohy; sklon stěn: konkávní, místy přímé šikmé; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 297 × 288 cm; max. hloubka: 48 cm. Popis vrstev: 01 – barva: šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 15 %, skvrnky; tmavě hnědošedá prachová jílovitá hlína, 10 % skvrny a skvrnky.

Poznámka: v severozápadním rohu zachyceno menší oválné propálené místo.

Nálezy: keramika 2428 g, zvířecí kosti 251 g, mazanice 238 g.

Charakteristika keramiky: vedle převážně drobných atypických (zčásti pravěkých) zlomků keramiky obsahoval objekt jeden zdobený fragment a dvě větší torza raně středověkých nádob: 1 – zlomek stěny z horní části vřutě s dvěma hřebenovými vlnicemi mezi dvěma vodorovnými hřebenovými pásy, barva hnědošedá, písčité ostřívo, slída, mírně omleté lomy (tab. 27:1); 2 – torzo nezdobeného hrnce s mírně vyhnutým, shora zploštělým okrajem a rovným dnem, o rekonstruované výšce 22,5 cm, uvnitř na okraji stopy po vodorovném, níže po svislém formování, písčité ostřívo místy s výraznějšími kamínky a slídou, barva světle hnědošedá (tab. 26:1); 3 – torzo talíře o výšce 4 a průměru 23 cm, z vnitřní strany nádoby povrch dna hrubý (pracovní plocha patrně trvaleji vystavena kuchyňské práci), vně hladký, barva hnědá až hnědošedá, hrubý, výrazně písčitého materiálu s výraznými kamínky, na dně otisky obílek (tab. 26:2).

Interpretace a datování: polozemnice; kultura s keramikou pražského typu.

Objekt 646 (obr. 20:2)

Rozsah odkryvu: 1/2; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně oválný; sklon stěn: konkávní; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 226 × 121 cm; max. hloubka: 15 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě hnědočerná; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, skvrnky. – 02 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě hnědočerná prachová jílovitá hlína, 20 %, skvrny a skvrnky.

Nálezy: keramika 154 g, zvířecí kosti 90 g.

Charakteristika keramiky: atypické fragmenty, masivní zlomek ode dna a jeden fragment svrchní části nádoby se seříznutým okrajem a částí široké nepravidelné vlnice na podhrdlí. Barva povrchu tmavohnědá až oranžovohnědá, stopy obtáčení, kvalitní výpal, písčité ostřívo, ojediněle výraznější kamínky, slída. Tab. 25:6.

Interpretace a datování: mělký, výrazně oválný objekt neznámého určení (hospodářský objekt, stopy obydlí?); patrně střední doba hradištní (?).

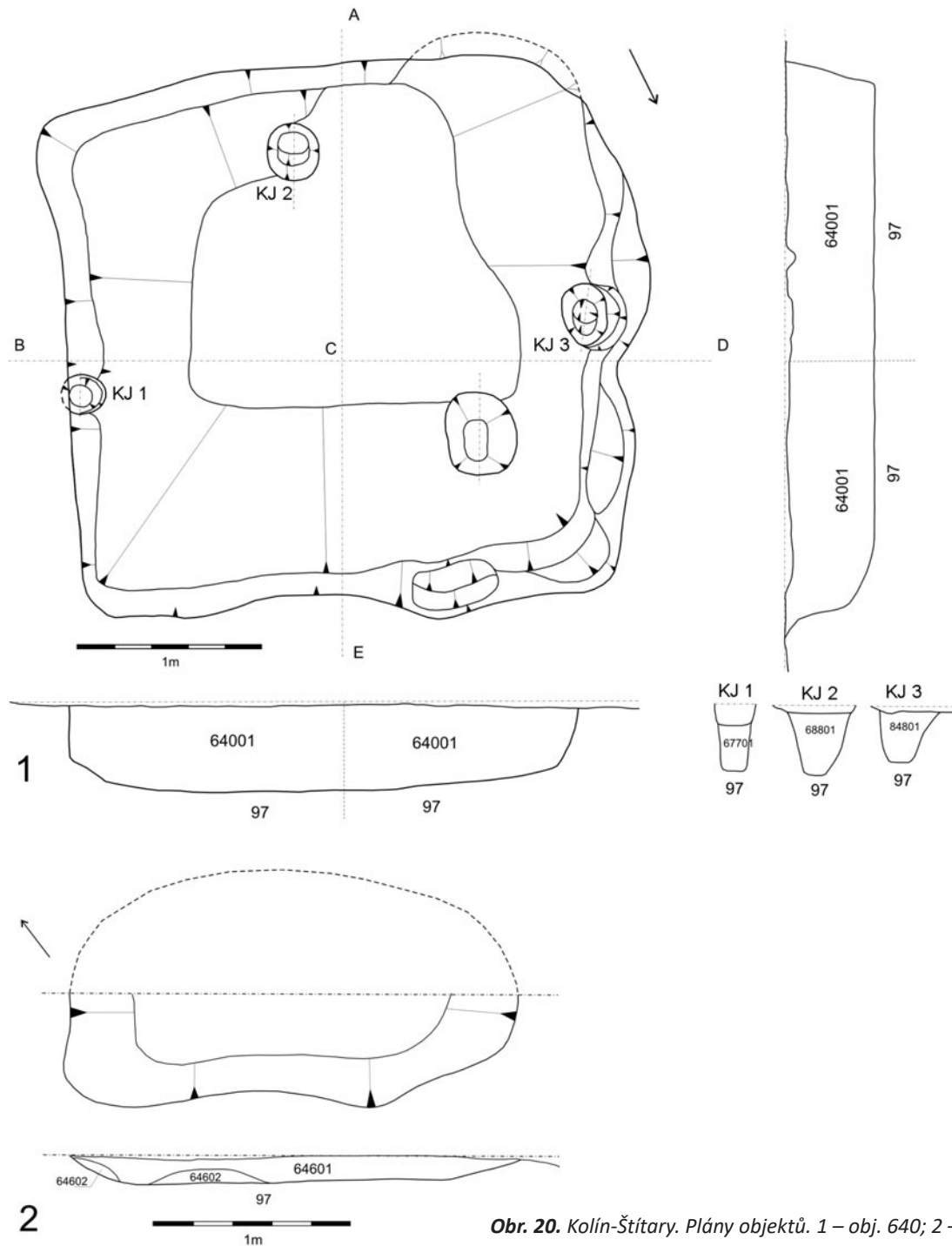
Objekt 686 (obr. 18:3)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: konkávní, skloněné k východu; rozměry objektu: 82 × 90 cm; max. hloubka: 174 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 10 %, drobků. – 02 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 40 %, skvrnky. – 03 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 20 %, skvrnky. – 04 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě hnědá, prachová jílovitá hlína, 20 %, skvrnky. – 05 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 40 %, promíchaná. – 06 – barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 20 %, skvrnky.

Nálezy: keramika 1042 g, zvířecí kosti 713 g, mazanice 16 g, bronzové kování opasku.

Poznámka: opaskové nákončí nalezeno u dna objektu, v hloubce 160 cm.

Charakteristika keramiky: převážně drobné atypické fragmenty, několik zlomků den, jeden zaoblený okraj, na pěti zlomcích identifikována hřebenová výzdoba v podobě vlnic a pásů (včetně jejich křížení). Barva povrchu v různých odstínech hnědé, na zachovaných částech podhrdlí stopy obtáčení, kvalitní výpal, písčité ostřívo místy s drobnými kamínky. Tab. 25:7–10.

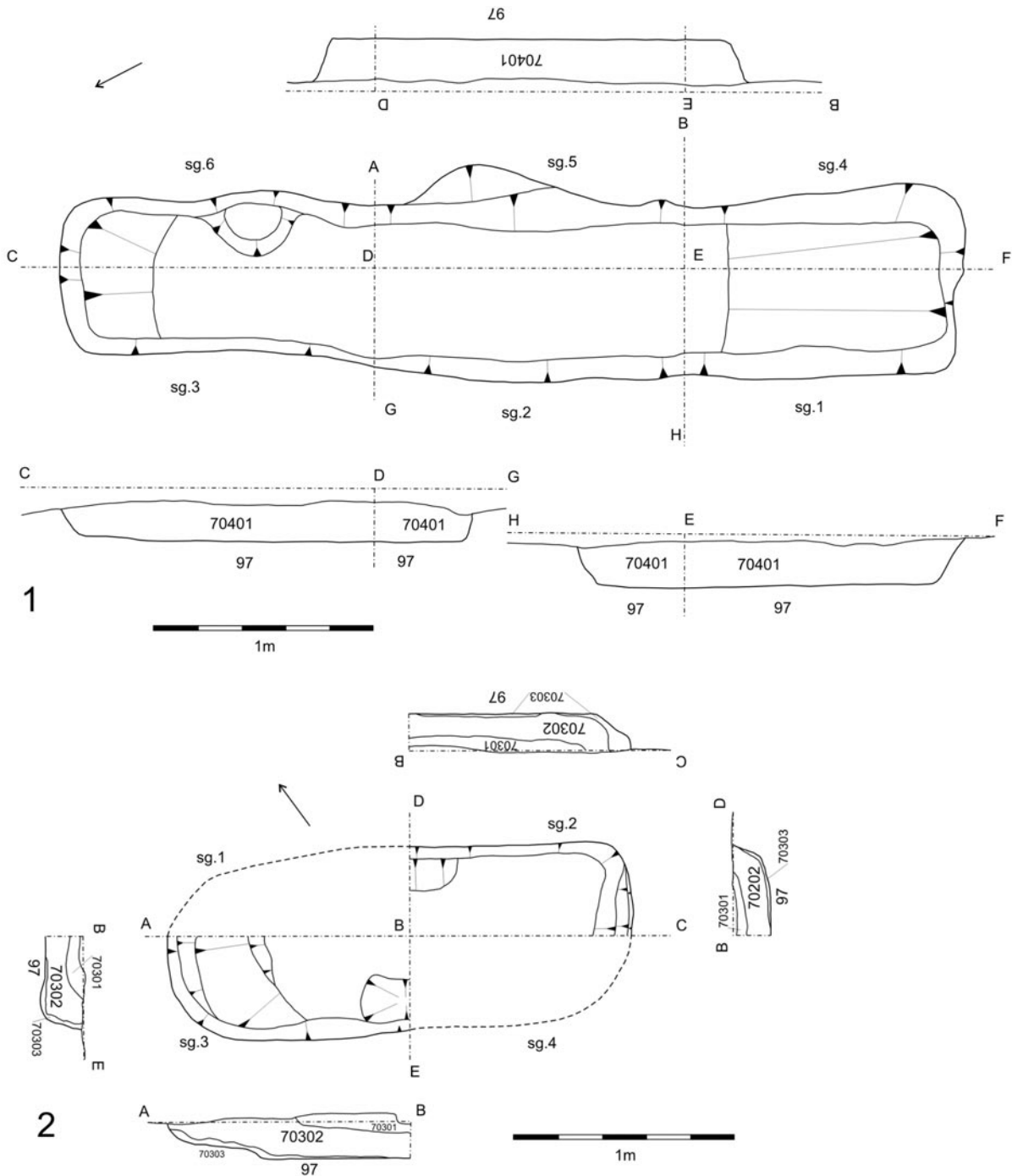
Obr. 20. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 640; 2 – obj. 646

Popis dalších nálezů: 1. Dvě části vícedílného opaskového kování, bronz (? , neanalyzováno) – a) lité nákončí jazykovitého tvaru nesoucí z vnější strany širokou vhloubenou linií znázorněnou dvojitou kruholistou úponku; záchytné otvory pro nýty umístěny v členitém týlu v podobě dvou silně stylizovaných zvířecích hlaviček (? , podle analogií); rubová strana nákončí má po většině obvodu výraznou okrajovou lištu, na níž původně nasedal b) tenký bronzový plech přesně kopírující tvar nákončí, včetně dvou proražených otvorů pro nýty. Rozměry nákončí: d. 31,4 mm, š. 11,5–13,3 mm, síla 1,8 mm, s postranní lištou 3,3 mm, hmotnost 5,07 g; rozměry plechového krytu: d. 31,8 mm, š. 13–13,3 mm, síla 0,7 mm, hmotnost 0,79 g. *Tab. 25:11; obr. 30.*

Interpretace a datování: zásobní jáma; raný středověk, poměrně nevýrazný soubor keramiky i opaskové kování datují objekt do intervalu starší až střední doby hradištní.

Objekt 703 (obr. 21:2)

Rozsah odkryvu: 1/2; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: oválný; sklon stěn: přímé šikmé, místy konvexní; zlom ode dna: pozvolný, místy ostrý; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 300 × 118 cm; max. hloubka: 22 cm. Popis

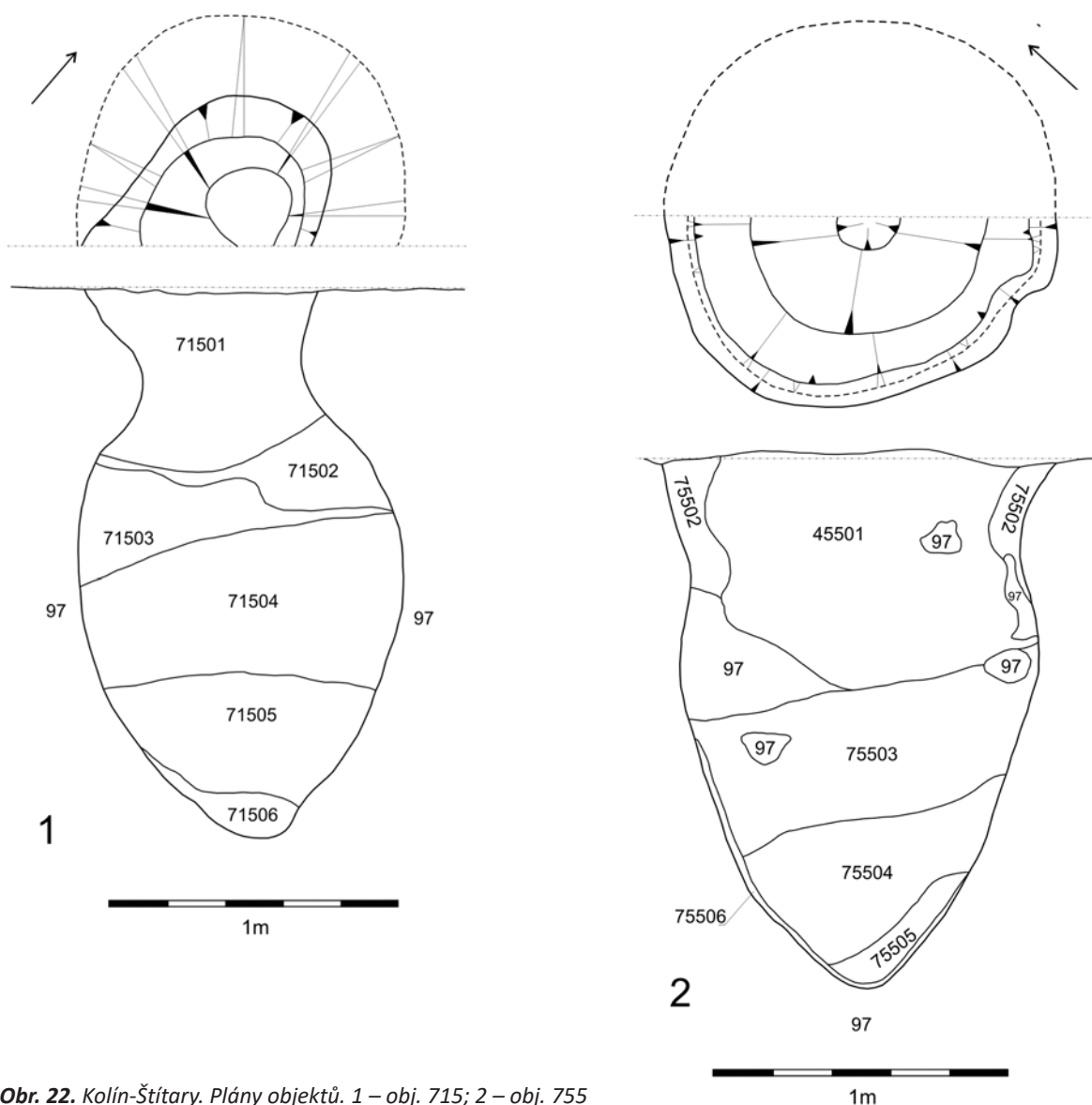
Obr. 21. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 704; 2 – obj. 703

vrstev: 01 – barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 10 %, drobký a skvrnky. – 02 – barva: černohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, skvrnky; uhlíky, 1 %, drobký. – 03 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: černohnědá, prachová jílovitá hlína, 20 %, promíchaná.

Nálezy: keramika 874 g, zvířecí kosti 225 g, mazanice 74 g, 2 přesleny (pravěk?), bronzový drát (pravěká intruze?).

Charakteristika keramiky: vedle atypických zlomků (většinou raně středověkých) a fragmentů rovných den obsahoval soubor svrchní části nádob se šikmo seříznutými i zaoblenými okraji, hřebenová výzdoba sestává z pravidelných vlnic, vodorovných pásů i vstříčných pásů hřebenových vpichů. Barva povrchu hnědá, ostré lomy, kvalitní výpal, na okrajích stopy obtáčení, převážně jemné písčité ostřívo, slída. Všechny zdobené a okrajové fragmenty jsou vyobrazeny. Tab. 27:4–10.

Interpretace a datování: výrazně protáhlý mělký objekt patrně hospodářského charakteru; patrně střední doba hradištní.

Obr. 22. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 715; 2 – obj. 755

Objekt 704 (obr. 21:1)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: lineární; sklon stěn: konkávní, místy konvexní; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: 408 × 97 cm; max. hloubka: 30 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, skvrnky.

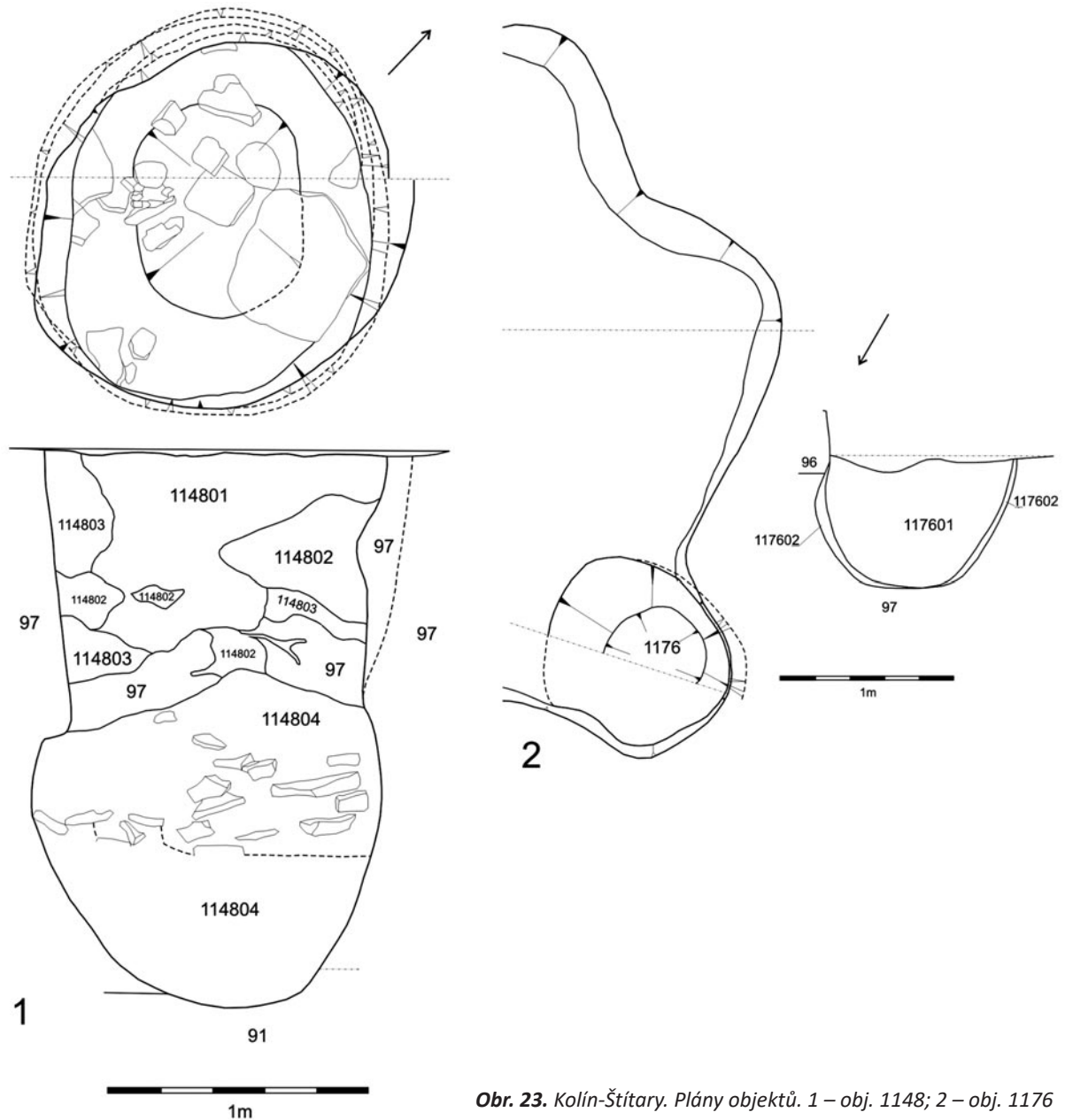
Nálezy: keramika 1145 g, zvířecí kosti 550 g, mazanice 489 g, bronzová spona (intruze – latěn).

Charakteristika keramiky: vedle atypických zlomků a drobných fragmentů den a zaoblených okrajů sestával soubor i z výraznějších fragmentů raně středověké keramiky – především dvou svrchních částí nádob se seříznutými okraji a hřebenovou výzdobou, v jednom případě silně otřelou vlnicí a v druhém dvěma pásy krátkých vpichů oddělených drobnou vlnicí (tab. 28:1,2). Další dva drobné zlomky mají výzdobu výraznější – pás a překrývající se vlnice a krátký hřebenový vpich na plasticky odsazeném podhrdlí (tab. 27:11,12). Barva povrchu hnědá až hnědošedá, na okrajích stopy obtáčení, kvalitní výpal, písčité ostřívo jen výjimečně s většími kamínky.

Interpretace a datování: výrazně protáhlý žlabovitý objekt, patrně hospodářského charakteru; patrně střední doba hradištní.

Objekt 715 (obr. 22:1)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: nepostřehnutelný; dno: konvexní; rozměry objektu: průměr 94 cm; max. hloubka: 192 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: uhlíky, 1 %, drobky. – 02 – barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě šedohnědá, prachová jílovitá hlína; 10%, malé fragmenty. – 03 – barva: středně šedohnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, drobky až malé fragmenty. – 04 – středně hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: valounky, 5 %, do 5 cm. – 05 – barva:

Obr. 23. Kolín-Štítary. Plány objektů. 1 – obj. 1148; 2 – obj. 1176

tmavě hnědá; převládající složka: písčitá hlína; příměs: žlutá spraš, 10 %, drobký až malé fragmenty. – 06 - barva: tmavě šedá; převládající složka: prachová hlína; příměs: uhlíky, 3 %, drobký; žlutá spraš, 5 %, drobký.

Nálezy: keramika 184 g, zvířecí kosti 783 g (převážně u dna).

Charakteristika keramiky: asi deset drobných atypických střípků, většinou patrně pravěkých.

Interpretace a datování: zásobní jáma, obsahem sice přesněji nedatovaná, charakteristickým tvarem však patrně náležející raně středověkému období.

Objekt 755 (obr. 22:2)

Rozsah odkryvu: 1/2; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: esovitý; zlom ode dna: pozvolný; dno: konkávní; rozměry objektu: 134 cm; max. hloubka: 180 cm. Popis vrstev: 01 - barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 1 %, drobký. – 02 - barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, promíchaná. – 03 - barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 15 %, skvrnky a proplástky. – 04 - barva: tmavě hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 3 %, skvrnky. – 05 - barva: středně hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 5 %, čočky. – 06 - barva: žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě hnědošedá, 30 %, promíchaná.

Nálezy: keramika 604 g, zvířecí kosti 43 g, mazanice 56 g, ulity, struska.

Charakteristika keramiky: drobné, většinou omleté atypické střípky, zčásti pravěk, zčásti snad raný středověk.

Interpretace a datování: zásobní jáma, obsahem sice přesněji nedatovaná, charakteristickým tvarem však patrně náležející raně středověkému období.

Objekt 847 (obr. 17)

Rozsah odkryvu: část; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: ploché rovné; rozměry objektu: ?; max. hloubka: 132 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 3 %. – 02 – barva: středně žlutošedá; složení: prachová jílovitá hlína. – 03 – barva: černá; převládající složka: prachová hlína; příměs: uhlíky, 10 %.

Poznámka: nachází se v objektu 600 a zasahuje do objektu 639 v témže objektu.

Nálezy: keramika 38 g; zvířecí kosti 34 g.

Charakteristika keramiky: pouhé tři fragmenty keramiky – jeden atypický, jeden zaoblený okraj a zlomek výdutě s drobnou hřebenovou vlnicí. Barva povrchu hnědá, stopy obtáčení na okraji, písčité ostrivo, slída. Tab. 27:2,3.

Interpretace a datování: zásobní jáma; z hlediska stratigrafie patrně nejmladší ze tří navzájem se porušujících objektů 600, 639 a 847, nevýrazný soubor keramiky nedovoluje přesnější zařazení, než je starší a střední doba hradištní. Vzhledem k superpozici s objektem 639 jde patrně o mladší horizont.

Objekt 1148 (obr. 23:1)

Rozsah odkryvu: celý; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně kruhový; sklon stěn: esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: konkávní; rozměry objektu: 132 × 142 cm; max. hloubka: 214 cm. Popis vrstev: 01 – barva: středně hnědošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: mazanice, 5 %, drobky až malé fragmenty; uhlíky, 2 %, drobky; kámen (valounky), 2 %, do 2 cm. – 02 – barva: světle hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 15 %, malé až střední fragmenty; středně hnědošedá prachová, písčité hlína 15 %, malé až střední fragmenty. – 03 – barva: tmavě hnědá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: žlutá spraš, 10 %, drobky až střední fragmenty; uhlíky, 2 %, drobky. – 04 – barva: středně šedošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: uhlíky, 10 %, drobky až malé fragmenty; mazanice, 3 %, drobky; žlutá spraš 10 %, drobky až střední fragmenty.

Nálezy: keramika 620 g, zvířecí kosti 260 g, mazanice 116 g, uhlíky.

Charakteristika keramiky: mezi spíše menšími atypickými fragmenty byly zachyceny dva nezdobené okrajové zlomky (seříznutý a zaoblený) a fragment výdutě se dvěma hřebenovými vlnicemi. Barva povrchu světle hnědá, na okrajích stopy obtáčení, ostré lomy, písčité ostrivo, slída. Tab. 28:3–5.

Interpretace a datování: zásobní jáma; raný středověk, spíše střední doba hradištní.

Objekt 1176 (obr. 23:2)

Rozsah odkryvu: 1/2; druh objektu: jáma; tvar půdorysu povrchu: nepravidelně kruhový; sklon stěn: konkávní a esovitě; zlom ode dna: pozvolný; dno: konkávní; rozměry objektu: 108 × 94 cm; maximální hloubka: 74 cm. Popis vrstev: 01 – barva: tmavě šedošedá; převládající složka: prachová jílovitá hlína; příměs: uhlík, 5 %, drobky. – 02 – barva: středně žlutá; převládající složka: spraš; příměs: tmavě šedošedá, prachová jílovitá hlína, 20 %, drobky, skvrnky.

Nálezy: keramika 386 g, zvířecí kosti 24 g, mazanice 360 g.

Charakteristika keramiky: vedle drobných atypických zlomků obsahoval soubor fragment svrchní části nádoby se zaobleným okrajem a pásy vstřícně kladených hřebenových vpichů, dále menší zlomek seříznutého okraje s fragmentem hřebenového pásu a zlomek výdutě s hřebenovými vlnicemi. Barva povrchu hnědá až hnědošedá, na okrajích stopy obtáčení, ostré lomy, písčité ostrivo, slída. Tab. 28:6–8.

Interpretace a datování: zásobní (?) jáma (zapuštěna do pravěkého objektu 511); starší nebo střední doba hradištní.

6. SÍDLIŠTNÍ OBJEKTY

Byť je detailnější časové zařazení jednotlivých raně středověkých objektů odkrytých u Štítar pouze hypotetické, založené téměř výlučně na datování keramiky, musíme v následujících odstavcích k chronologickému postavení jednotlivých objektů v některých případech přihlídnout. Máme totiž před sebou sídliště, které – ať již kontinuálně či s menšími přerывy – existovalo zhruba od 7. do 9. století, s počátky v kultuře s keramikou pražského typu, se závěrem pak někde ve střední době hradištní, spíše v jejích starších fázích, tj. zhruba v první polovině 9. století. Za tu dobu bezesporu měnilo svůj charakter jak co do uspořádání, tak i do vzhledu objektů. Při veškerých úvahách však musíme mít na zřeteli dva výrazně omezující faktory: jednak byl odkryt jen malý segment osídlené plochy, jednak spolehlivější datování raně středověkých objektů do časné slovanského, starohradištního a středohradištního období je omezeno jen na několik z nich. K problému víceméně subjektivního datování starší raně středověké keramiky se samozřejmě přidává i problém datování objektů podle nálezů z výplně. Obsahoval-li zásyp pravěkou i raně středověkou keramikou, je datování objektu do mladšího časového úseku víceméně jisté. V krátkém chronologickém intervalu dvou až tří raně středověkých století již není tento předpoklad akceptovatelný bezvýhradně – nevíme totiž, nakolik a zda vůbec zůstaly objekty na konci svého užívání otevřené, nakolik byly zasypávány záměrně, nakolik etapově, nakolik sloužily k ukládání odpadu apod.

Č. obj.	Druh objektu	Rozměry (v cm)	Datování	Žernovy	Ostatní nálezy (vyjma keramiky)	Obr.	Tab.
503	zásobní jáma	prům. 104, hl. 242	RS 2–3	1	kamenná deska	7:1	1:1
505	pec	340 × 152, hl. 42	RS 3		kostěné šídlo	7:3	1:3–5
508	zásobní jáma	prům. 90, hl. 84	RS			7:2	1:2
514	hospodářský objekt	402 × 182, hl. 46	RS 2?			8:1	1:6–10; 2:1–5
516	?	126 × 91, hl. 15	RS			8:2	3:1
520	polozemnice	394 × 366, hl. 22	RS 1		přeslen, kolečko ze střepu, kostěné šídlo	9	3:2–7
525	polozemnice	340 × ?, hl. 50	RS 1		licí pánevka , želez. jehla	10	3:8; 4
528	zásobnice	246 × 122, hl. 317	RS 3		pásek bronz. plechu (pravěk?)	11:1	5–8
534	zásobnice	118 × 112, hl. 104	RS 2		bronz. pinzeta (latén?), kostěná brusle	11:3	9
538	zásobnice	74 × 80, hl. 196	RS 3?			11:2	2:6,7
540	zásobnice	160 × 154, hl. 172	RS 2			12:1	10–13; 14:1,2
545	zásobnice	92 × ?, hl. 198	RS			12:2	15:1
546	zásobnice	94 × 80, hl. 212	RS 3			13:1	14:3–10
550	zásobnice	90 × ?, hl. 177	RS 3		4 hliněné kuličky	13:2	15:4–8
557	zásobnice	148 × ?, hl. 272	RS 3		želez. šídlo	14:1	16; 17:1,2
558	zásobnice	250 × 216, hl. 242	RS 3?			14:2	17:3–7
563	zásobnice	112 × ?, hl. 252	RS	1		15:1	15:2
567	sloupová jáma?	84 × 61, hl. 27	RS 3?			16:1	15:3
577	sloupová jáma?	29 × 30, hl. 22	RS 2?			16:2	15:9
579	hospodářský objekt	334 × 108, hl. 50	RS 1 (–2?)			16:4	17:8; 18:1,2
598	zásobnice	prům. 98, hl. 210	RS 3	3		15:2	18:3; 19:1–5
600	polozemnice	290 × 210, hl. 46	RS 2?			17	19:6–8
605	kulová jáma	prům. 34, hl. 14	RS 2–3			16:3	20:1
617	zásobnice	prům. 52, hl. 256	RS 3	1		18:1	20:2–6
633	polozemnice	526 × 346, hl. 96	RS 3		železný hrot šípů	19	20:7–9; 21–23
637	zásobnice	prům. 136, hl. 98	RS 2 (–3?)	1		18:2	24
638	hospodářský objekt	128 × 100, hl. 36	RS			17	
639	zásobnice	116 × 100, hl. 182	RS 3			17	25:1–5
640	polozemnice	297 × 288, hl. 48	RS 1			20:1	26; 27:1
646	?	226 × 121, hl. 15	RS 3			20:2	25:6
686	zásobnice	82 × 90, hl. 174	RS 2–3		bronz. kování opasku	18:3	25:7–11
703	hospodářský objekt	300 × 118, hl. 22	RS 3		2 přesleny, bronz. drát (pravěk?)	21:2	27:4–10
704	hospodářský objekt	408 × 97, hl. 30	RS 3		bronz. spona (latén)	21:1	27:11,12; 28:1,2
715	zásobnice	prům. 94, hl. 192	RS			22:1	
755	zásobnice	prům. 134, hl. 180	RS			22:2	
847	zásobnice	hl. 132	RS 2–3			17	27:2,3
1148	zásobnice	132 × 142, hl. 214	RS 3			23:1	28:3–5
1176	zásobnice	108 × 94, hl. 74	RS 2–3			23:2	28:6–8

Tabela 1. Kolín-Štítary. Soupis raně středověkých objektů, jejich rozměry, datování podle nálezů z výplně, počet žernovů, výčet ostatních nálezů vyjma keramiky (zvýrazněny nálezy jednoznačně raně středověkého původu), odkazy na vyobrazení kresebných plánů a na tabulky s nálezy

Zcela či částečně bylo odkryto a zkoumáno 38 zahroubených objektů zařazených na základě nejmladších nálezů ve výplni (v ojedinělých případech i podle jiných kritérií) do raného středověku. Šlo o pět polozemnic, 22 zásobních jam, jednu pec a sedm dalších funkčně neurčitelných hospodářských objektů. Do výčtu náleží i tři kulové/sloupové jámy (cf. *tabela 1*).

6.1. Polozemnice

Jediným jednoznačně identifikovatelným typem raně středověkého příbytku zachyceným při výzkumu jsou polozemnice. Na druhou stranu je ovšem nutné upozornit, že zahroubených čtvercových či mírně obdélných objektů, které lze tímto termínem označit, bylo sice odkryto pět (520, 525, 600, 633 a 640), ne u všech ale můžeme s naprostou jistotou předpokládat funkci obydlí. Rozmístění všech pěti polozemnic na odkryté ploše nevyklučuje jejich současnou existenci, byť se jejich datace podle nálezů z výplně navzájem odlišuje.

Obr. 24. Kolín-Štítary. Obj. 520, polozemnice.
Foto D. Malyková

Obr. 25. Kolín-Štítary. Objekt 520, kamenná pec.
Foto D. Malyková

Obr. 26. Kolín-Štítary. Obj. 525. a – otopné zařízení (?) v SZ rohu; b – otopné zařízení (?) v SV rohu. Foto D. Malyková

Zcela nepochybná je obytná funkce u obj. 520, zhruba čtvercové polozemnice víceméně jednoznačně řazené do kultury s keramikou pražského typu (*obr. 24*). Dosahuje plochy necelých 14,5 m² (394 × 366 cm) a od povrchu skrývky byla zahlobena jen asi 22 cm. Zatímco druhý z údajů je pouze relativní a jen s výhradami řadí objekt k výrazně mělkým soudobým příbytkům, spolehlivěji měřitelnou plochou půdorysu patří k mírně nadprůměrným (*Pleinerová 2000, 182; Kuna – Profantová a kol. 2005, 107*). Dům je orientován stranami zhruba ke světovým stranám (pouze s mírnou odchylkou proti směru hodinových ručiček), jamky konstrukčního významu byly odkryty dvě, zhruba uprostřed jižní stěny a v severovýchodním rohu, ostatní zahlobeniny jsou příliš mělké. Výrazné otopné zařízení leželo v severozápadním rohu; šlo o pec otevřenou směrem k jihu, před ústím pece byla zachycena menší předpeční jamka o průměru zhruba 30 cm, vpravo od ústí pak byla do podlahy zapuštěna spodní část nádoby. Pec byla sestavena z kolmo stojících kamenů (bez zachované klenby) a měla výrazně propálený pecní prostor (*obr. 25*), celkový prostor vymezený kameny měřil zhruba 1,3 × 1,1 m.

Obdobně datovanými objekty interpretovanými jako obydlí již s menší výhradou, jsou polozemnice 525 a 640. První z nich (nebyla zkoumána celá, ale pouze její severní část, jediná jasně identifikovatelná strana měřila 340 cm, a byla tak víceméně srovnatelná s objektem předchozím, byla ovšem o 30 cm hlubší) obsahovala při severní stěně dvě torza kamenných pecí, byť ne tak zřetelně dochovaných jako v předchozím případě. Větší ležela v severozápadním rohu (*obr. 26a*), další kamenná destrukce s méně výraznými stopami ohně se nalézala v rohu severovýchodním (*obr. 26b*). Každá z obou koncentrací kamenů byla doprovázena samostatnou propálenou plochou, nejde tudíž o rozsáhlou destrukci jednoho zařízení. Na rozdíl od koexistence pece a jiné formy otopného zařízení, tedy jevu známého i z jiných lokalit, je společná existence dvou kamenných pecí na poměrně malém prostoru obytného domu velmi nepravděpodobná. Vyloučit proto nelze ani jinou funkci objektu, jehož výrobní

Obr. 27. Kolín-Štítary. Objekt 640, propálené místo (otopné zařízení?). Foto D. Malyková

Obr. 28. Kolín-Štítary. Objekt 633, propálené místo (otopné zařízení?). Foto D. Malyková

charakter (?) by mohl naznačovat i nález fragmentu lící pánvičky. Pozoruhodným nálezem, jímž se tato polozemnice rovněž odlišuje od ostatních objektů tohoto typu na lokalitě, jsou i dětské kosterní pozůstatky, byť jejich jednoznačná chronologická příslušnost k objektu není nesporná (viz dále).

Poslední polozemnice kladená na základě nálezů z výplně do období kultury s keramikou pražského typu, tedy obj. 640, dosahovala hloubky 48 cm od úrovně skrývky a její čtvercový půdorys zaujímal plochu o rozloze zhruba 8,5 m² (2,97 × 2,88 m). Orientována byla opět stěnami do světových stran, tentokrát s mírnou odchylkou po směru hodinových ručiček. Konstruktivní prvek představují tři kúlové jámy uprostřed západní, východní a jižní strany. Poněkud problematické jsou jen stopy otopného zařízení dochované pouze v podobě malé propálené plochy a velikosti cca 40 × 30 cm v severozápadním rohu (obr. 27). Otopným zařízením jistě nemusela být pouze kamenná pec, i otevřené ohniště v obytném objektu by ovšem patrně mělo nějakou kamennou úpravu; hloubka téměř půl metru pod horizontem ohrožovaným orbou vylučuje roztažení kamenů mimo objekt při polních pracích.

Další dva objekty typu polozemnice je na základě nálezů z jejich výplně možno zařadit do mladších období, jednoznačně odmítnout zařazení obou objektů do kultury s keramikou pražského typu ovšem rozhodně možné není. Chata 600 je v severozápadním rohu porušena zásobnicí 639, do níž se pak zahlubuje ještě jáma 847. Obě jámy obsahují materiál nejspíše nejmlad-

šího zde zachyceného horizontu. Mladším zásahem je i nepravidelná mělká zahloubenina bez datovacího materiálu. Toto několikeré porušení poněkud znejasňuje časové zařazení polozemnice, která jinak svými rozměry (délka jediné neporušené a prozkoumané stěny je 2,9 m, hloubka 46 cm od úrovně skrývky), orientací stěn ke světovým stranám i konstrukčním prvkem v podobě kúlové jamky uprostřed jižní stěny nevybočuje z charakteristiky objektů výše uvedených. Absence otopného zařízení je zdůvodnitelná porušením severozápadního rohu mladšími zásahy, případně neprozkoumáním severovýchodní části. Ze sběru na povrchu objektu pochází nepočetný materiál rozvlečený patrně orbou z mladších jam, ze svrchní části jeho výplně (vrstva 0–10) pak dva větší fragmenty starohradištního hrnce.

Poslední polozemnicí je objekt 633, zapuštěný patrně do staršího mělčího soujámí a porušený nedatovaným objektem. Čtvercový prostor o rozměrech zhruba 3,3 × 3,2 m a téměř metrové hloubce byl orientován stěnami ke světovým stranám (s mírnou odchylkou ve směru hodinových ručiček), otopné zařízení představovala podobně jako u obj. 640 oválná propálená plocha o maximálním rozměru 50 cm (obr. 28). Početné nálezy z výplně náleží většinou nejmladšímu zachycenému horizontu, pracovníčně označenému jako středohradištní, byť s některými staršími prvky. Také v tomto případě samozřejmě nelze jednoznačně odmítnout ani dataci odpovídající většině raně středověkých zahloubených příbytků na lokalitě.

6.2. Zásobní jámy

Celkem 22 objektů lze interpretovat jako zásobní jámy, v drtivé většině hluboké, typického hruškovitého tvaru, tj. s užším hrdlem a vakovitě se rozšiřující vlastní jámou. Objekty sice působí obdobným dojmem, přesto lze pozorovat určité odlišnosti ve sklonu stěn, utváření dna, šířce ústí atd. Tuto variační šíři lze snad zčásti vysvětlit způsobem výzkumu, kdy byly získávány v podstatě přesné řezy jámami včetně nejbližšího okolí, což na jedné straně dovolilo eliminovat obtížně napravitelné nepřesnosti při odkryvu, na straně druhé odhalilo drobné odlišnosti, které by jinak – při vybírání objektu shora – byly víceméně nepostřehnutelné.

Ze souboru jam lze na základě hloubky vyčlenit čtyři mělčí objekty (508, 534, 637, 1176), jejichž hloubka nepřesahuje jeden metr, a mohly mít tudíž odlišnou funkci než hluboké zásobnice, což konečkonců u tří z nich může naznačovat i absence zúženého hrdla. Jde ovšem o objekty, jejichž rozptyl na ploše výzkumu ani obsah je nijak nevyčleňuje. Ohledně datování lze pouze konstatovat, že – podobně jako všechny ostatní jámové objekty – nepatří do nejstaršího horizontu. Částečně prozkoumaná zásobnice 847 porušující zásobnici 639 dosahovala hloubky 132 cm, hloubka ostatních jam se pohybovala v intervalu 172–317 cm od úrovně skrývky. V rámci hlubokých jam se tvarově mírně vymyká válcovitá jáma 538 a jáma 686 s šikmým dnem, obě s nepřilíš výrazným keramickým inventářem (v případě objektu 686 ovšem s avarským opaskovým kováním).

Většinu jam můžeme na základě nejmladších nálezů z jejich výplně klást do nejmladší, tj. středohradištní fáze zdejšího osídlení, naopak žádnou z jam nelze jednoznačně přiřadit k osídlení kultury s keramikou pražského typu. Problematická se v tomto ohledu jeví jen jedna z hlubokých jam (obj. 598), která obsahovala při dně (v hloubce 170 až 210 cm), ve vrstvě jakoby shora uzavřené dvěma mlecími kameny, větší fragmenty nádoby, kterou by bylo možné klást již do nejstarších fází zdejšího osídlení. Jde o nezdobený masivnější tvar s málo vyhnutým okrajem, svrchní partie ovšem nesou vodorovné stopy, pravděpodobně po obtáčení (*tab. 18:3*); nálezy z vrstev nad žernovy náležejí nejmladšímu horizontu.

V jamách bylo podrobně dokumentováno zvrstvení, jednoznačné propojení s nalezeným materiálem však bohužel možné není. Vodorovný či v několika případech i konvexní průběh vrstev může dokládat záměrné zasypávání objektů. Pouze ve dvou případech můžeme hovořit o výrazném zastoupení raně středověké keramiky, kupodivu z chronologicky odlišných horizontů. Zatímco nejhlubší jáma 528 (317 cm) obsahovala několik kilogramů i poměrně výrazných fragmentů středohradištních nádob, z jámy 540 nalézající se rozměrově na opačném konci spektra hlubších obilnic (172 cm) byly vyzvednuty větší kusy starohradištních hrnců. Větší kusy nezdobené archaické nádoby obsahovala ve svých nejnižších partiích ještě výše uvedená jáma 598. Většina jam obsahovala poměrně nevýrazné množství keramiky, a to včetně časté pravěké intruze. Jámy tak většinou po zániku své funkce nesloužily k ukládání odpadu, alespoň tedy odpadu v podobě keramiky.

V jedné z jam, v obj. 557, byly identifikovány fragmentární kosterní pozůstatky dítěte mladšího šesti měsíců. Značný rozptyl drobných fragmentů kostí nalézáných postupně mezi 80 a 270 cm od povrchu skrývky ukazuje ovšem spíše na náhodnou příměs.

Pět jam obsahovalo mlecí kameny, a to buď přímo u dna (opřený o stěnu v obj. 617), nebo alespoň v rámci nejspodnější identifikované vrstvy (obj. 563, celý kámen a zlomky dvou dalších v obj. 598). Několik kusů rozlámaného žernovu obsahovala kamenitá vrstva zhruba uprostřed zásobnice 503, v témže objektu stála u stěny (nikoli ovšem u dna) mohutná kamenná pracovní deska (?). Mlecí kámen obsahovala konečně ještě svrchní vrstva mělké jámy 637. Jámy obsahující žernovy poskytly většinou jen malé množství keramiky – a mlecí kámen je tak vlastně často jediným předmětem, který se do jámy nemohl dostat náhodně. Je obtížné posoudit, nakolik je možné všechny nalezené žernovy označit za odpad. Kromě rozlámaných či neúplných kusů obsahovaly totiž jámy i zdánlivě nepoškozené kameny, u nichž nedokážeme vyloučit či potvrdit možnost dalšího používání. Otázkou je, nakolik můžeme tuto skutečnost spojit s úvahami o rituálním deponování určitých artefaktů (o žernovech v tomto smyslu *Kuna – Profantová a kol. 2005, 127*).

6.3. Ostatní objekty

K lépe identifikovatelným objektům náleží ještě dvojitý oválný objekt 505 interpretovaný jako pec s předpečním prostorem. Vlastní prostor pece je zhruba o 15 cm hlubší a jeho dno je vyloženo kameny. Nabízí se vysvětlení v podobě chlebové pece, původně patrně s (kompletně odstraněnou) hliněnou kopolí. Jen několik fragmentů keramiky by mohlo ukazovat spíše na nejmladší fázi zdejšího raně středověkého osídlení.

Ostatní objekty, pracovně označené jako hospodářské, pak představují jen obtížně interpretovatelné, většinou mělké zahloubeniny – vedle nevýrazných spodních částí objektů, fragmentů kulturních vrstev či jiných nepravidelných zahloubenin (např. obj. 516, 679 nebo 638 ve starší polozemnici) jde o objekty výrazně protaženého oválného tvaru. Smysl těchto objektů, jejichž inventář neobsahuje žádné specifické artefakty a tvoří je většinou nevýrazné soubory keramických zlomků, obecně uniká. Neobsahují stopy otopného zřízení, jen obtížně je tedy možné označit je za podlahy nadzemních obytných objektů (k obdobným nálezům z Turnova: *Profantová – Prostředník 2014*). Pozornost zaslouží především rozsáhlý objekt 514, největší z této skupiny zahloubenin, o rozměrech zhruba 4 × 1,8 m a hloubce 46 cm, který byl zkoumán pouze zčásti, a jednoznačně u něj tudíž nelze konstatovat absenci ohniště. Podle výplně náleží starohradištnímu období. Bez možnosti bližší specifikace jsou další, výrazně užší objekty, s šířkou kolem 1 m a délkou 2,3 m (obj. 646), 3 m (obj. 703) a 4 m (obj. 704), podle nálezů z výplně řazené až do nejmladšího horizontu. Upozornit je možno na vzájemně pravoúhlé postavení obou naposledy uvedených žlabovitých zahloubenin; prostor, který vymezují, je ovšem na nadzemní (obytný) objekt příliš velký.

Lze tedy snad konstatovat, že žádný z objektů zmiňovaných v této podkapitole nespĺňuje kritéria rozpoznání obytného objektu. Platí to i pro stopy křulových konstrukcí mimo polozemnice, v podobě dvou sloupových jam (obj. 567, 577) a jedné jámy křulové (obj. 605), které můžeme sice zařadit s jistotou do raného středověku, vzhledem k polykulturnímu charakteru lokality je lze jen obtížně spojovat s dalšími, byť blízkými objekty tohoto typu. S přihlédnutím k nepřilíš jasnému datování polozemnic pak lze uvažovat o pravděpodobné absenci archeologicky bezpečně zjištěných stop obydlí z doby, kdy v této části návrší byly užívány hluboké jámy na obilí.

7. NÁLEZY

7.1. Keramika

Keramický soubor získaný výzkumem a datovaný do raného středověku vykazuje poměrně výrazné chronologické rozpětí. V zásadě můžeme hovořit o třech základních etapách produkce zdejších keramických dílen, které s výhradami označujeme jako keramiku kultury pražského typu, keramiku starohradištní a keramiku středohradištní, byť tyto tři horizonty je možno chápat i jen jako pomocné vyjádření pro mírné rozdíly v plynulém vývoji místní keramické produkce, absolutně-chronologicky vyplňující interval od 7. do 9. století. Na jedné straně jsme schopni vyčlenit typické zástupce jednotlivých horizontů, na straně druhé ovšem řada zvláště drobnějších keramických fragmentů takovoto jednoznačné zařazení nedovoluje. Hodnotit navíc nemůžeme až na výjimky morfologii celých nádob, neboť soubor neprošel laboratorním zpracováním a nádoby nebyly rekonstruovány. V kresebné příloze k této studii (*tab. 1–28*) je zachycena většina všech zdobených a okrajových fragmentů, nedokumentovány byly v podstatě jen opakující se morfologické a výzdobné prvky v rámci konkrétních objektů.

Na základě makroskopického hodnocení nelze pozorovat zásadní rozdíly mezi jednotlivými horizonty, keramika celého chronologického spektra je poměrně kvalitně pálená, obsahuje spíše jemné písčité ostřívo s nepřilíš výraznou, nezáměrnou příměsí slídy; jen ve dvou případech – reprezentujících starší horizont (obj. 520 a 579) – lze snad v keramické hmotě pozorovat drobné úlomky keramiky, resp. odlišně vypálené hlíny. Vše nasvědčuje tomu, že nádoby byly po celou dobu existence zdejšího sídliště zhotovovány na místě, z místních zdrojů.

Nejstarší rozpoznatelný raně středověký horizont lze přiřadit kultuře s keramikou pražského typu. Pouze v jednom případě se podařilo kresebně rekonstruovat celou hrncovitou nádobu (*tab. 26:1*), jinak byly posuzovány pouze okrajové zlomky, ručně formované bez výraznějších stop obtáčení, a fragmenty masivních den bez otisku osy (*tab. 3:6,7; 4:2*). Postrádáme okraje kolmo nasazené, k nejstarším zachyceným prvkům patří obloukovitě vyhnutý okraj zdobený šikmými vrypy (nikoli ovšem v celém svém průběhu – zdobené části jsou střídány hladkými úseky; *tab. 3:8*) a mírně esovitě prohnuté okraje, ať již zploštělé či zaoblené (*tab. 3:2,3; 4:1; 26:1*). Vzhledem k absenci výzdoby, případně k jejímu charakteru, můžeme k této skupině přiřadit patrně i svrchní části nádob výraznější esovitě profilace (*tab. 17:8; 18:1,2*). Vedle hrncovitých (či mísovitých – bez rekonstrukcí nemůžeme tuto kategorii vyloučit) nádob se k tomuto horizontu řadí i keramický talíř (*tab. 26:2*). Tento nejstarší nálezový horizont je reprezentován především nezdobenou keramikou, není ovšem vyloučeno, že k němu lze přiřadit i některé fragmenty s výzdobou. Mezi fragmenty nezdobených svrchních částí nádob v objektu 579 byla přítomna i již zmíněná větší část štíhlejší nádoby esovitě profilace se dvěma výrazně nepravidelnými vlnicemi mezi vodorovnými pásy (*tab. 18:1*). V polozemnici 640 byl spolu s nezdobenou nádobou kul-

tury pražského typu a talířovitou miskou zachycen i fragment podhrdlí s výzdobou dvou vícenásobných vlnic mezi vodorovnými pásy rýh (tab. 27:1). Přestože zdobená keramika v objektech kultury pražského typu může ukazovat na spíše pokročilejší fáze této kultury, nemůžeme pochopitelně vyloučit ani pozdější intruzi, zlomky obdobně zdobené keramiky se našly i v jiných objektech, spolu s keramikou mladší. Každopádně vyhnuté okraje a esovitě profilované horní části nádob spolu s možnou existencí výzdoby i absencí kolmo nasazených okrajů zařazují nejstarší ve Štítarech zjištěnou raně středověkou keramikou do mladších fází kultury s keramikou pražského typu.

Typickým představitelem horizontu, pracovně označeného jako starohradištní, byť chronologicky stojícího patrně někde na sklonku existence kultury s keramikou pražského typu a počátku starohradištní produkce, je keramika z oválného objektu 514 (tab. 1:6–10; 2:1–5), mělké kotlovité jámy 534 (tab. 9) a především zásobnice 540 (tab. 10–13; 14:1,2). Jde o zlomky svrchních částí hrncovitých nádob plynulé esovitě profilace se zaoblenými, řidčeji i seříznutými (zploštělými?) okraji. Výzdoba, často zasahující až vysoko na hrdlo, sestává většinou z pravidelných hřebenových vlnic lemovaných vodorovnými pásy, výjimečně se objeví hřebenová klikatka (tab. 11:3) či náznak kazetového ornamentu (tab. 13:4,6). Pokud byly zachovány větší fragmenty den, nesou uprostřed kruhové otisky osy (tab. 2:3; 14:2). Nutno ovšem podotknout, že některé fragmenty z obj. 540 – nezdobená keramika, nepravidelné vlnice (tab. 12:2,3) – přibližují tyto nálezy výše uvedenému nejstaršímu horizontu. Lze se tudíž domnívat, že jde o stopy plynule se vyvíjejícího osídlení od 7. do poloviny (?) 8. století.

Nejmladší horizont pak představují kupříkladu fragmenty s výrazně vyhnutými, mírně prožlabenými či mírně dolů protaženými okraji (např. tab. 14:4–6; 19:1,2; 22:2; 25:3,5), hřebenovými vpichy, zvláště ve vstřícně kladených pásech (např. tab. 8:3,4; 16:1; 27:7), případně vpichy protaženými (např. tab. 14:8), šikmo kladenými vlnicemi (např. tab. 20:8; 22:2; 27:6), výrazným prvkem jsou odsazená i plasticky utvářená hrdla (tab. 1:5; 5:1,2,8; 17:2) či plastické členění výdutě (tab. 6:10; 14:10). I zde, pokud se podařilo zachytit střed dna, se setkáváme s otiskem osy (tab. 8:9). U této keramiky lze uvažovat jak o přímé návaznosti na předchozí horizont, vyloučit ovšem nelze ani kratší časový hiát. V absolutní chronologii se snad pohybujeme někde v intervalu od pokročilého 8. století po první polovinu 9. století, možná i v období o málo mladším.

Znovu je třeba zdůraznit, že zatímco nezdobené fragmenty svrchních částí nádob s málo vyhnutými okraji lze přiřknout nejstaršímu období víceméně jednoznačně, u řady zlomků zdobených vlnicí či fragmentů jednoduchých vyhnutých okrajů nejsme schopni rozlišit jejich příslušnost do oněch dvou mladších fází zdejšího osídlení.

7.2. Licí pánvička

V polozemnici 525, zařaditelné do nejstaršího horizontu, byl nalezen keramický fragment, který lze interpretovat jako část licí pánvičky (tab. 4:3), tedy předmětu sloužícího ke zpracování barevných kovů (jediným rekonstruovatelným rozměrem je výška jen mírně přesahující 34 mm). Oproti jiným známým artefaktům (Kuna – Profantová 2005, 177, obr. 72) není sice dochována ani část tulejky, tvarově však nález tomuto typu předmětu odpovídá. Účel pánvičky potvrdila analýza taveniny pozorovatelné na vnitřní stěně předmětu, která kromě stopového zastoupení olova a železa sestávala především z oxidů cínu (tab. 2). Odhlédneme-li od blíže nedatované pánvičky z Kadaně, náleží další známé exempláře jednoznačně kultuře pražského typu – z Čech jsou zatím známy jen ze sídliště v Roztokách u Prahy.⁵

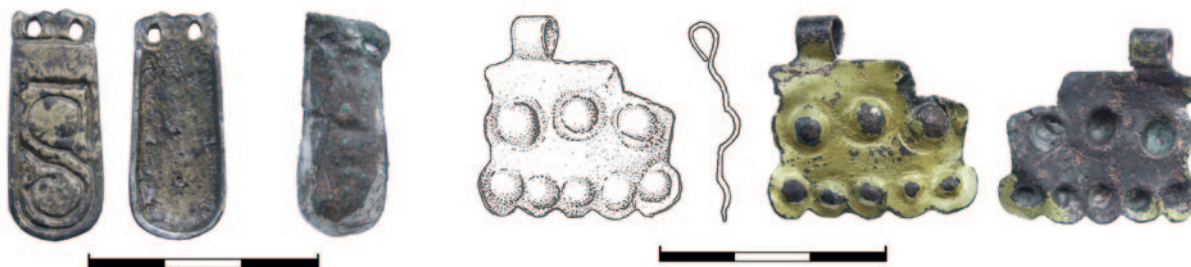
Spectrum	O	Na	Mg	Al	Si	P	Ca	Mn	Fe	Zn	Sn	Pb
1.spx	13,94	0,65	1,36	1,76	4,33	0,82	9,71	0,00	4,69	0,13	60,32	2,29
2.spx	14,80	0,00	1,14	1,32	3,43	0,80	16,84	0,01	4,00	0,29	55,17	2,21
3.spx	15,63	0,00	0,41	1,85	3,71	0,10	21,23	0,00	2,63	0,49	50,45	3,50
4.spx	14,88	0,03	1,41	1,31	3,29	0,65	17,28	0,09	3,93	0,55	54,81	1,76
5.spx	16,04	0,04	0,97	1,46	3,33	0,31	22,35	0,00	3,13	0,36	49,70	2,31
6.spx	15,71	0,68	1,86	2,34	4,75	0,73	9,96	0,07	6,14	0,22	55,75	1,78
7.spx	15,75	0,00	0,46	1,01	3,27	0,28	23,21	0,00	3,72	0,58	48,94	2,79
Mean value:	15,25	0,20	1,09	1,58	3,73	0,53	17,22	0,03	4,04	0,37	53,59	2,38
Sigma:	0,74	0,32	0,52	0,44	0,59	0,29	5,59	0,04	1,14	0,17	4,09	0,61
Sigma mean:	0,28	0,12	0,20	0,17	0,22	0,11	2,11	0,01	0,43	0,06	1,55	0,23

Tabela 2. Kolín-Štítary. Chemické složení taveniny na vnitřní stěně licí pánvičky z obj. 525 (Ing. Šárka Jonášová, oddělení analytických metod, Geologický ústav AV ČR, v. v. i.)

⁵ Ke dvěma publikovaným fragmentům ze starší fáze roztockého výzkumu (Kuna – Profantová a kol. 2005, 176–178), přibyl dosud nezveřejněný kompletní exemplář z novější etapy – za informaci děkujeme Nadě Profantové.

Obr. 29. Kolín-Štítary. Objekt 525, fragment zdobené mazanice/nádoby (?) – líc a rub. Foto M. Lutovský

Obr. 30. Kolín-Štítary. Objekt 686, nákončí opasku. Vpravo plíšek přiléhající původně k zadní straně nákončí (foto z vnitřní strany). Foto M. Lutovský

Obr. 31. Kolín-Štítary. Bronzový (?) zlacený předmět z detektorového průzkumu. Foto M. Lutovský

7.3. Ostatní předměty z hlíny

Nálezy chronologicky málo citlivých keramických předmětů jsou vzhledem k polykulturnímu charakteru lokality jen obtížně přiřaditelné k jednotlivým obdobím. Několik přeslenů (obj. 520 a 703) a hliněných kuliček (obj. 550) může reprezentovat jak součást výbavy raně středověké domácnosti, tak pravěkou in-truzi. Pozoruhodným, ovšem blíže nespécifikovatelným raně středověkým artefaktem je silnostěnný keramický fragment z polozemnice 525 (*tab. 4:9; obr. 29*), který na lomu připomíná spíše jemnou mazanici bez výraznějšího ostríva, nese však pod vývalkem výzdobu vícenásobné vlnice. Makroskopicky pozorovatelným homogenním složením i utvářením povrchu se liší jak od zlomků keramických nádob, tak od obecně známého hrubého charakteru tzv. pražnic. Úvahy o smyslu předmětu, z něž zlomek pochází, mohou jistě směřovat i do neutilitárních sfér života raně středověkého člověka.

7.4. Kovové artefakty

Z prozkoumaných objektů pocházejí dva kovové artefakty zařaditelné s jistotou do raného středověku. Jde o kování opasku ze zásobnice 686 a železný hrot šípů z polozemnice 633.

Dvojdílné nákončí bočního řemínku z objektu 686, sestávající z litého kování a na něj nasedající zadní plechové části (*tab. 25:11; obr. 30*), lze přiřadit k dnes již četným nálezům avarských bronzů v Čechách (naposledy souhrnně Profantová 2010), těžiště jejichž výroby leží nejčastěji v době kolem poloviny či po polovině 8. století. Ohledně zařazení jde nejspíše o typ 113 Zábojníkovy seriace (*Zábojník 1991, 239, tab. 24*), datovaný do pozdní doby avarské II.3. Výrobu předmětu lze tedy klást do druhé poloviny 8. století, s přihlédnutím k plechové zadní části snad i do doby o málo starší.⁶ Hlavní, litá část předmětu zdobená tzv. kruholistou úponkou má četné analogie i v českém materiálu – nejpřesnější

⁶ Za konzultace náleží dík Jozefu Zábojníkovi a Nadě Profantové.

Obr. 32. Kolín-Štítary.
Objekt 503, kamenná
deska. Foto D. Malyková

patrně ve starším nálezu s výhradami lokalizovaném do oblasti pražské Šárky (Slabina 2001, 529, obr. 1:2), s menšími odlišnostmi pak v souboru s Tismic, Rubína, ale i dalších lokalit (cf. Profantová 2010, na různých místech); z dosud nepublikovaných nálezů je nutno zmínit nález obdobného nákončí z jen asi 3 km vzdálené Křechoře (Lutovský – Šťastný v přípravě). Na předmětu, jehož přítomnost ve venkovském prostředí dnes již nepřekvapí, je pozoruhodné především dochování zadního plíšku, nikoli pevně spojeného s litou částí – tato subtilní součást okrasy byla k přednímu dílu bezesporu pevně připojena ještě v době, kdy se dostala do zásobní jámy. Je tedy pravděpodobné, že v době těsně předcházející ztrátě či odhození předmět plnil svoji původní funkci opaskové okrasy. Početně i typologicky nevýrazný keramický soubor z objektu 686 (tab. 25:7–10) nedovoluje přesnější zařazení v rámci spíše mladšího horizontu zdejšího osídlení.

Železná šipka s tordovaným krčkem (tab. 20:7) z objektu 633 patří k vzácnějším variantám tohoto typu zbraně. Ostatně i celkové velmi kvalitní utváření tohoto konkrétního předmětu jej odlišuje od běžných šipek s křídélky. Obdobné exempláře jsou známy z prostředí západního i avarského, jistě nelze vyloučit ani domácí provenienci, analogie jsou doloženy z 8. i 9. století (k šípkám s tordovaným krčkem v Čechách naposledy Profantová 2014, 89), což víceméně odpovídá i dataci objektu 633.

Objekty dále obsahovaly několik drobných, obtížně chronologicky zařaditelných kovových předmětů, které jistě mohou být i staršího, především laténského původu – tordovanou jehlu (obj. 525; tab. 4:10), šídlo (obj. 557), pásek bronzového plechu (obj. 528), kus bronzového drátu (obj. 703) a ohnutý pásek plechu interpretovaný jako bronzová pinzeta (? , obj. 534). Až na zmiňovanou jehlu z polozemnice 525 byly ostatní artefakty nalezeny v zaniklých zásobních jamách spolu s pravěkou (především laténskou) keramickou intruzí. Pinzeta sice patří k předmětům často nalézaným i v raně středověkých souvislostech, nezdobený pásek plechu není v tomto případě nijak přesněji zařaditelný. Za nejspíše náhodnou intruzi lze pokládat i nález laténské spony v obj. 704.

Při detektorovém průzkumu, který na ploše výzkumu proběhl ještě před skrývkou nadložních vrstev, byl v prostoru raně středověkého sídliště nalezen bronzový (?) pozlacený závěsek (obr. 31) zhruba obdélného tvaru s vytepanými (lisovanými) půlkulovitými útvary a závěsem v podobě ohnutého plechového výčnělku (původně patrně symetricky umístěný druhý závěs je odlomen). Plasticky členěné okraje předmětu kopírují lisovanou výzdobu, původně kompletní zlacení povrchu je dnes obroušeno na vrcholech výčnělků, zevnitř je zachováno pouze při okraji.⁷ K předmětu se nám i přes značné úsilí a četné konzultace nepodařilo nalézt analogie, s velkou pravděpodobností nejde o předmět ani avarského ani karolinského původu. Nelze pochopitelně vyloučit provenienci výrazně chronologicky mladší, bez souvislosti se zkoumanými objekty; kulturní a časové zařazení předmětu tak zůstává otevřeno.

7.5. Mlecí kameny

V pěti zásobních jamách byly nalezeny součásti žernovů – kruhové mlecí kameny víceméně shodných průměrů mezi 41 a 44 cm, čtyři rozbité či torzovitě dochované a tři nepoškozené (tab. 29). Již výše bylo naznačeno, že ani u kompletně dochovaných kamenů nejsme schopni stanovit míru další využitelnosti, a tedy jednoznačně odmítnout odpadkový charakter i u těchto předmětů. Navíc jde o kameny poměrně nevalné kvality, zhotovené z místně dostupné ortoruly.⁸ Vzhledem k profilu kamene i menšímu středo-

⁷ Rozměry: max. šířka 27 mm, výška bez závěsu 20 mm, se závěsným očkem 26 mm, síla plechu 1 mm; váha 2,51 g.

⁸ Materiál všech nalezených žernovů je totožný. Podle posouzení RNDr. Ivy Herichové se jedná o hrubozrnnou biotitickou ortorulu s plástevnatou strukturou, silně zvětralou. Úlomky rul se objevují v antropogenních uloženíích pravidelně –

vému otvoru o průměru jen 2 cm můžeme pouze kámen z obj. 637 označit za ležák, tj. spodní část mlýna (*tab. 29:7*), v ostatních případech jde patrně o části svrchní. Nízká kvalita kamenů, daná především materiálem, z něhož byly zhotoveny, nevylučuje nicméně ani pochyby o jejich původní funkčnosti a otevírá otázku po smyslu jejich uložení do zásobních jam.

Nejhmotnějším artefaktem je kamenný blok ze zásobnice 503, který předběžně označujeme jako pracovní desku (*obr. 32*). Konkrétní účel tohoto kamene neznáme, vzhledem k velikosti a hmotnosti se do jámy, v níž byl opřen o stěnu, nemohl dostat náhodně, a jednoznačně tudíž souvisí s raně středověkým obdobím. Do jámy se ovšem dostal až v době jejího zaplňování, jeho spodní část ležela zhruba metr nade dnem hluboké zásobnice.

7.6. Lidské ostatky

Ve dvou objektech, v jámě 557 a polozemnici 525, byly nalezeny fragmentární kosterní pozůstatky dětí. Zatímco značný rozptyl drobných fragmentů kostí dítěte mladšího šesti měsíců v hluboké zásobní jámě ukazuje spíše na náhodnou příměs (zvláště v souvislosti s polykulturním charakterem hustě osídlené lokality), situace v polozemnici 525 je komplikovanější. Fragmenty kostí dítěte zemřelého ve věku 6–8 let nebyly bohužel identifikovány přímo při terénním výzkumu, ale teprve později po umytí v laboratoři, nebyla proto zaznamenána jejich původní přesná poloha. Situace byla zapříčiněna zejména silným poškozením kosterních fragmentů mladého jedince (šlo o drobné zlomky kostí lebky, horních končetin a pánve), které znesnadnilo jejich prvotní odlišení od zvířecích kostí.⁹ Navíc povaha záchranného výzkumu neumožnila stálou přítomnost antropologa na lokalitě. Hloubka, ve které byly kosti uloženy, napovídá tomu, že byly patrně nalezeny pod úrovní podlahy objektu v prohlubni na jeho východní straně. Nelze ovšem vyloučit ani nerozpoznanou superpozici se starším objektem. Vzhledem k tomu, že část polozemnice nebyla zkoumána, je možné připustit i domněnku, že zbývající části poškozeného, původně ale možná kompletního skeletu mohly zůstat v neprozkoumané části objektu.

Nálezy dětských kosterních pozůstatků v raně středověkých sídlištních situacích nejsou v zásadě výjimečné (k českým nálezům podrobně *Tomková 2003, 574–584; táž 2010, 183–187; Profantová 2010*), byť jde většinou o skelety novorozenců či obecněji velmi malých dětí; věk 6 až 8 let v případě dítěte z obj. 525 je v tomto ohledu jistě zajímavý. Vzhledem k nejasným nálezovým okolnostem nepovažujeme ovšem za přínosné věnovat se nálezu a jeho interpretaci podrobněji.

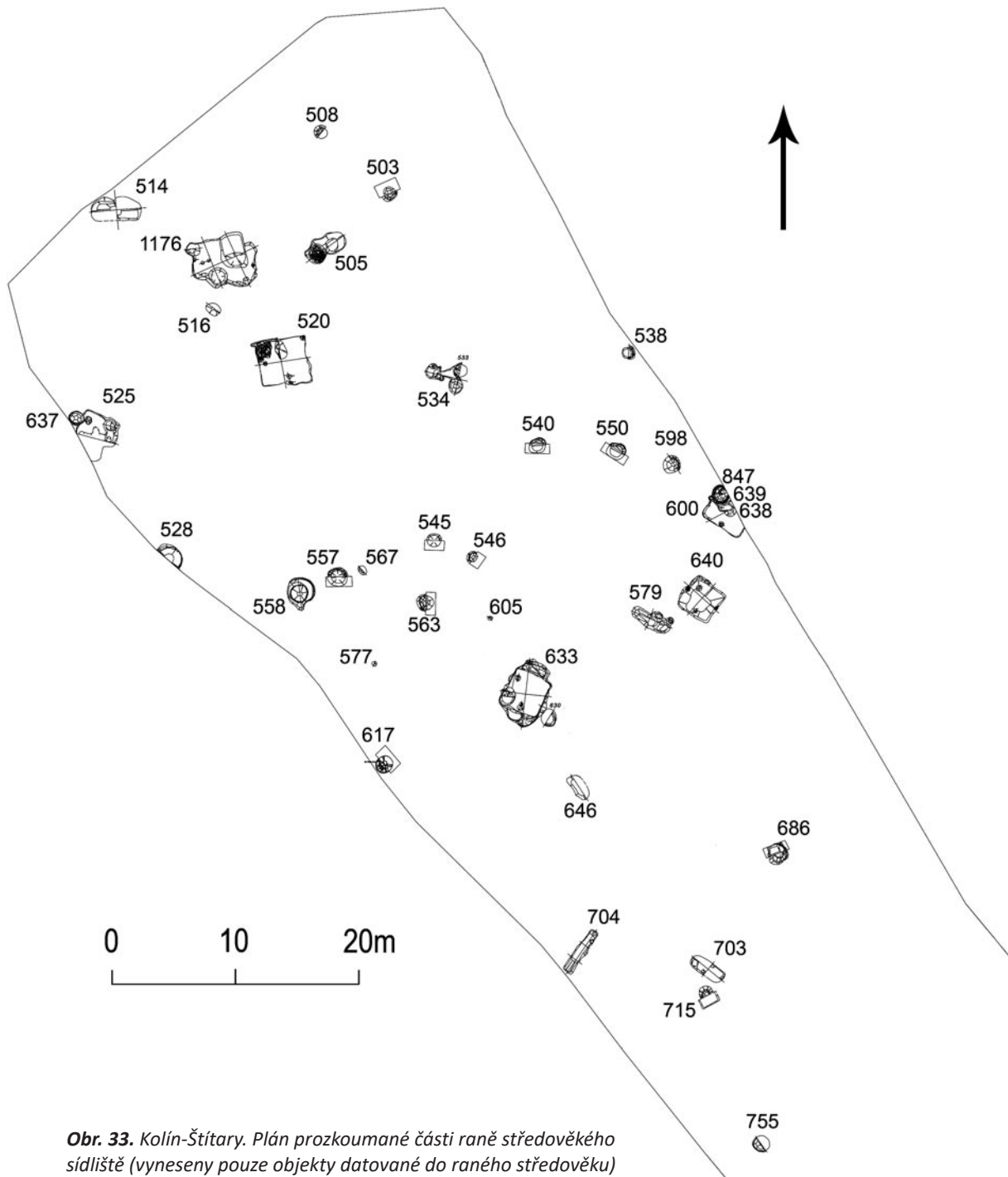
8. DATOVÁNÍ SÍDLIŠTĚ, MOŽNÉ ZMĚNY V JEHO STRUKTUŘE A OTÁZKA KONTINUITY OSÍDLENÍ

Již v souvislosti s rozbořením keramických nálezů bylo konstatováno, že na základě víceméně subjektivního pohledu na keramiku je sice možné vyčlenit tři horizonty pokrývající interval od 7. do 9. století, lze je však chápat jen jako relativně-chronologickou pomůcku. Pouze s výhradami můžeme uvažovat o přímé návaznosti prvních dvou horizontů – tedy mladší fáze kultury s keramikou pražského typu a počínajícího starohradištního období, keramika označovaná pracovní jako středohradištní (absolutně chronologicky ovšem stojící nejen v první polovině 9. ale asi již na konci století předcházejícího) vzniká patrně s jistým odstupem. Podobně nejsme schopni naprosto jednoznačně zařadit většinu odkrytých objektů; nálezy z výplní zásobnic či ze svrchních částí polozemnic mohou být pouze přibližným vodítkem. Jen velmi zhruba lze proto konstatovat, že většina objektů obytného charakteru patří spíše staršímu období (respektive prvním dvěma horizontům), naopak zásobní jámy obsahují většinou nálezy mladší. Není ovšem zřejmé, nakolik to může dokládat odlišný způsob organizace sídliště (k podobné – byť rovněž hypoteticky předpokládané – situaci v Poříčanech: *Čtverák – Lutovský 1997*), případně nakolik je tato situace způsobena kupříkladu ponecháním některých objektů otevřených i po zániku a záměrným zasypáním jiných.

Jednoznačně raně středověké superpozice, dokládající, že s určitým odstupem (?) se osídlení vrátilo do stejných míst, představují jámy zahlubované do polozemnic – tedy jáma 637 porušující polozemnici kultury s keramikou pražského typu (obj. 525) a dvě navzájem se porušující jámy 639 a 847 zahloubené do rohu chaty 600, s výhradou datované do starší doby hradištní (?).

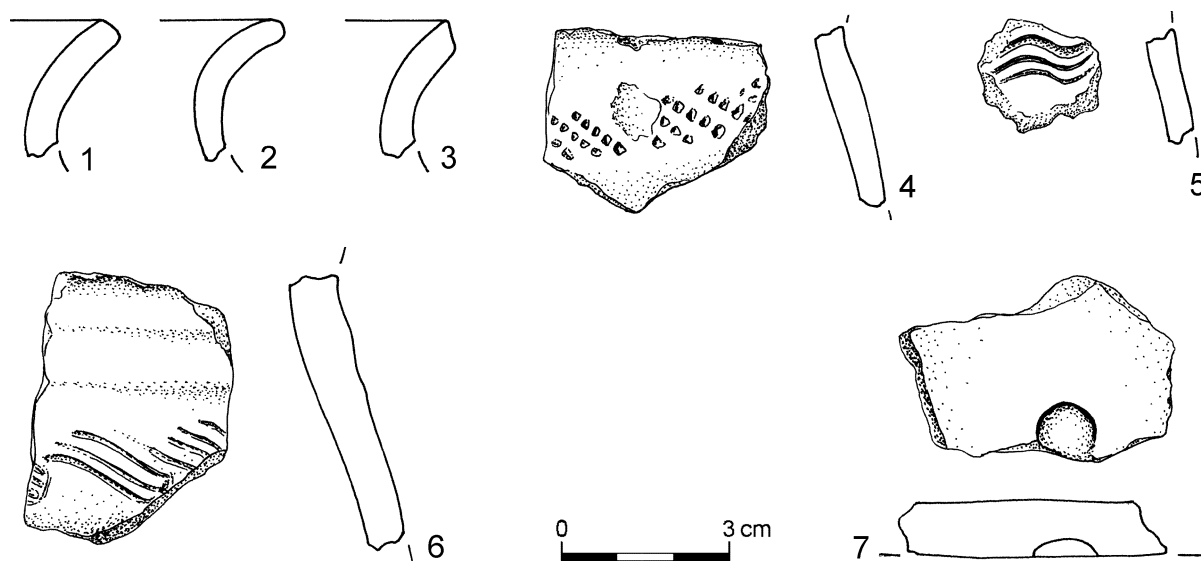
větší zlomky i drobná detritická příměs – jako stavební a výrobní odpad i jako produkt přírodních procesů zvětrávání skalního podkladu a následného transportu. Přirozené a dostupné výchozy těchto hornin se v nejbližším okolí nacházejí: nejpřístupnější na březích Pekla (dvojslídny migmatit až ortorula) nebo na pravém břehu Pekelského potoka.

⁹ Vyhodnocení početného souboru zvířecích kostí dosud nebylo provedeno.

Obr. 33. Kolín-Štítary. Plán prozkoumané části raně středověkého sídliště (vyneseny pouze objekty datované do raného středověku)

Nejstarší fázi zdejšího osídlení představují polozemnice kultury s keramikou pražského typu, s jistotou tři (520, 525, 540), u dalších dvou (600, 633) je pravděpodobnější spíše zařazení do mladšího období. Ohledně zásobních objektů je v této souvislosti pozoruhodná přítomnost archaicky vyhlížejícího většího fragmentu nádoby na dně jedné z jam (obj. 598), ničím se neodlišující od ostatních obilnic. Charakter objektů, které jsme schopni zařadit do druhého horizontu, je poměrně nejednotný, patří sem hůře specifikovatelné „hospodářské“ objekty, s výhradami i jedna z polozemnic (obj. 600, starohradištní keramika ovšem nebyla nalezena u dna) a jedna či dvě spíše mělčí zásobnice. Většina zásobních jam nejspíše náleží až nejmladšímu horizontu, byť keramické soubory z nich získané nejsou až na výjimky nijak výrazné. S určitou mírou pravděpodobnosti k tomuto časovému úseku náleží i polozemnice 633, naprostou jistotu však nemáme, s větší pravděpodobností pak pec 505. Závažné závěry nelze učinit ani z prostorového rozložení objektů (obr. 33), kdy rozmístění všech polozemnic nevyklučuje jejich

Obr. 34. Kolín-Štítary. Keramika z povrchového sběru. Kresba I. Vajgllová

současnou ani následnou existenci. Ani poloha dalších objektů nedává možnost přesnějšího definování půdorysu raně středověké osady/osad. Prostory mezi jámami mohou jistě evokovat možnou existenci nadzemních příbytků, archeologické doklady ovšem chybí.

Prostorové posuny v osídlení dokumentuje nález dvou jam, hluboké obilnice 1148 a mělčí jámy 1176 zapuštěné do pravěkého objektu, na opačném konci skryté plochy PIII, ve vzdálenosti zhruba 250 metrů od nejbližších objektů výše analyzovaného seskupení (obr. 5:b). Nepříliš početné nálezy je radí opět spíše k mladšímu nálezovému horizontu. Nemůžeme pochopitelně vyloučit ani přesuny osídlení na ještě větší vzdálenosti; nejbliže ke zde publikovanému sídlišti byly další raně středověké sídlištní objekty odkryty – rovněž při stavbě kolínského silničního obchvatu – zhruba kilometr východněji, na opačném břehu Pekelského potoka (kultura s keramikou pražského typu, patrně ale i mladší nálezy; dosud podrobně nepublikováno, stručná zmínka Šumberová a kol. 2010, 675–676); vyloučit pochopitelně nelze ani odlišnou komunitu.

V rámci prozkoumaného úseku plochy PIII lze každopádně uvažovat o stopách dvou, spíše ale tří následných sídlišť, jednoznačně dokládajících kontinuitu zdejšího osídlení v 7., 8 a 1. polovině 9. století. Kontinuita osídlení v rámci prvních staletí raného středověku se zdá být velmi častým jevem, zjištěným i na dalších českých lokalitách. Byla zachycena díky plošně rozsáhlejší výzkumům neomezeným jen na izolované objekty – z relativně blízkých lokalit je nutné zmínit především Opolánky-Staré Badry (Princová-Justová 2004) s řadou analogických situací i nálezů, z novějších, byť vzdálenějších akcí lze uvést např. Obříství u Mělníka (Čuláková 2014). Kontinuita osídlení jednotlivých poloh od kultury s keramikou pražského typu přes starší dobu hradištní i dále byla v řadě případů zaznamenána např. i v pražské kotlině (Praha-Kobylisy: Kostka – Lutovský 2007; Praha-Liboc: Profantová – Bureš 2013; obecněji k problému: Lutovský 2006). Opomenout pochopitelně nemůžeme ani Březno u Loun (Pleinerová 2000). Příkladů by se jistě našlo více, ne vždy se přitom jedná o místa výrazně vydělená morfologií terénu a přitahující tedy pozornost odlišných skupin obyvatelstva. V případě sídlišť odkrytých u Štítar nejsme sice schopni jednoznačně doložit, že jde o generace téže komunity sídlící v průběhu dvou až tří století v jen mírně se vyvíjejícím sídelním prostoru, na druhou stranu mohou tato archeologická zjištění hypoteticky dokládat klidnější, kontinuální vývoj osídlení Čech v době mlčení písemných pramenů. V tomto kontextu se pochopitelně jako výrazně diskontinuitní jeví areál v Roztokách, u kterého je ovšem výjimečnost více méně základní charakteristikou.

8.1. Poznámka k rozsahu raně středověkého sídliště

Sonda související se stavbou silničního obchvatu protнула okraj nejvyšší části návrší nad Pekelským potokem, a odkryla tak pouze blíže nespecifikovaný výsek osídlené plochy. Určité indicie k možnému rozsahu osídlení mimo skrytý prostor přinesly povrchové sběry prováděné v září 2015 na celé orané ploše mezi rybníkem, okrajem intravilánu Štítar a severozápadní roklí. Šlo ovšem o jednorázovou akci

(byť personálně výraznou), a její výsledky tudíž nelze přeceňovat. Každopádně však bylo možné konstatovat, že raně středověké (ale až na několik zlomků i pravěké) nálezy chybí na mírném severovýchodním svahu k rybníku, naopak se vyskytují jihozápadně od prozkoumaného úseku, a to do vzdálenosti zhruba 100 metrů (výběr viz *obr. 34:1–6*). Na základě povrchového sběru lze tedy – alespoň na úrovni indicií – předpokládat, že osídlení se koncentrovalo na nejvyšší části návrší, výhody blízkosti Pekelského potoka mohla tudíž nahrazovat bližší vodoteč lemující návrší ze severozápadní strany. Povrchový nálezy raně středověké keramiky pochází i z místa vzdáleného několik desítek metrů od výše uvedeného nálezu dvou izolovaných jam v jihovýchodní části zkoumané plochy; jde ovšem pouze o jediný fragment (střed dna s otiskem osy; *obr. 34:7*).

9. ZÁVĚR

V rámci výzkumu souvisejícího se stavbou silničního obchvatu Kolína byl v roce 2008 zkoumán úsek PIII, protínající mírné návrší nad Pekelským potokem, v katastru Štítar. Na polykulturní, intenzivně osídlené lokalitě bylo prozkoumáno 38 zahloubených objektů zařazených na základě nejmladších nálezů ve výplni do raného středověku. Šlo o pět polozemnic, 22 zásobních jam, jednu pec, sedm funkčně neurčitelných hospodářských objektů a tři kúlové/sloupové jámy. Raně středověké sídlištní objekty odkryté u Štítar lze datovat do širokého intervalu od 7. patrně až do poloviny 9. století, tedy od mladších fází kultury s keramikou pražského typu po začátky střední doby hradištní, uvažovat lze o dvou, spíše však třech následných etapách osídlení s pravděpodobnou kontinuitou ve vývoji.

Sídliště zachycené na ploše PIII v katastru Štítar je první podrobněji zpracovanou raně středověkou komponentou výzkumu na silničním obchvatu, k níž jistě časem přibudou další – obdobně (?) datované sídliště na druhém břehu Pekelského potoka a dvě mladší kostrová pohřebiště (stručně *Šumberová et al. 2010, 675–676; Šumberová a kol. 2012, 29–30*). Již nyní lze ale konstatovat, že archeologický záchranný výzkum při stavbě obchvatu Kolína posunul informace o osídlení města a jeho bezprostředního okolí hluboko k počátkům raného středověku.

Stopy nositelů kultury s keramikou pražského typu v blízkém okolí Kolína byly dosud pouze sporadické a nevýrazné (Nebovidy: *Zeman 1976, 129–130; Starý Kolín: Kuna – Profantová a kol. 2005, 82*). Důležité starohradištní nálezy byly sice z okolí známy i dříve, bohužel jde však rovněž o starší výzkumy bez patřičné dokumentace (především žárové pohřebiště v Nebovidech: *Dvořák – Filip 1946*). Z nověji publikovaných nálezů tohoto časového horizontu lze upozornit na nedalekou Velim a Novou Ves (*Lutovský – Šťastný – Vávra 2010*). Středohradištní osídlení je již v Kolíně a okolí zastoupeno nepoměrně výrazněji (ke katastru Kolína v raném středověku souhrnně *Valentová – Tvrđík 2004*). Existence námi analyzovaného sídliště u Štítar – alespoň tak, jak se jeví na základě prozkoumaného úseku – končí ovšem někdy v první polovině 9. století. Otázkou tedy zůstává, nakolik je ještě můžeme dávat do chronologické souvislosti s raně středověkým osídlením centra Kolína s bohatými hrobovými nálezy a hypoteticky předpokládaným opevněným sídlem z druhé poloviny 9. století (*Košta – Lutovský 2014, 121–123*).

EXKURS: ARCHEOBOTANICKÁ ANALÝZA

V rámci terénního archeologického výzkumu proběhlo také systematické vzorkování archeologických sedimentů. Vzorkovány byly veškeré kontexty, zejména pak ty, které při terénním odkryvu poskytovaly dostatečné množství datovacího keramického materiálu. Z plochy III bylo odebráno 38 raně středověkých environmentálních vzorků z výplní zahloubených objektů, z toho 35 jich obsahovalo uhlíky a rostlinné makrozbytky. Velikost vzorků kolísala v závislosti na objemu studované části kontextu v intervalu 15–20 l. K separaci rostlinných zbytků ze suchých archeologických situací bylo použito flotační plavení sedimentů a celkem bylo proplaveno cca 700 l sedimentu. Archeobotanickou analýzu proplavených vzorků provedl P. Kočár a R. Kočárová. Hodnocen byl pouze zuhelnatělý a mineralizovaný subfosilní archeobotanický materiál. Nezuhelnatělé makrozbytky rostlin byly vzhledem k výraznému podílu živých semen a semen neofytů a suchému charakteru lokality hodnoceny jako recentní kontaminace zkoumaných archeologických situací a nebyla jim věnována pozornost.

Provedené archeobotanické analýzy poskytly data pro rekonstrukci životního prostředí a ekonomiky zázemí zkoumaného sídliště (lesní i nelesní vegetace, zemědělství, sběrného hospodářství). Zkoumanou lokalitu lze na základě archeobotanického rozboru charakterizovat jako produkční zemědělské sídliště. Hlavním argumentem jsou nálezy souborů plevelných druhů typických pro různá (časná až konečná) stadia zpracování polních plodin. Ve spektru polních plodin je možné pozorovat

převahu progresivních raně středověkých obilnin (nahé pšenice a menší podíl žita a ovsu) a ústup některých archaických pravěkých typů (zejména pluchatých pšenic), samozřejmě při zachování některých dodnes běžně pěstovaných druhů obilnin známých ze starších období (ječmen obecný a proso). V souboru polních plodin, datovaném zejména do starší a střední doby hradištní, nebyl zaznamenán vyšší podíl žita, který je typický zejména pro archeobotanické soubory z mladší doby hradištní a vrcholného středověku. Na lokalitě byly zjištěny také dva druhy olejnin/technických plodin – mák a konopí. Z luštěnin byla doložena většina známých druhů – hrách, čočka, bob a snad i vikev setá. Sbírané druhy reprezentuje pouze planá růže s typickým výskytem na pomezí lesní a nelesní vegetace. Za pozoruhodný je možné považovat doklad počátku kultivace jabloně domácí ve starší době hradištní. Plané druhy zjištěné pomocí archeobotanické makrozbytkové analýzy dokládají využívání živinami saturovaných i méně úrodných zemědělských substrátů.

Analýza uhlíků pak poskytla možnost sledování změn lesní vegetace v rámci raného středověku i srovnání s dosud známými antrakologickými daty z Kolínska. Zatímco ve středním holocénu je pozorovatelná převaha smíšených a kyselých doubrav, vývoj v mladším holocénu, tedy v námi sledovaném období raného středověku, byl završen šířením habru, dubu a jedle, tj. vznikem dubohabřin a bučin za kontinuální přítomnosti kyselých doubrav. Podrobné výsledky archeobotanického výzkumu na raně středověkém sídlišti v Kolíně-Štítarech budou publikovány v samostatné studii (*Kočár – Malyková – Kočárová v přípravě*).

PRAMENY A LITERATURA

- Čtverák, V. – Lutovský, M. 1997: Halštatské a raně středověké objekty z Poříčan, okr. Nymburk, *Archeologie ve středních Čechách* 1, 219–230.
- Čuláková, K. 2014: Raně středověké osídlení na k. ú. Obrěství. In: M. Popelka – R. Šmidtová (edd.), *Výsledky archeologického výzkumu polykulturní lokality Obrěství*. 1. část. *Præhistorica* 32. Praha, 153–192.
- Demek, J. a kol. 1987: *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. Praha.
- Dvořák, F. 1936: *Pravěk Kolínska. Soutpis archaeologicalkých památek Kolínska a Kouřimska*. Kolín.
- Dvořák, F. – Filip, J. 1946: *Slovanské nálezy na Kolínsku, Památky archeologické* 42, 1939–1946, 70–94.
- Chlupáč, I. – Brzobohatý, R. – Kovanda, J. – Stránil, Z. 2002: *Geologická minulost České republiky*. Praha.
- Kočár, P. – Malyková, D. – Kočárová, R. *v přípravě*: Kolín-Štítary, subsistenční strategie, ekonomika a životní prostředí raně středověkého sídliště, *Archeologické rozhledy*.
- Kostka, M. – Lutovský, M. 2007: K raně středověkému osídlení Kobyliš, *Archaeologica Pragensia* 17/2005, 109–131.
- Košta, J. – Lutovský, M. 2014: Raně středověký knížecí hrob z Kolína. *Fontes archaeologici Pragenses* 41. Pragae.
- Kuna, M. – Profantová, N. a kol. 2005: *Počátky raného středověku v Čechách. Archeologický výzkum sídelní aglomerace kultury pražského typu v Roztokách*. Praha.
- Lutovský, M. 2006: *Počátky slovanského osídlení Čech: Několik úvah nad archeologií pražské kotliny v 6. až 8. století*. In: *Na prahu poznání českých dějin. Sborník prací k počtě Jiřího Slámy. Studia mediaevalia Pragensia* 7. Praha, 69–81.
- Lutovský, M. – Šťastný, D. *v přípravě*: *Nové poznatky o hradišti v Křečhoři, okr. Kolín, Archeologie ve středních Čechách* 20.
- Lutovský, M. – Šťastný, D. – Vávra, M. 2006: *Velim v raném středověku, Archeologie ve středních Čechách* 10, 777–791.
- Malyková, D. 2014: *Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu I/38, obchvat Kolín, okr. Kolín, Plocha PIII. Archiv ArÚ AV ČR, Praha, TX-2014-5254*.
- Pleinerová, I. 2000: *Die altslawischen Dörfer von Březno bei Louny*. Praha-Louny.
- Princová-Justová, J. 2004: *Sídliště ze 7. až počátku 9. století v poloze „Staré Badry“ u Opolánek, okr. Nymburk, Památky archeologické* 95, 107–174.
- Profantová, N. 2010: *Awarische Funde in der Tschechischen Republik – Forschungsstand und neue Erkenntnisse, Acta Archaeologica Carpathica* 45, 203–270.
- Profantová, N. 2014: *Nová raně středověká výšinná poloha z Kosoře a Prahy-Radotína. In: V za(u)jetí malostranských stratigrafií*. Praha, 80–95.
- Profantová, N. – Bureš, M. 2010: *K problému interpretace ostatků dětí na raně středověkém sídlišti v Praze-Liboci. In: Hroby, pohřby a lidské pozůstatky na pravěkých a středověkých sídlištích. Živá archeologie – Supplementum* 3. Hradec Králové, 173–181.

- Profantová N. – Bureš M. 2013: Bedeutende frühe slawische Siedlungen in Böhmen (6.–8. Jh.) und Probleme der absoluten Datenerfassung. In: M. Dulinicz – S. Mozdioch (eds.), *The Early Slavic settlement of Central Europe in the light of new dating evidence*. Wrocław, 169–194.
- Profantová, N. – Prošťedník, J. 2014: Raně středověké sídliště v Turnově-Maškových zahradách, *Archeologie ve středních Čechách* 18, 819–864.
- Slabina, M. 2001: Tři nová avarsko-slovanská kování z Prahy (?), *Archeologie ve středních Čechách* 5, 529–531.
- Šumberová, R. a kol. 2012: Cesta napříč časem a krajinou. Katalog k výstavě nálezů ze záchranného archeologického výzkumu v trase obchvatu Kolína 2008–2010. Praha.
- Šumberová, R. – Malyková, D. – Vepřeková, J. – Pecinová, M. 2010: Sídlní aglomerace v prostoru dnešního Kolína. Záchranný výzkum v trase obchvatu města, *Archeologické rozhledy* 62, 661–679.
- Tomková, K. 2003: Lidské ostatky v raně středověkých sídlištních situacích v Čechách, *Archeologie ve středních Čechách* 7, 573–604.
- Tomková, K. 2010: Raně středověké lidské ostatky v sídlištních situacích v Čechách. In: Hroby, pohřby a lidské pozůstatky na pravěkých a středověkých sídlištích. *Živá archeologie – Supplementum* 3. Hradec Králové, 182–193.
- Valentová, J. – Tordík, R. 2004: Předlokační osídlení Kolína, *Archeologie ve středních Čechách* 8, 547–583.
- Zábojník, J. 1991: Seriation von Gürtelbeschlaggarnituren aus dem Gebiet der Slowakei und Österreichs (Beitrag zur Chronologie der Zeit des Awarischen Khaganats). In: K problematike osídlenia stredodunajskej oblasti vo včasnóm stredoveku. Nitra, 219–321.
- Zeman, J. 1976: Nejstarší slovanské osídlení Čech, *Památky archeologické* 67, 115–235.

An early medieval settlement in the route of a road bypass at Kolín-Štítary

The construction of a road bypass around the town of Kolín included a rescue excavation which took place in 2008–2010. During this excavation, part of an early medieval settlement was investigated. It was situated on a flat elevation delimited by small streams (area III). This multi-period, densely populated site yielded, among others, 38 sunken features (5 semi-sunken huts, 22 storage pits, 1 oven, 7 functionally indeterminable farm features and 3 post/pole holes) which can be dated to the period between the 7th and 9th centuries, and roughly divided into three chronological sub-phases.

The earliest phase of local settlement is represented by semi-sunken huts with Prague-type pottery. Three such features (520, 525, 540) are certain, two more semi-sunken huts (600, 633) are more likely to date from later phases. Twenty-two features in total can be interpreted as storage pits, usually quite deep, of typical pear-shaped forms, and dating especially from the latest phase. Easily identifiable farm features also include feature 505 which was interpreted as an oven dating rather from the later horizon. The other structures regarded as farm or production features include shallow depressions which are difficult to interpret – these are, e.g., strongly elongated oval features. The purpose of these features, which predominantly contain unremarkable assemblages of pottery fragments, is not clear. They do not contain remains of a heating facility, so they do probably not represent floors of above-ground residential buildings.

The ceramic assemblage (the decorated fragments and rims are almost completely depicted in *Tables 1–28*) recovered during the excavation shows a relatively wide chronological framework. We can actually mention three basic stages of production in local pottery workshops, dating from the 7th to the 9th centuries. In semi-sunken hut 525, classified as belonging to the Prague type culture, part of a ceramic casting pan (*Table 4:3*) was found, i.e. an object used for the processing of non-ferrous metals. Metal artefacts of early medieval date include a belt fitting from storage pit 686 (*Fig. 30; Table 25:11*) and an iron arrowhead from semi-sunken hut 633 (*Table 20:7*). By contrast, the bronze gilded pendant, which was recently found in the plough soil, still remains undated, because no analogies have been found for it (*Fig. 31*). Five storage pits contained quern-stones of more or less identical diameters, ranging between 41 and 44cm. Four of them were broken or damaged and three intact (*Table 29*).

Within the investigated section, it is possible to speculate about two or possibly three subsequent settlements, documenting the continuity of local settlement in the 7th, 8th and possibly also in the first half of the 9th centuries. Settlement continuity during the first centuries of the Early Middle Ages is a relatively common phenomenon which has been documented on other sites in Bohemia, too. In the case of the settlements excavated near Štítary, we are unable to prove unambiguously that these were generations belonging to one community spanning the horizon of two or three centuries and living in a gradually developing residential area, but on the other hand, such findings may hypothetically point to a peaceful and continuous development in Bohemia in a period for which almost no written sources are available.

(English by Jan Machula)

Fig. 1. Kolín-Štítary. Location of the site on a map of Bohemia

Fig. 2. Location of the site on a shaded relief map (the built-up part of Kolín is visible on the right)

Fig. 3. Route of the Kolín bypass, the location of section PIII is marked

Fig. 4. Map showing the location of the excavated part of the early medieval settlement

Fig. 5. Plan of the area showing all unearthed features. a – early medieval settlement (for more details see Fig. 33); b – location of two isolated early medieval features

Fig. 6. Aerial photograph of excavated area PIII. The early medieval features are situated roughly in the left quarter of the picture

Fig. 7.–23. Plans of early medieval features

Fig. 24. Feature 520, semi-sunken hut

Fig. 25. Feature 520, stone oven

Fig. 26. Feature 525. a – heating facility (?) in the NW corner; b – heating device (?) in the NE corner

Fig. 27. Feature 640, burned spot (heating facility?)

Fig. 28. Feature 633, burned spot (heating facility?)

Fig. 29. Feature 525, fragment of decorated daub (?) – averse and reverse

Fig. 30. Feature 686, belt strap end

Fig. 31. Bronze (?) gilded object recovered through metal detector survey

Fig. 32. Feature 503, stone slab

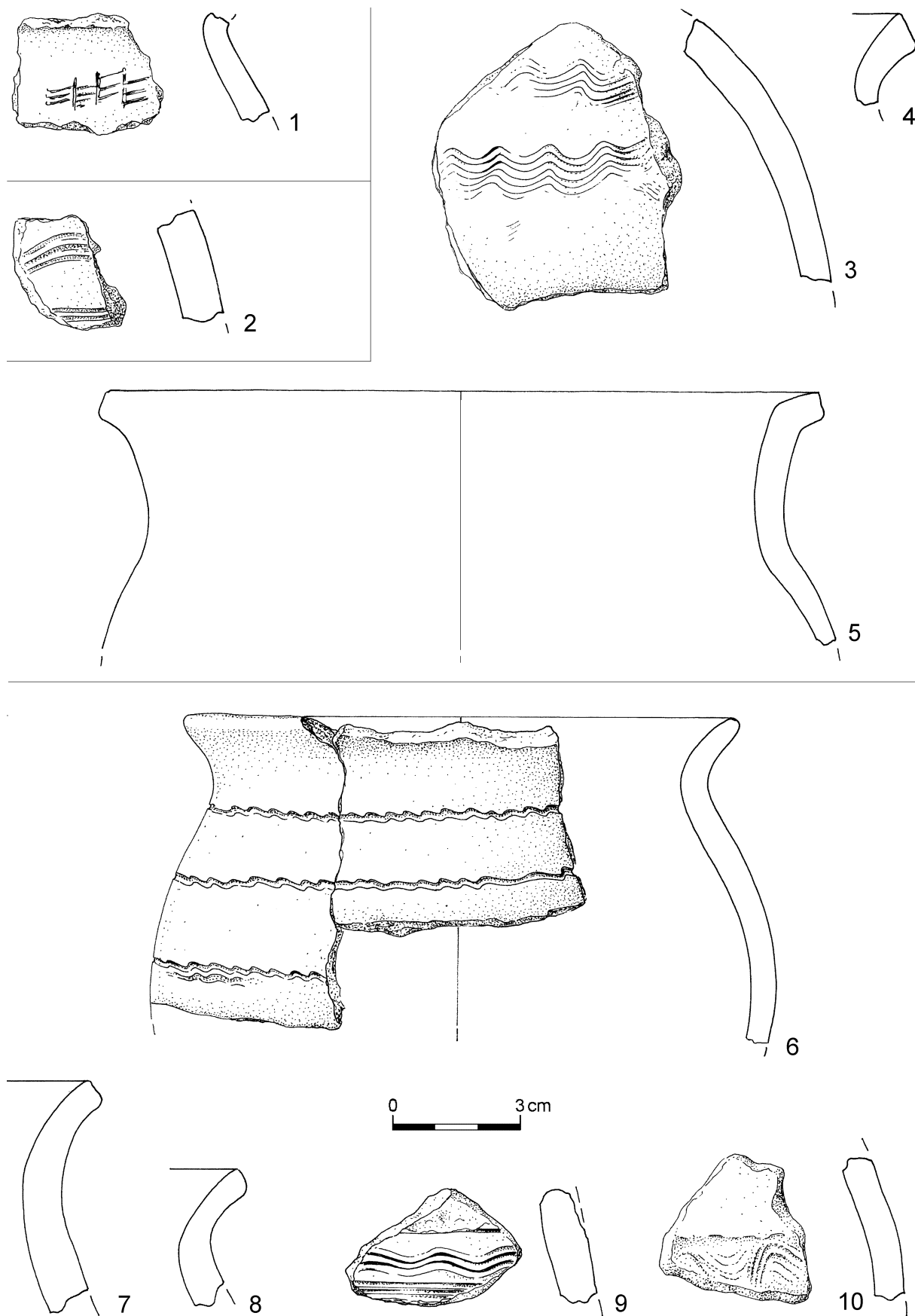
Fig. 33. Plan of the excavated part of the early medieval settlement (only features of early medieval date are depicted)

Fig. 34. Pottery from surface survey

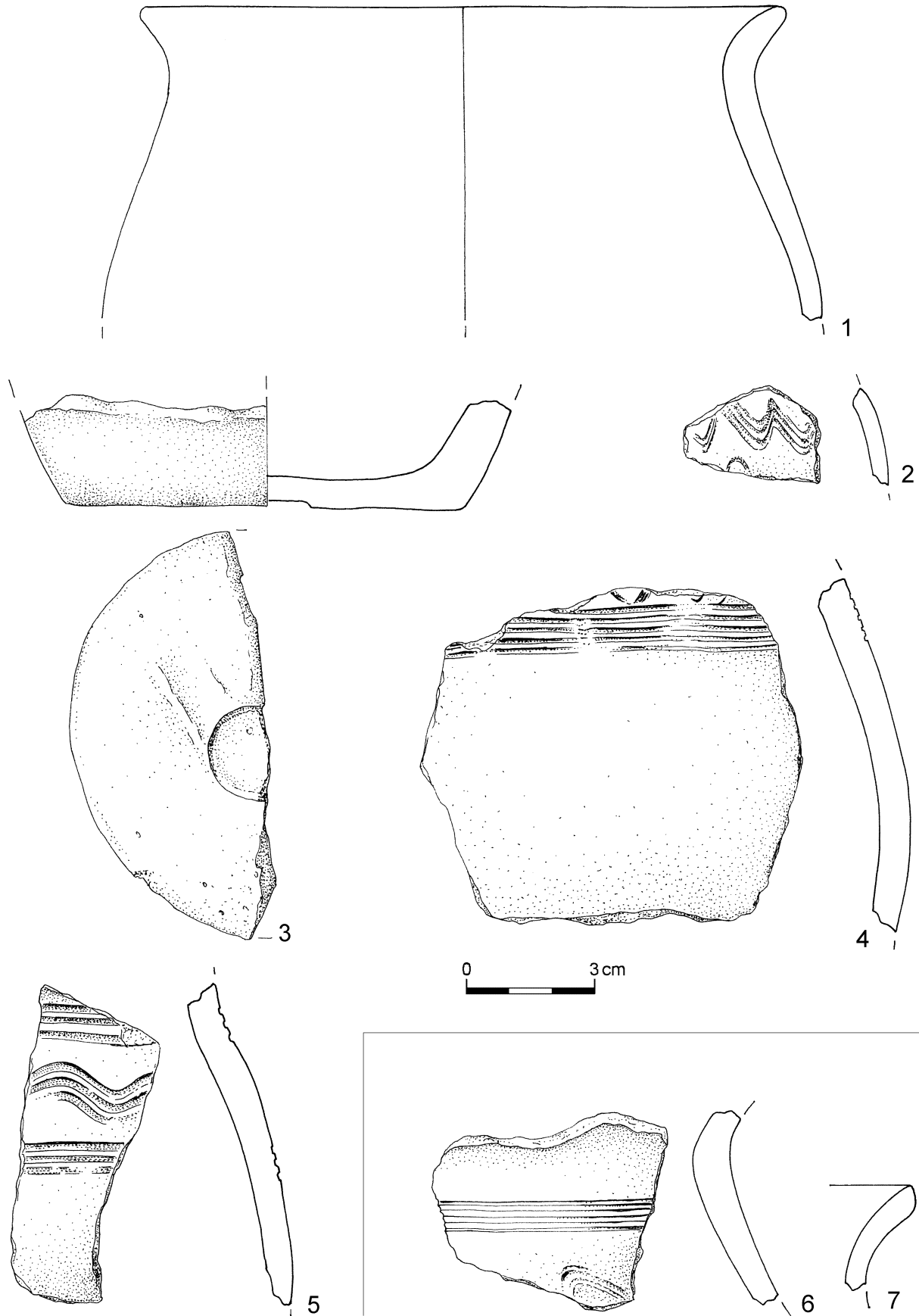
Tabela 1. Kolín-Štítary. List of early medieval features, their dimensions, dating according to finds from their fills, number of quern-stones, list of other finds apart from pottery, references to drawing documentation and tables showing finds

Tabela 2. Kolín-Štítary. Chemical composition of the melt found on the inner side of the casting pan

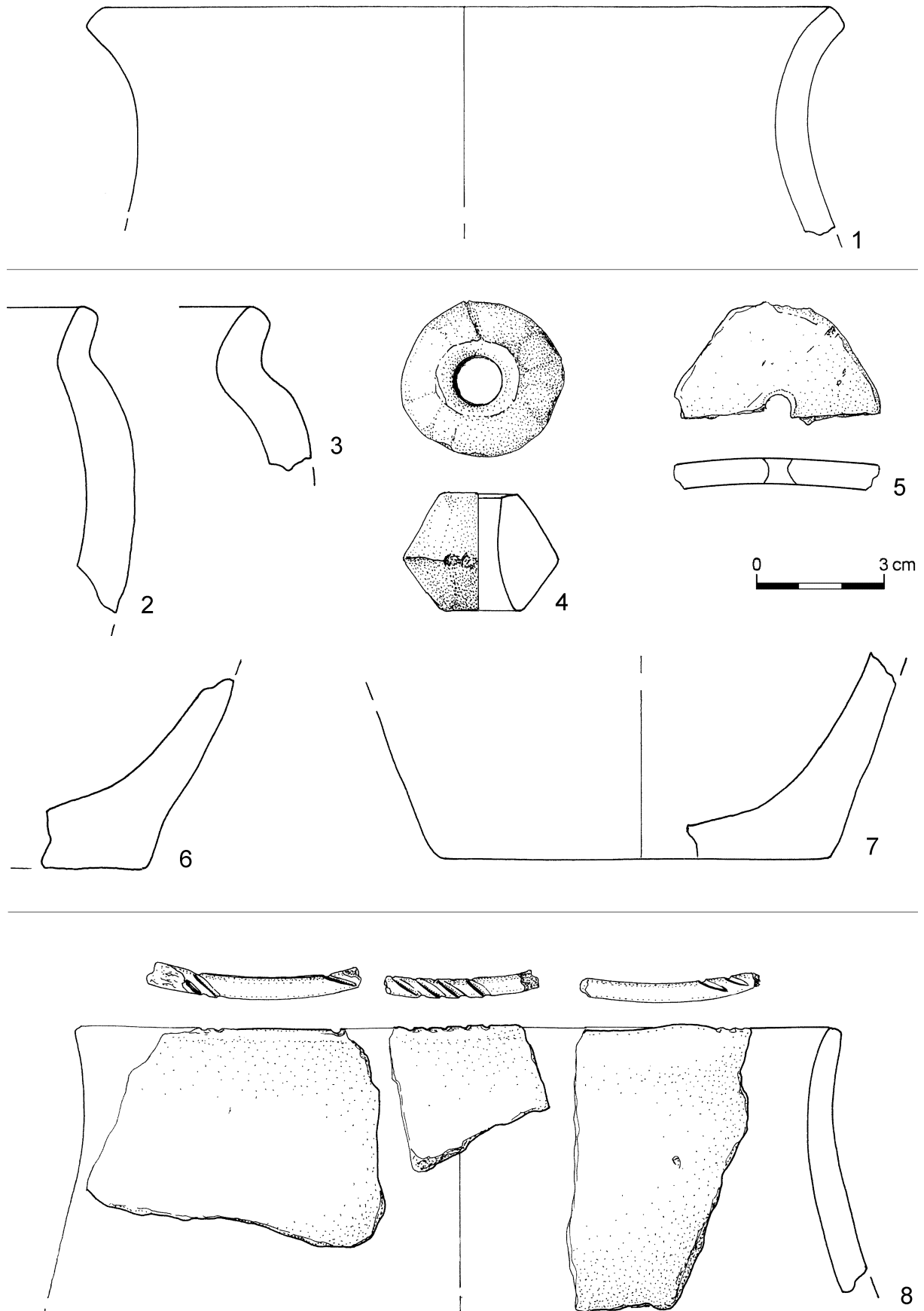
Tab. 1.–29. Finds from the features

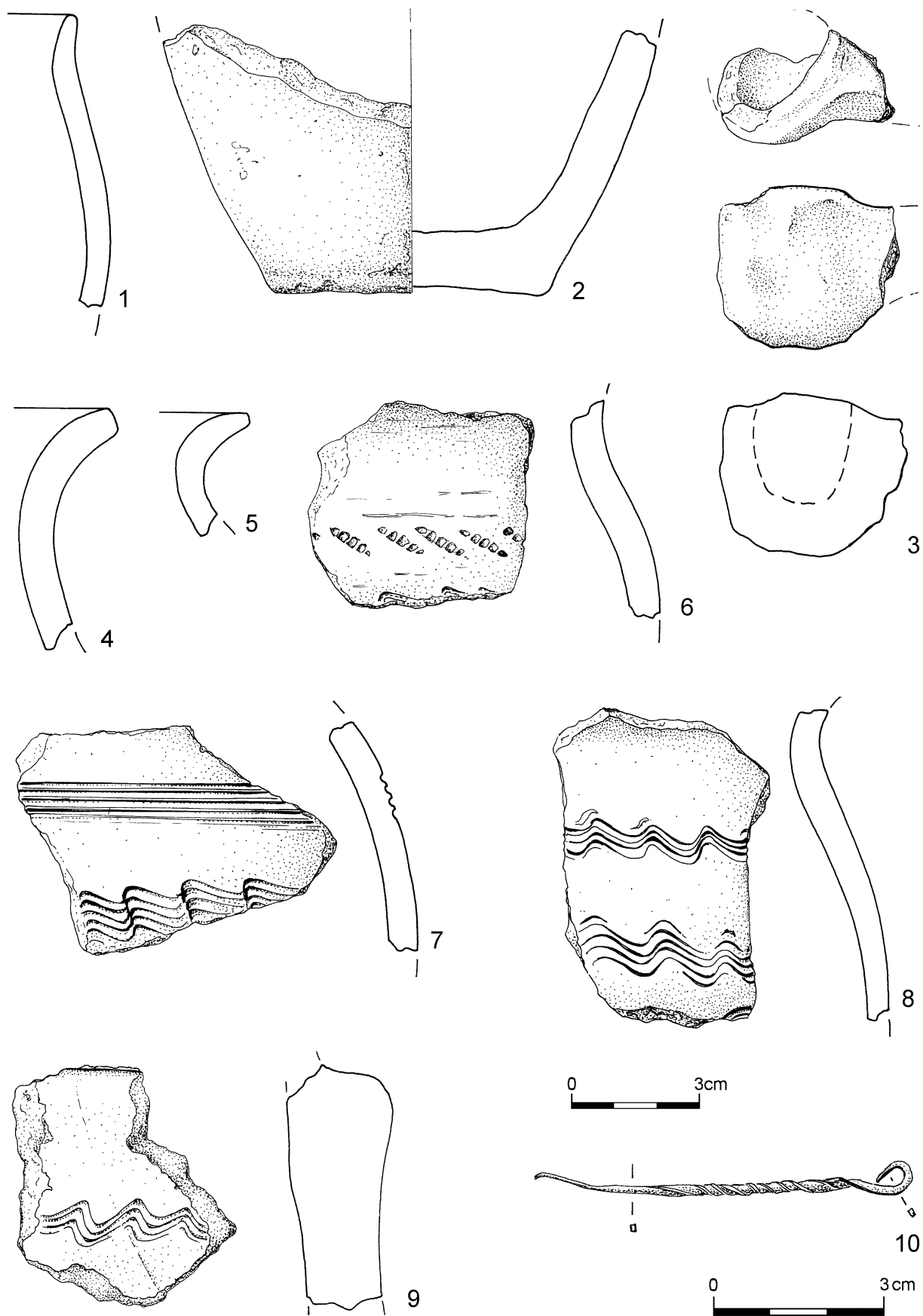
Tab. 1. Kolín-Štítary. 1 – obj. 503; 2 – obj. 508; 3–5 – obj. 505; 6–10 – obj. 514. Keramika

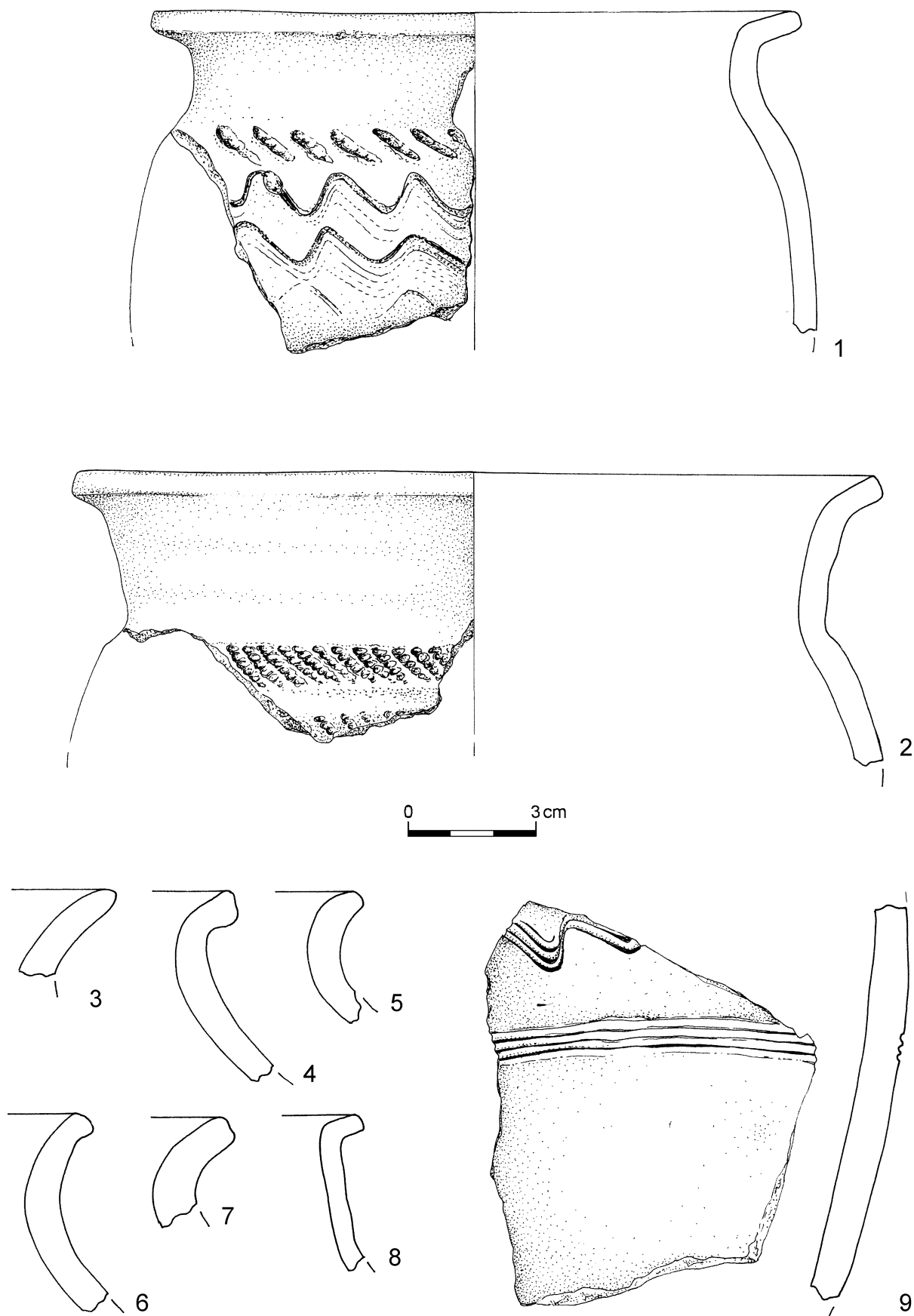
Tab. 2. Kolín-Štítary. 1–5 – obj. 514; 6, 7 – obj. 538. Keramika

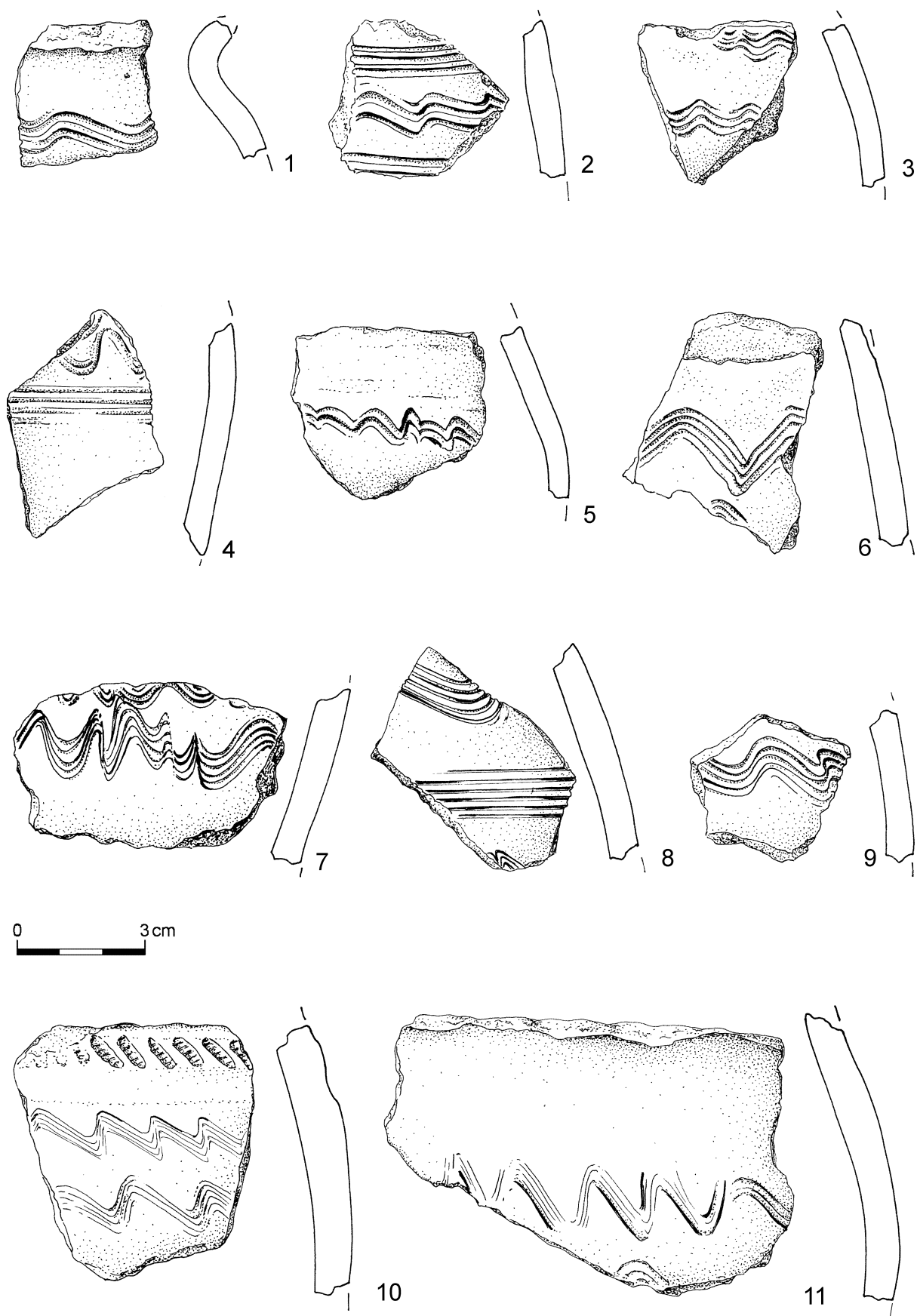
Tab. 3. Kolín-Štítary. 1 – obj. 516; 2–7 – obj. 520; 8 – obj. 525. Keramika

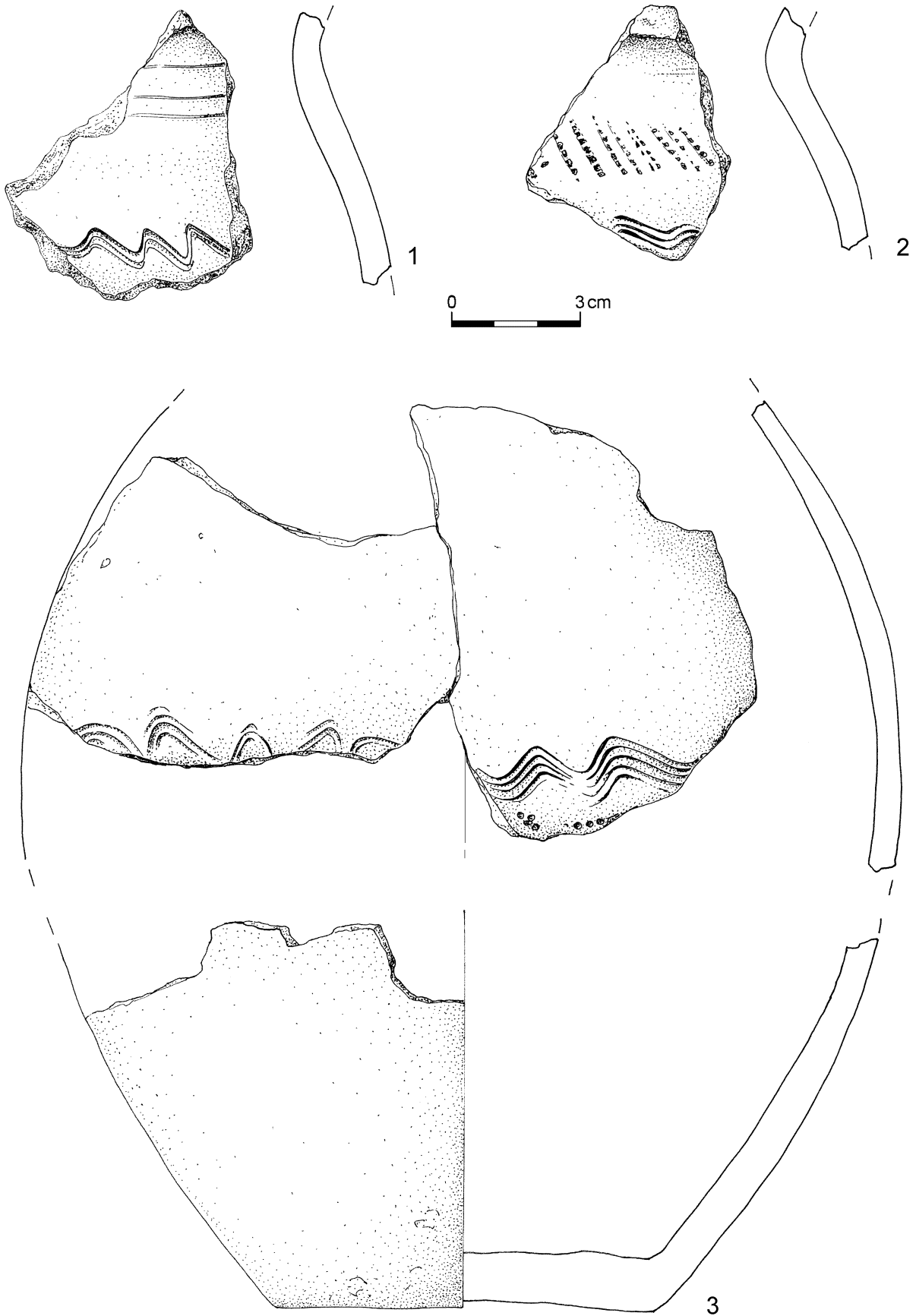
Tab. 4. Kolín-Štítary. 1-10 – obj. 525. 1-9 keramika, 10 železo

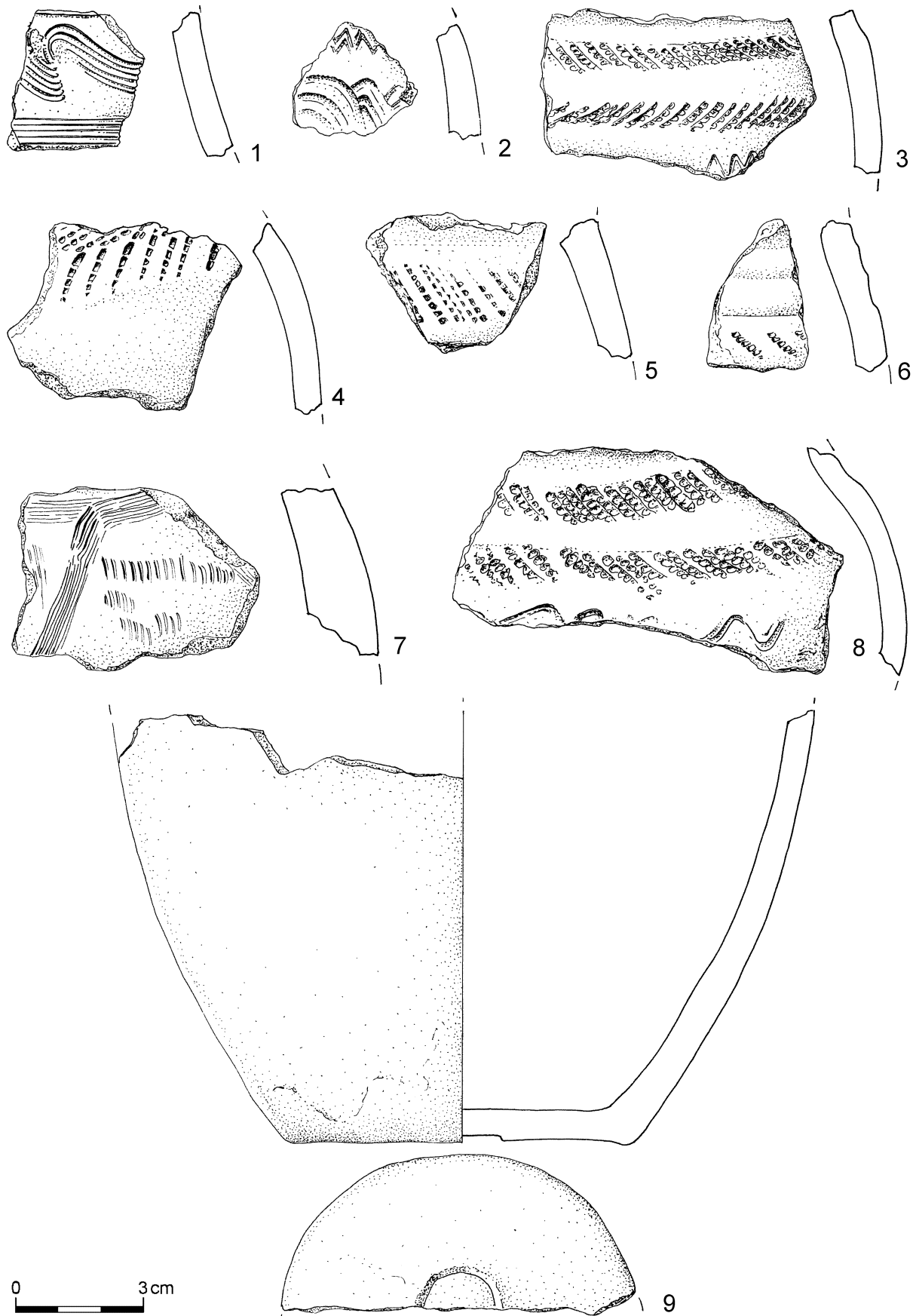
Tab. 5. Kolín-Štítary. 1-9 – obj. 528. Keramika

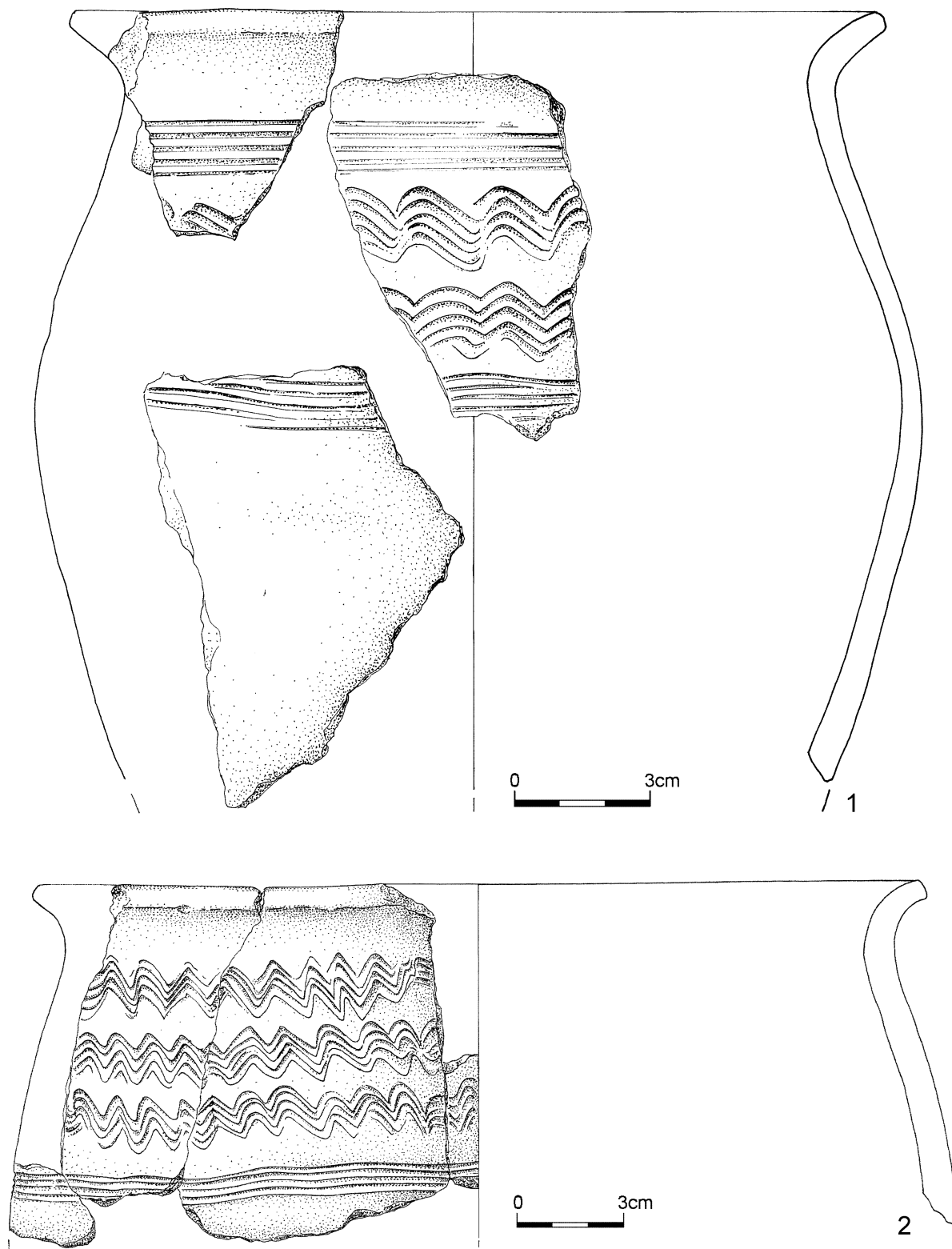
Tab. 6. Kolín-Štítary. 1–11 – obj. 528. Keramika

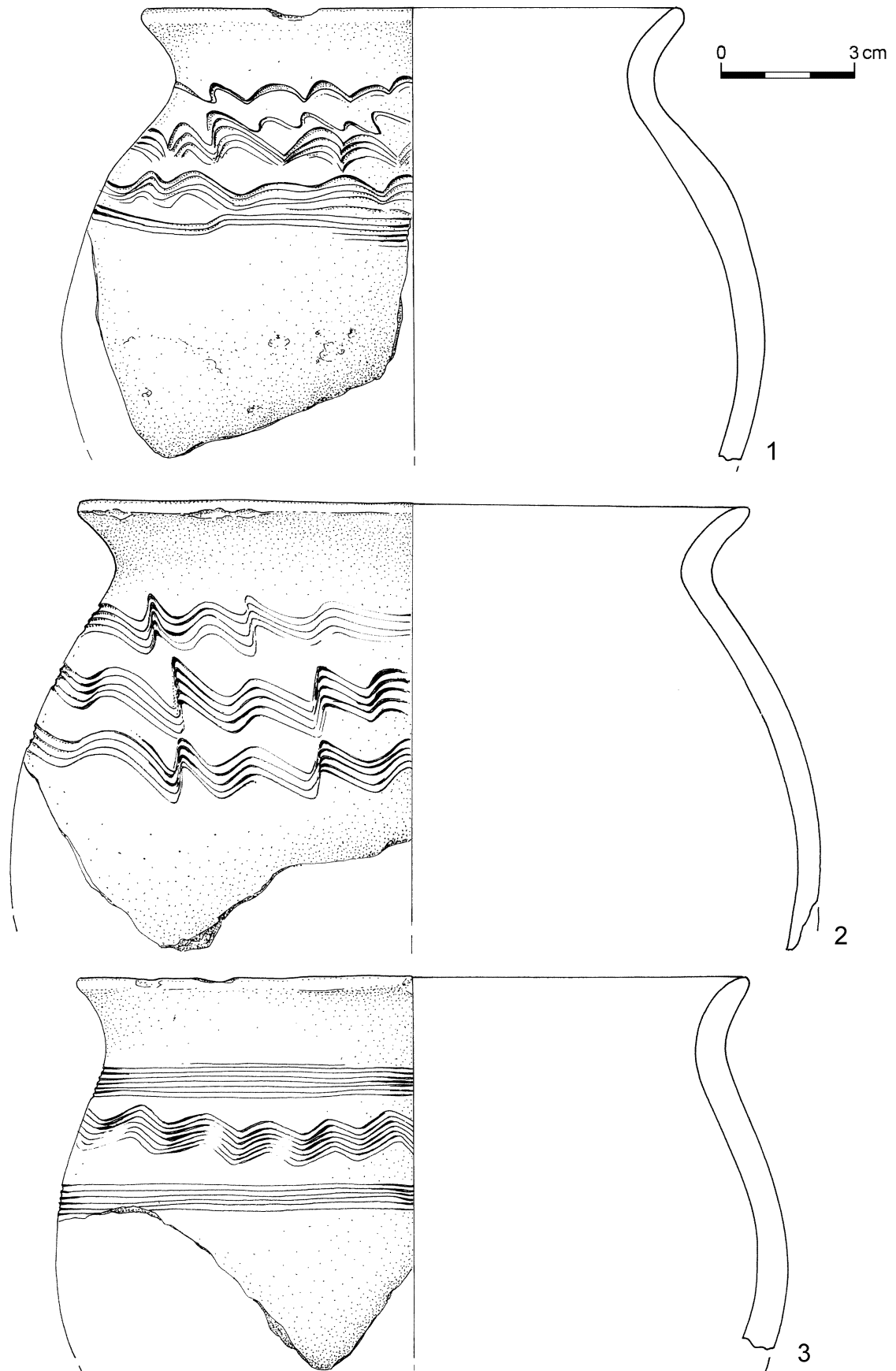
Tab. 7. Kolín-Štítary. 1-3 – obj. 528. Keramika

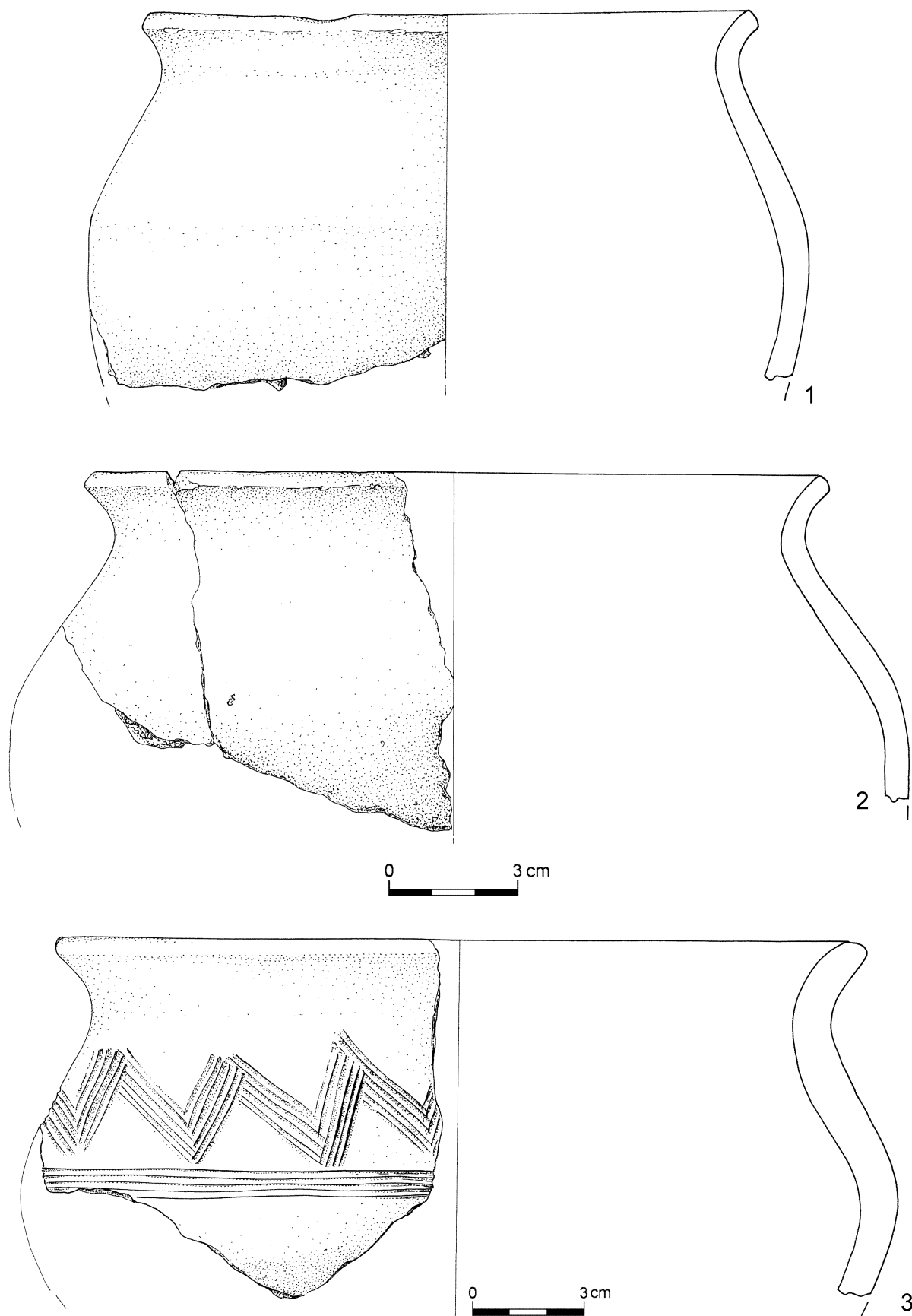
Tab. 8. Kolín-Štítary. 1-9 – obj. 528. Keramika

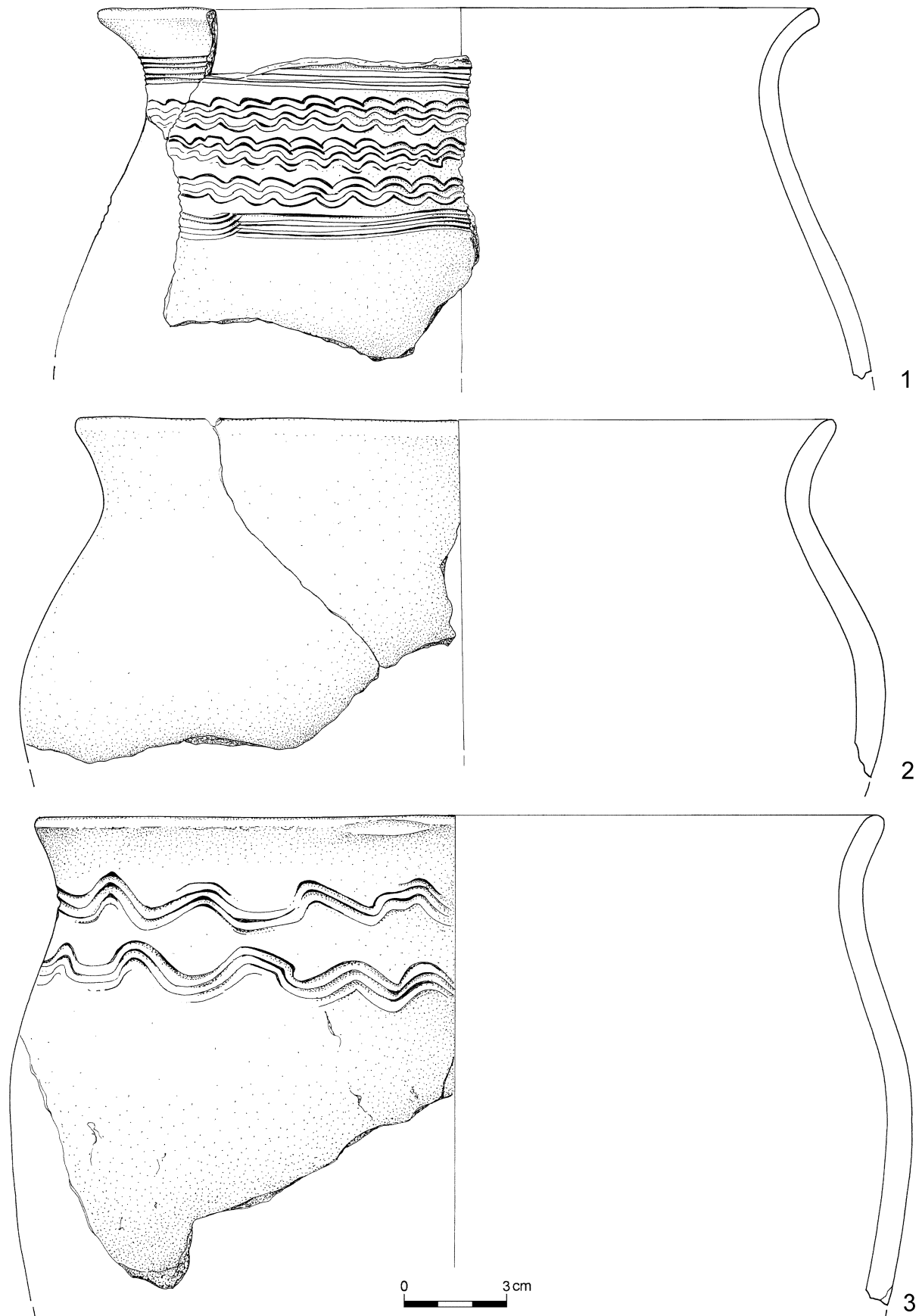
Tab. 9. Kolín-Štítary. 1, 2 – obj. 534. Keramika

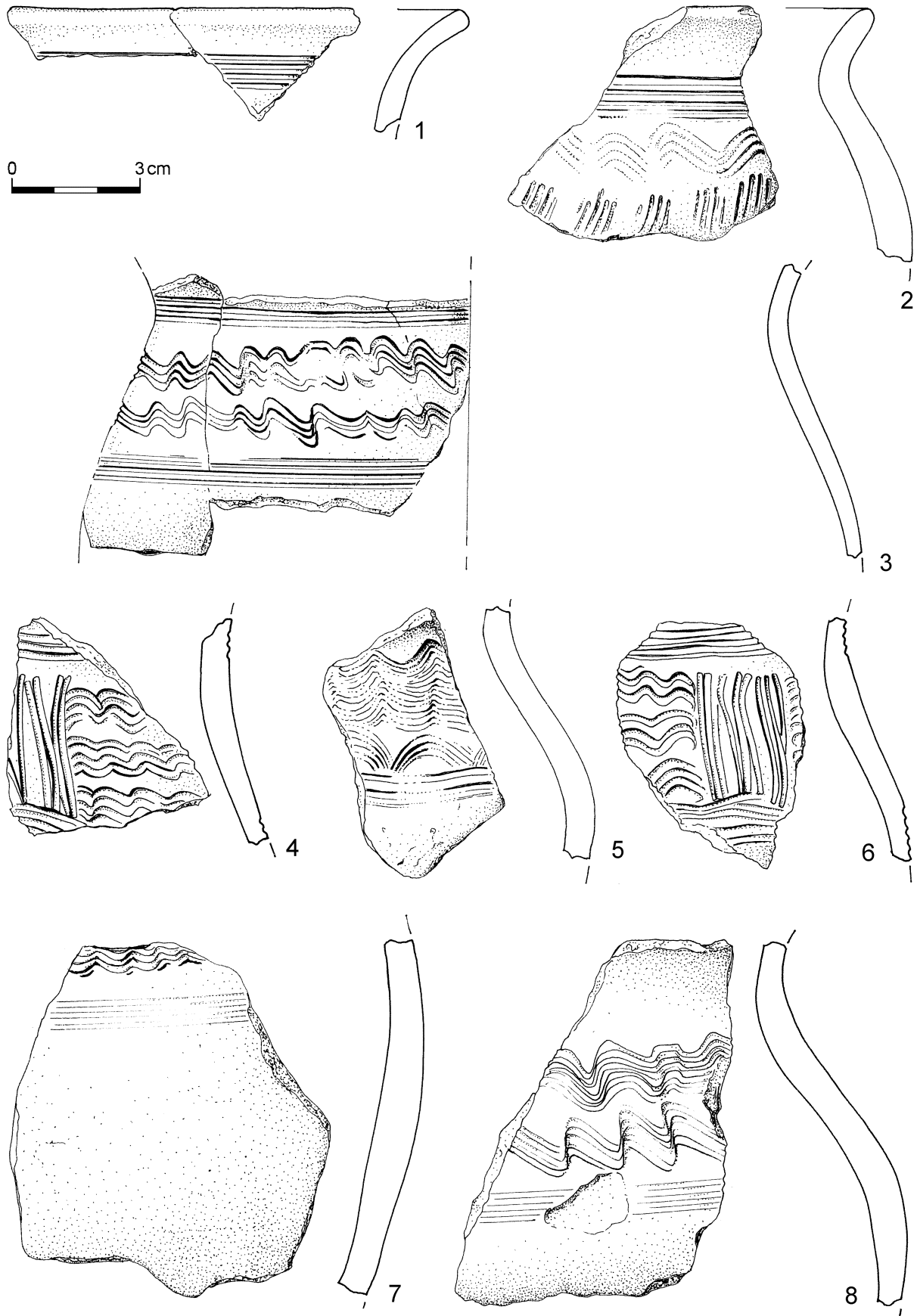
Tab. 10. Kolín-Štítary. 1–3 – obj. 540. Keramika

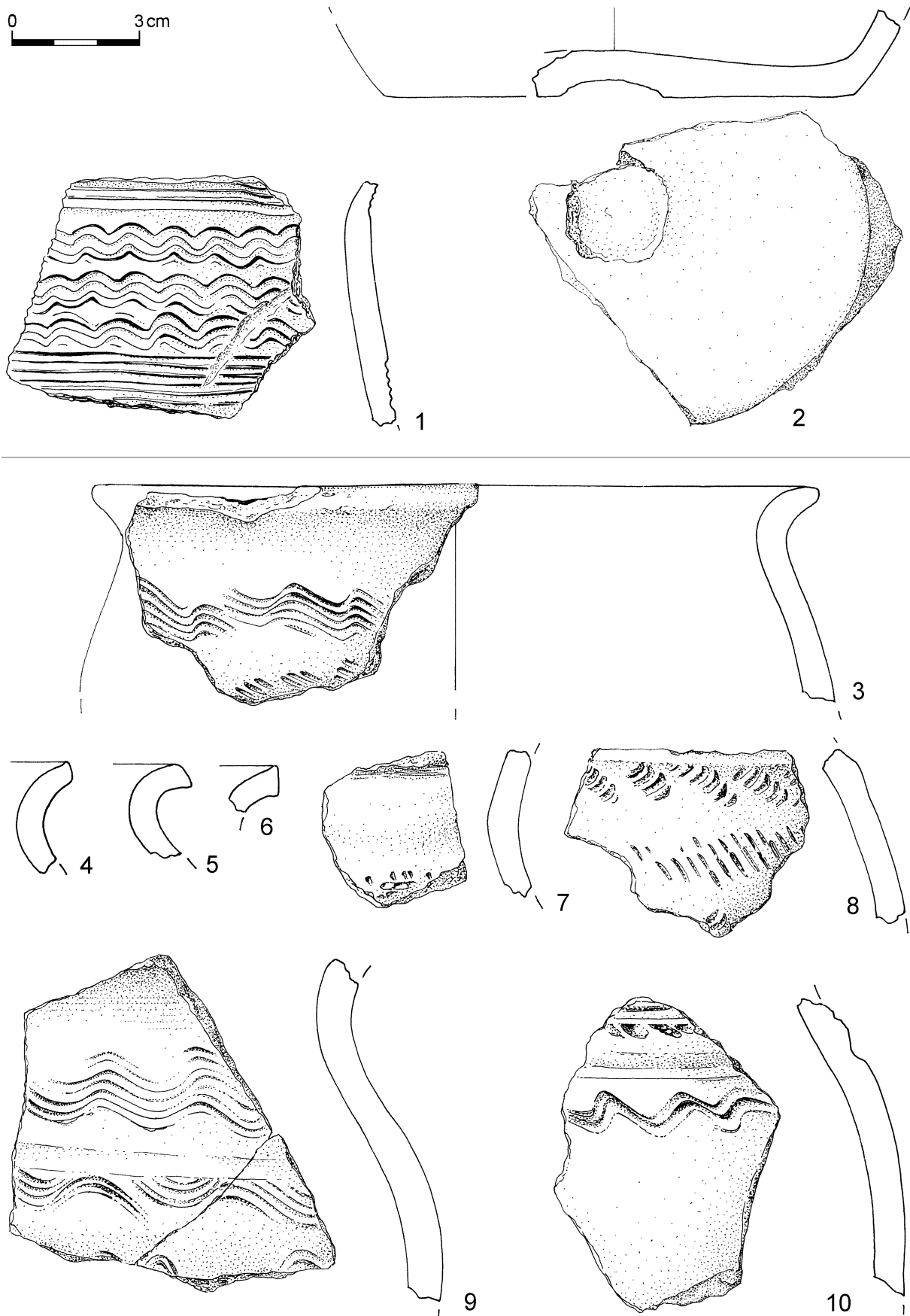
Tab. 11. Kolín-Štítary. 1-3 – obj. 540. Keramika

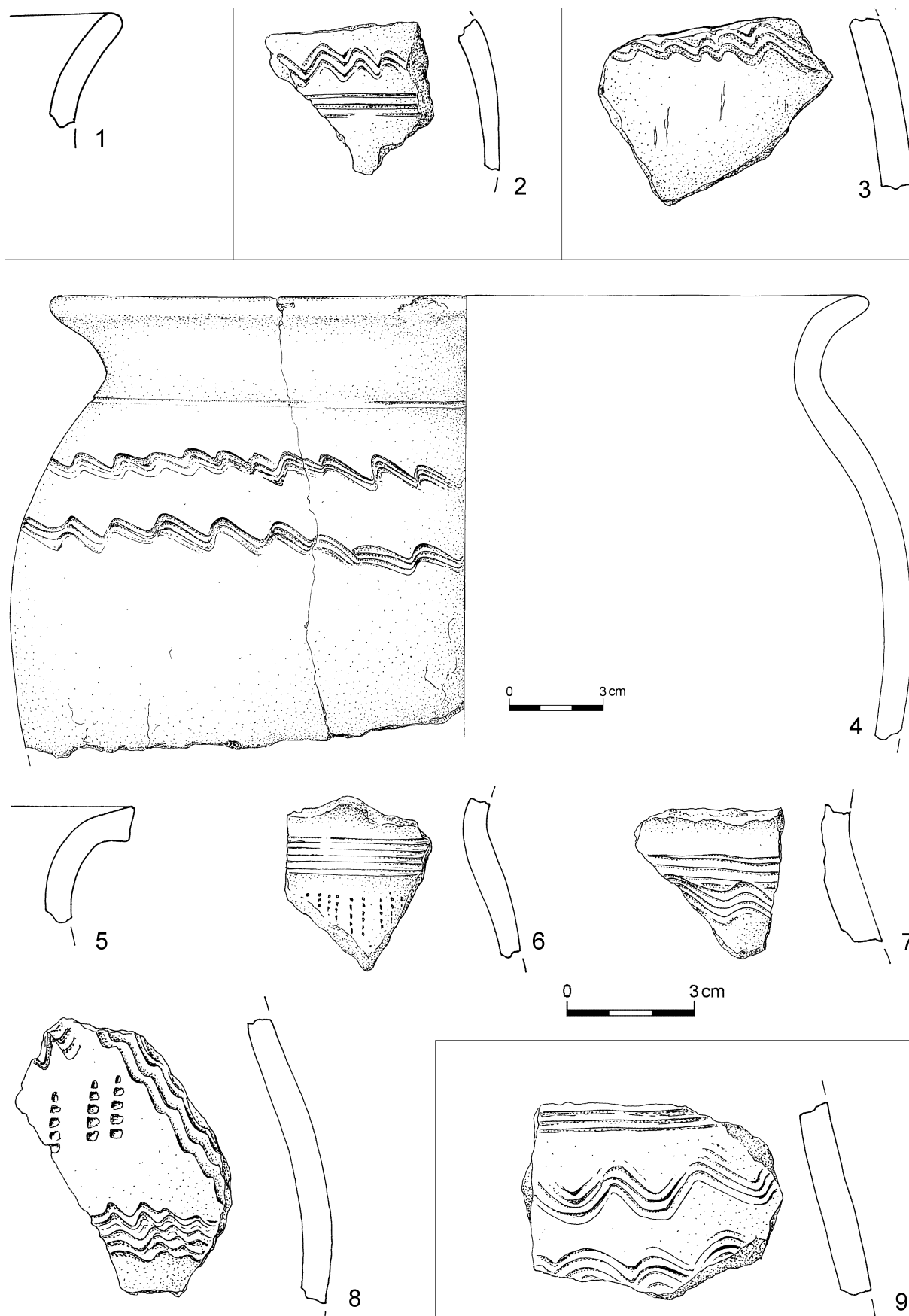
Tab. 12. Kolín-Štítary. 1–3 – obj. 540. Keramika

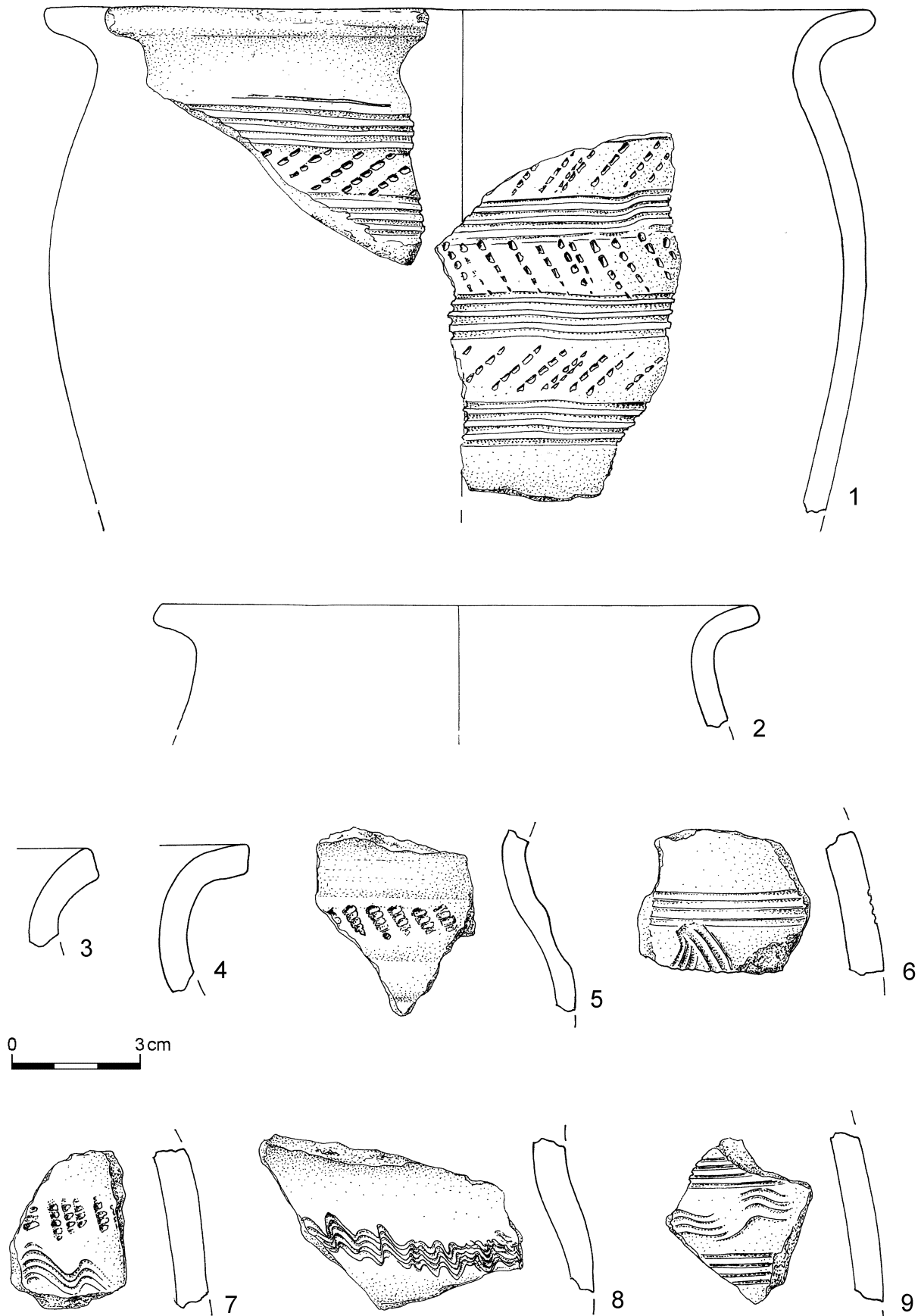
Tab. 13. Kolín-Štítary. 1-8 – obj. 540. Keramika

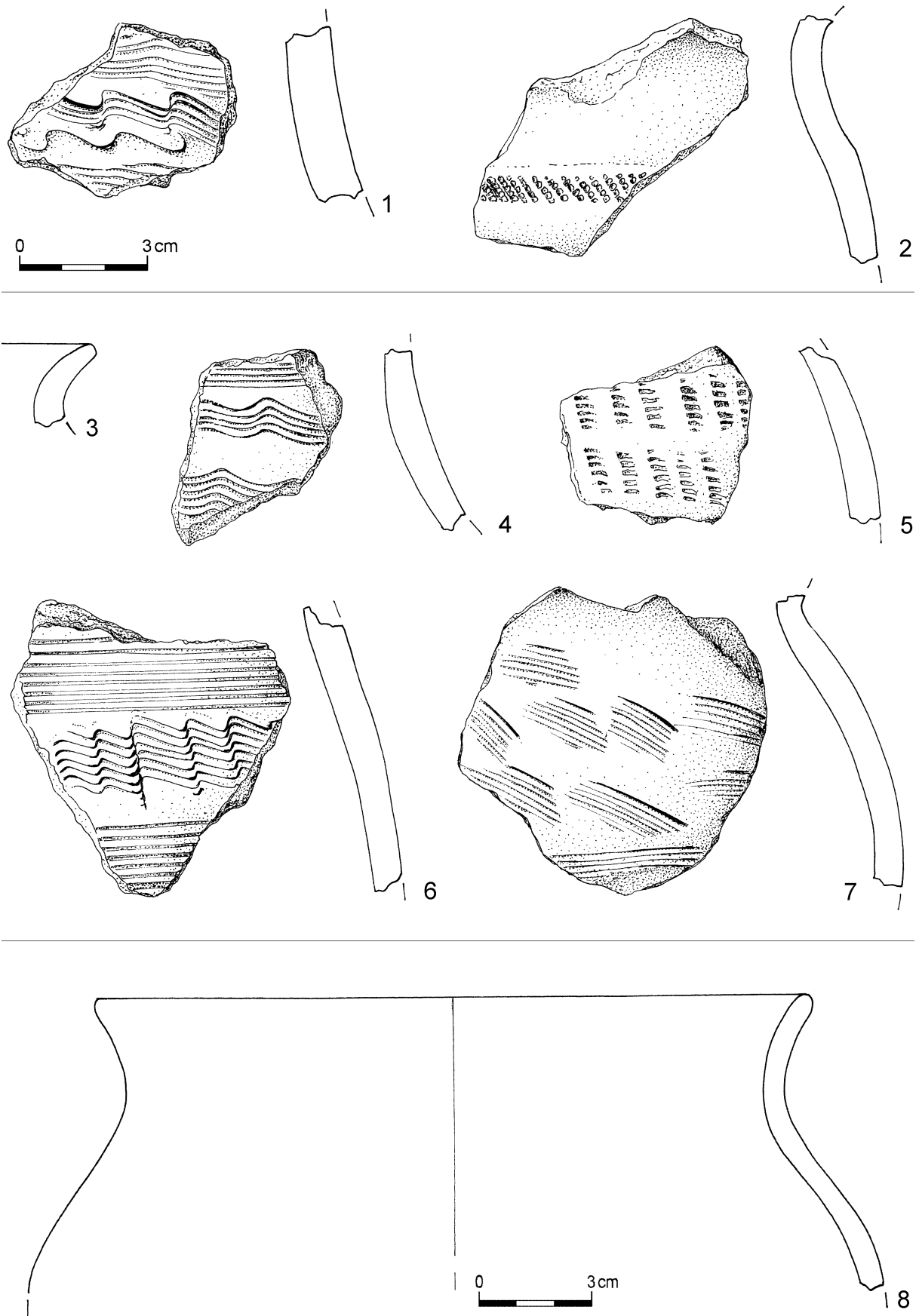
Tab. 14. Kolín-Štítary. 1, 2 – obj. 540; 3–10 – obj. 546. Keramika

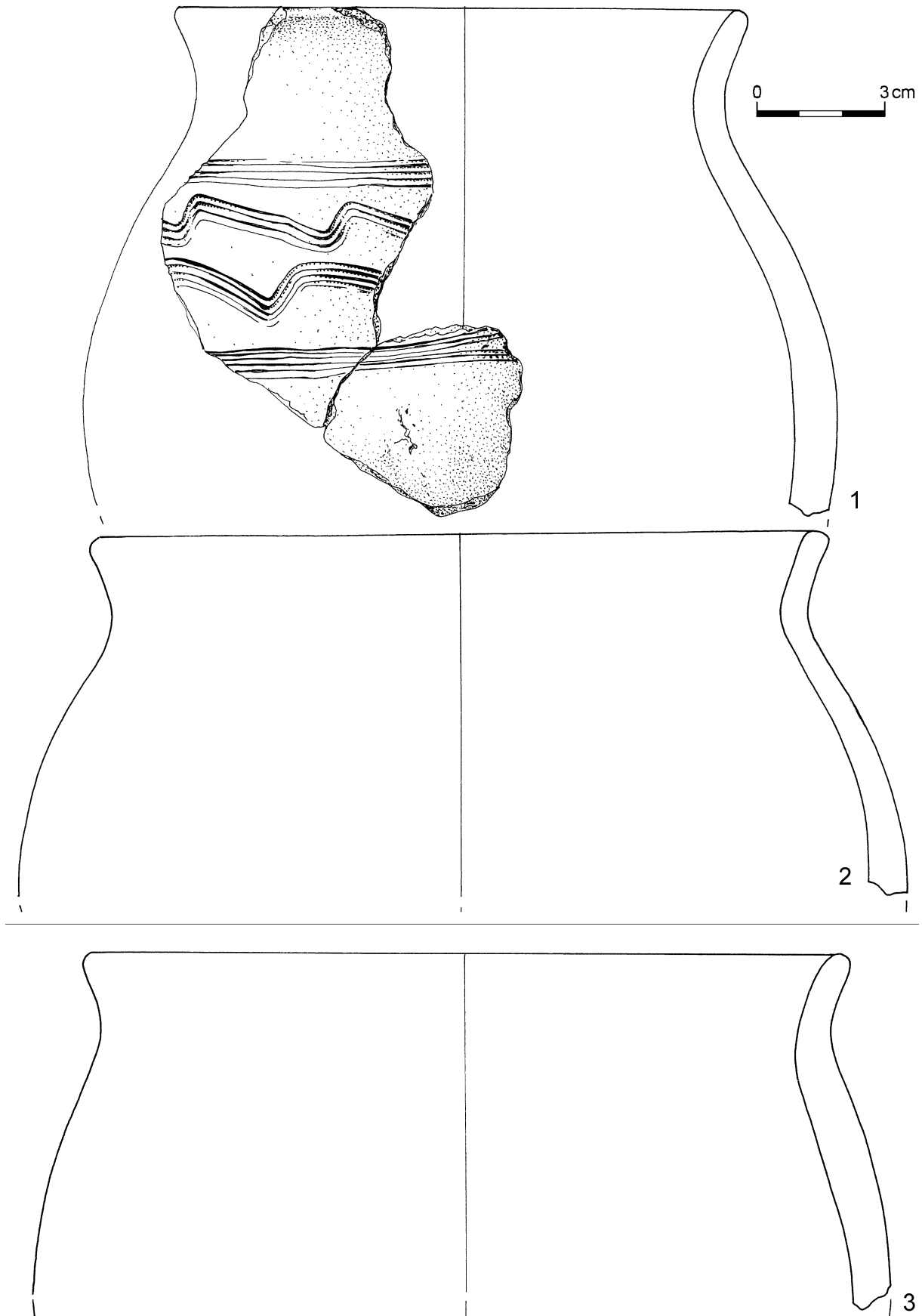
Tab. 15. Kolín-Štítary. 1 – obj. 545; 2 – obj. 563; 3 – obj. 567; 4–8 – obj. 550; 9 – obj. 577. Keramika

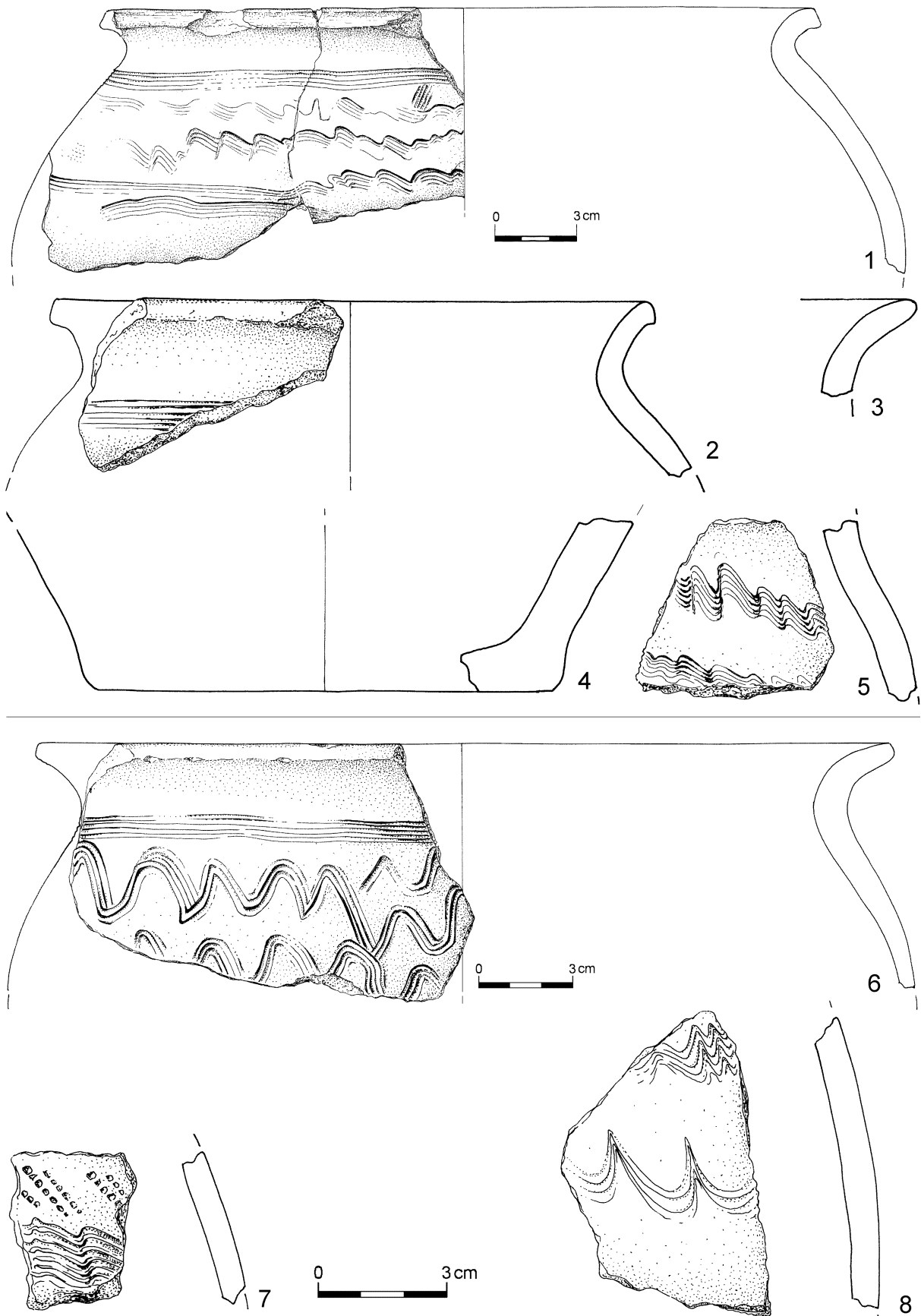
Tab. 16. Kolín-Štítary. 1-9 – obj. 557. Keramika

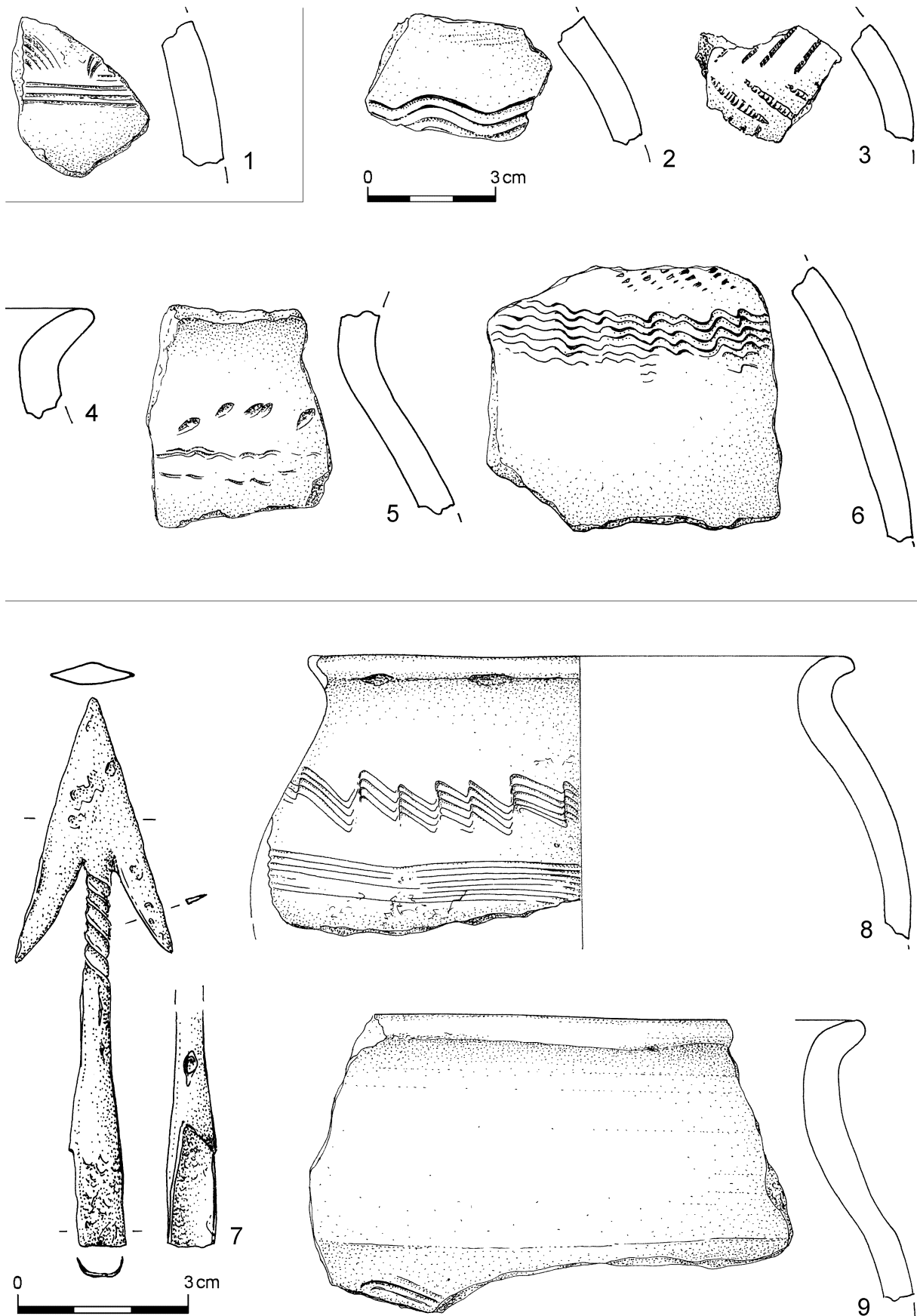
Tab. 17. Kolín-Štítary. 1, 2 – obj. 557; 3–7 – obj. 558; 8 – obj. 579. Keramika

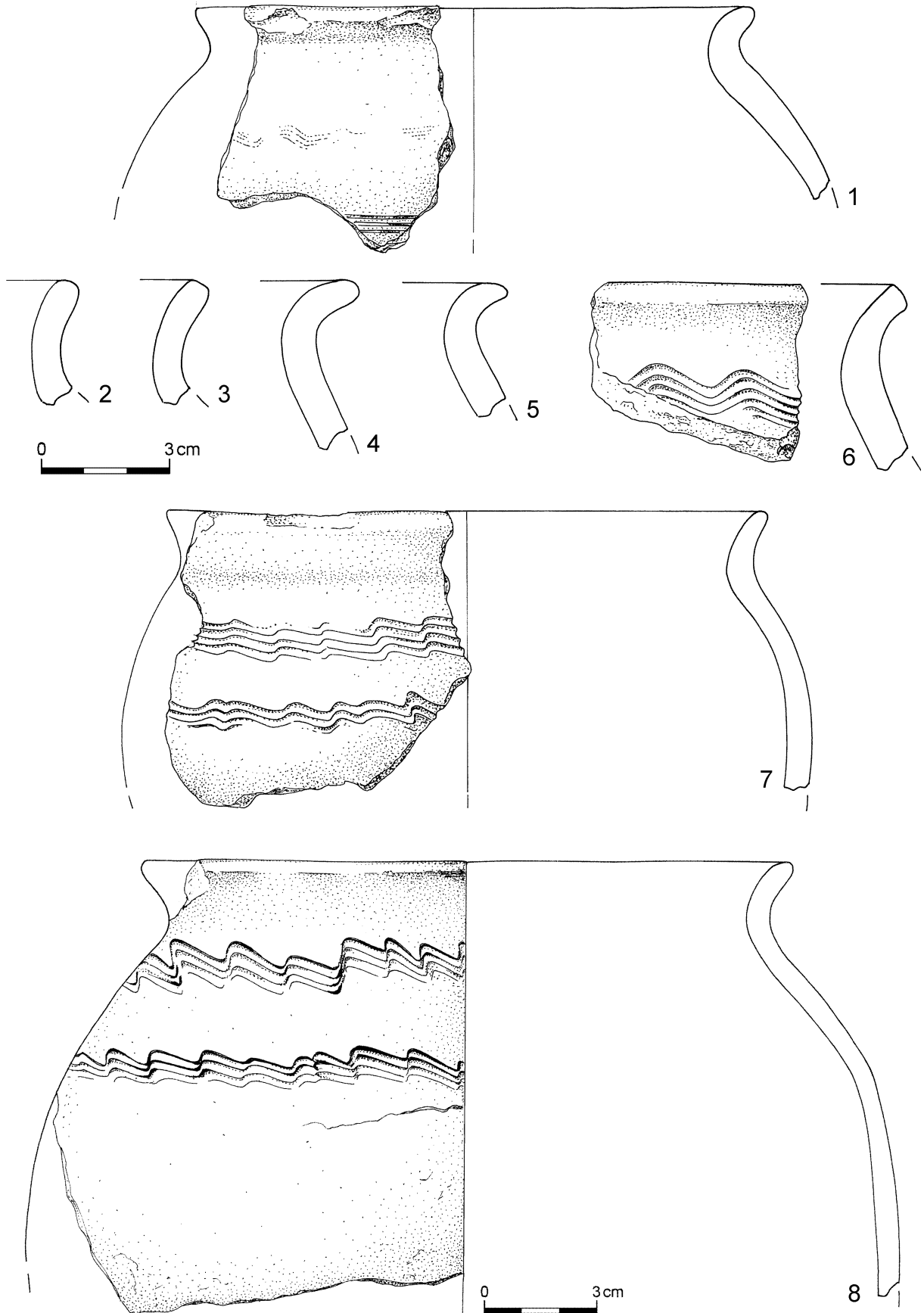
Tab. 18. Kolín-Štítary. 1, 2 – obj. 579; 3 – obj. 598. Keramika

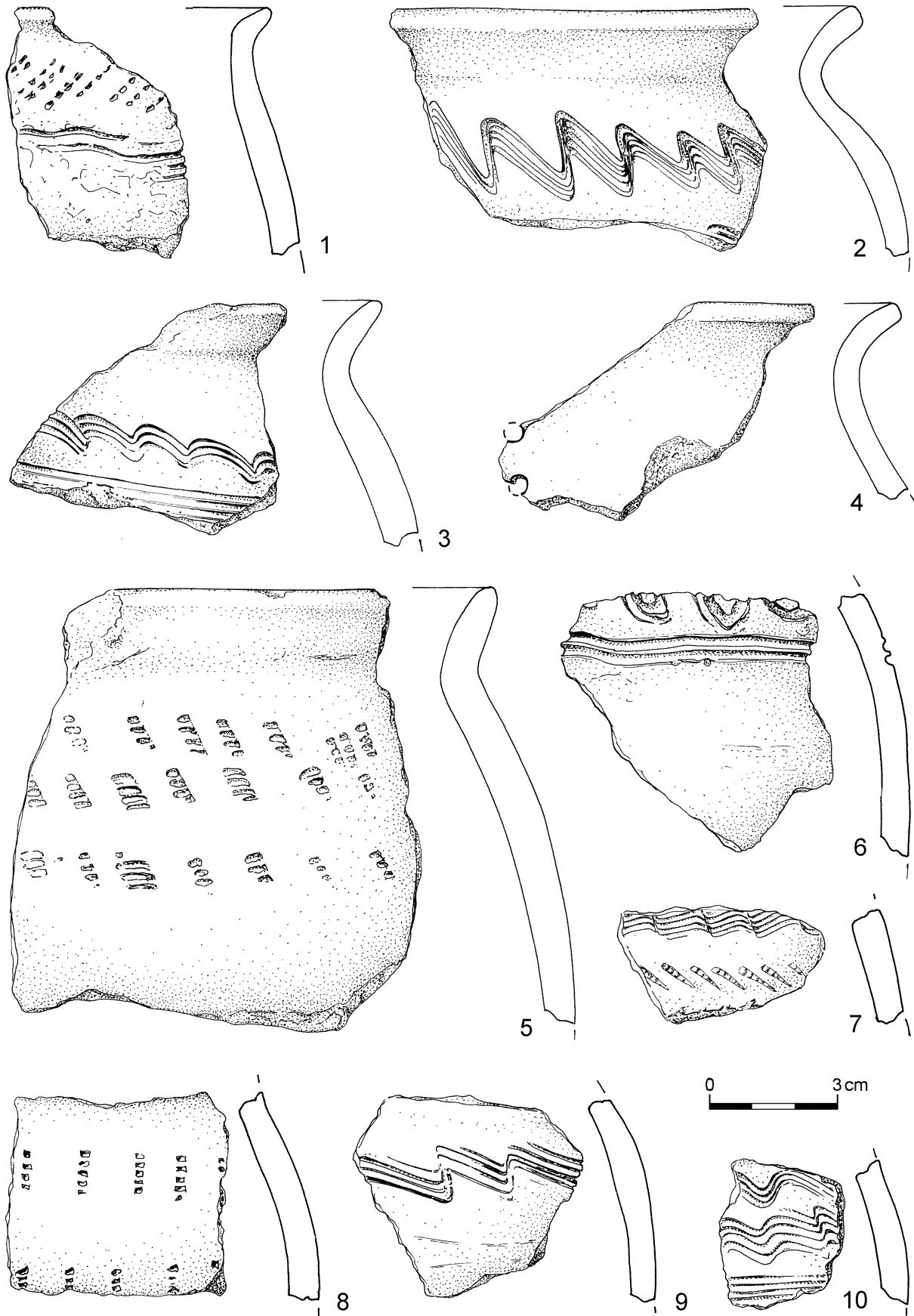
Tab. 19. Kolín-Štítary. 1–5 – obj. 598; 6–8 – obj. 600. Keramika

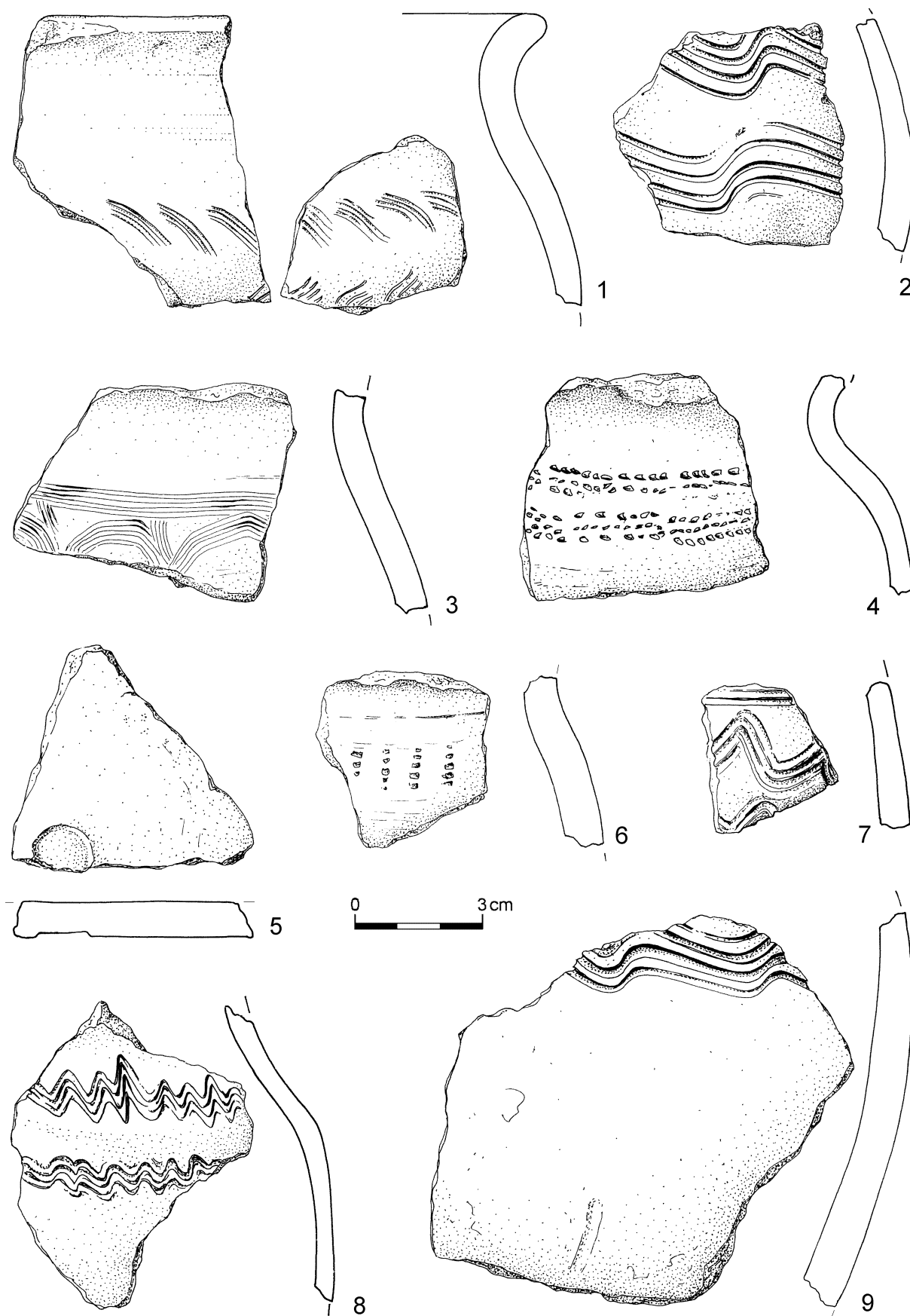
Tab. 20. Kolín-Štitary. 1 – obj. 605; 2–6 – obj. 617; 7–9 – obj. 633. 1–6, 8–9 keramika, 7 železo

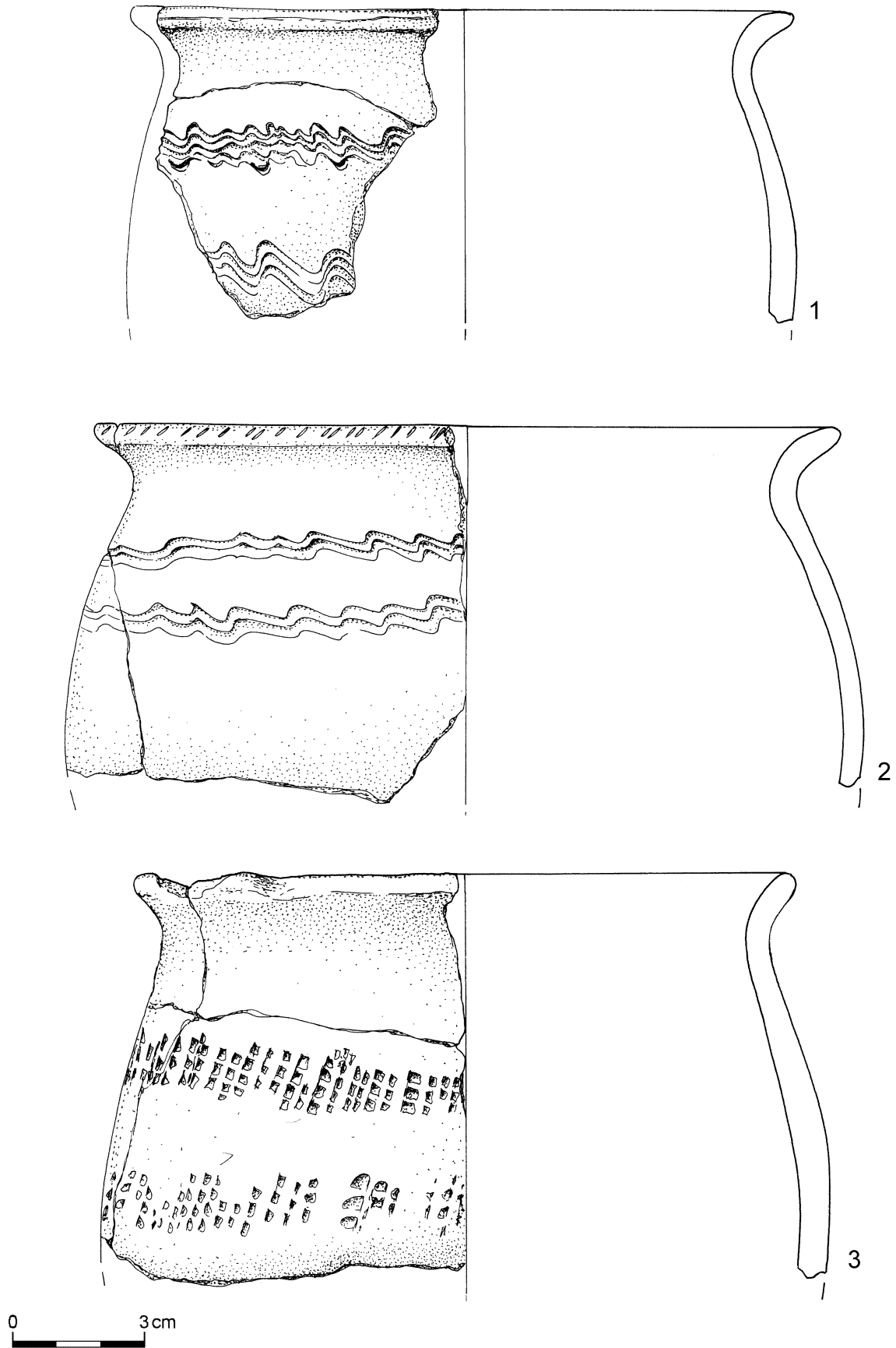
Tab. 21. Kolín-Štítary. 1-8 – obj. 633. Keramika

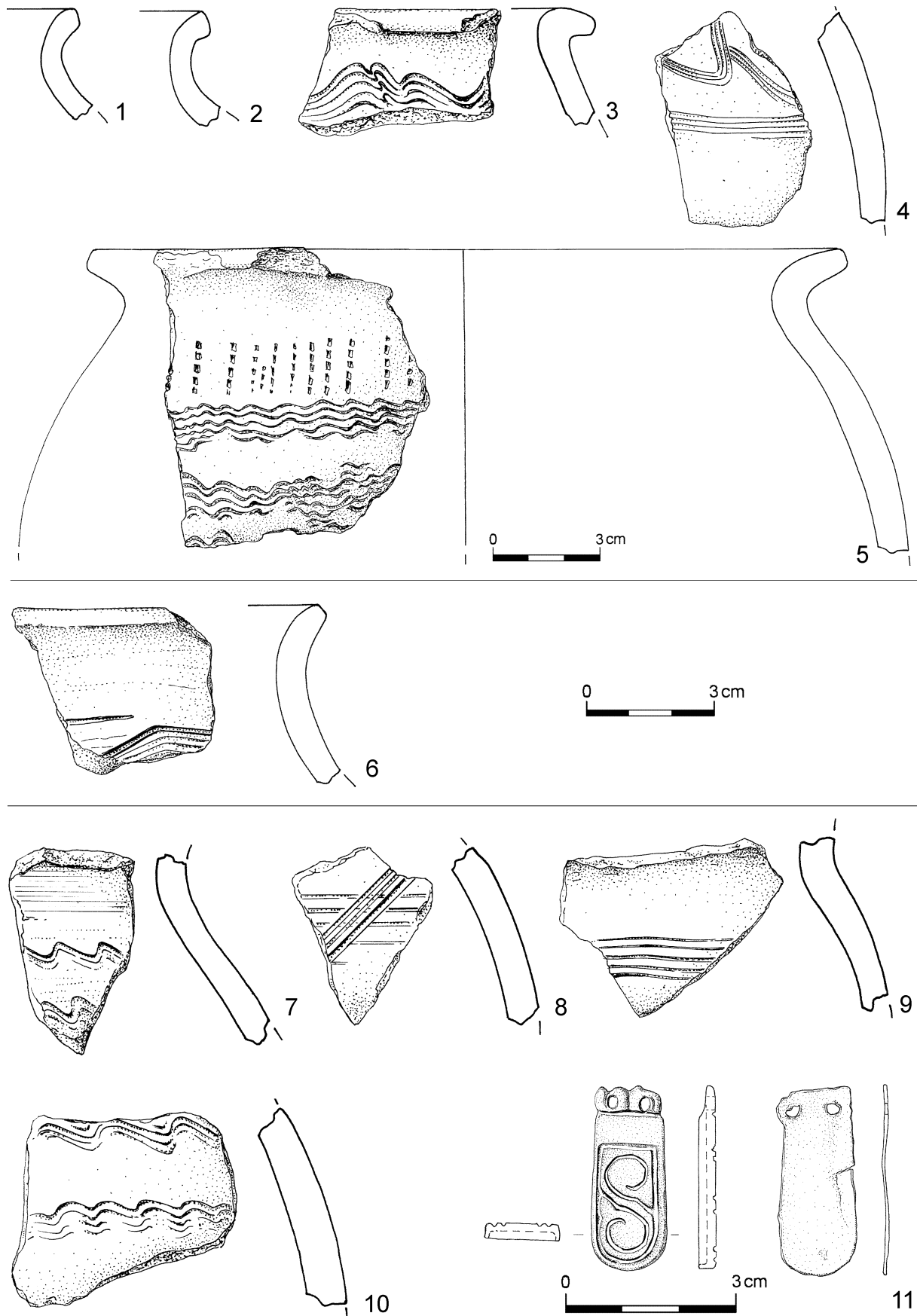
Tab. 22. Kolín-Štítary. 1–10 – obj. 633. Keramika

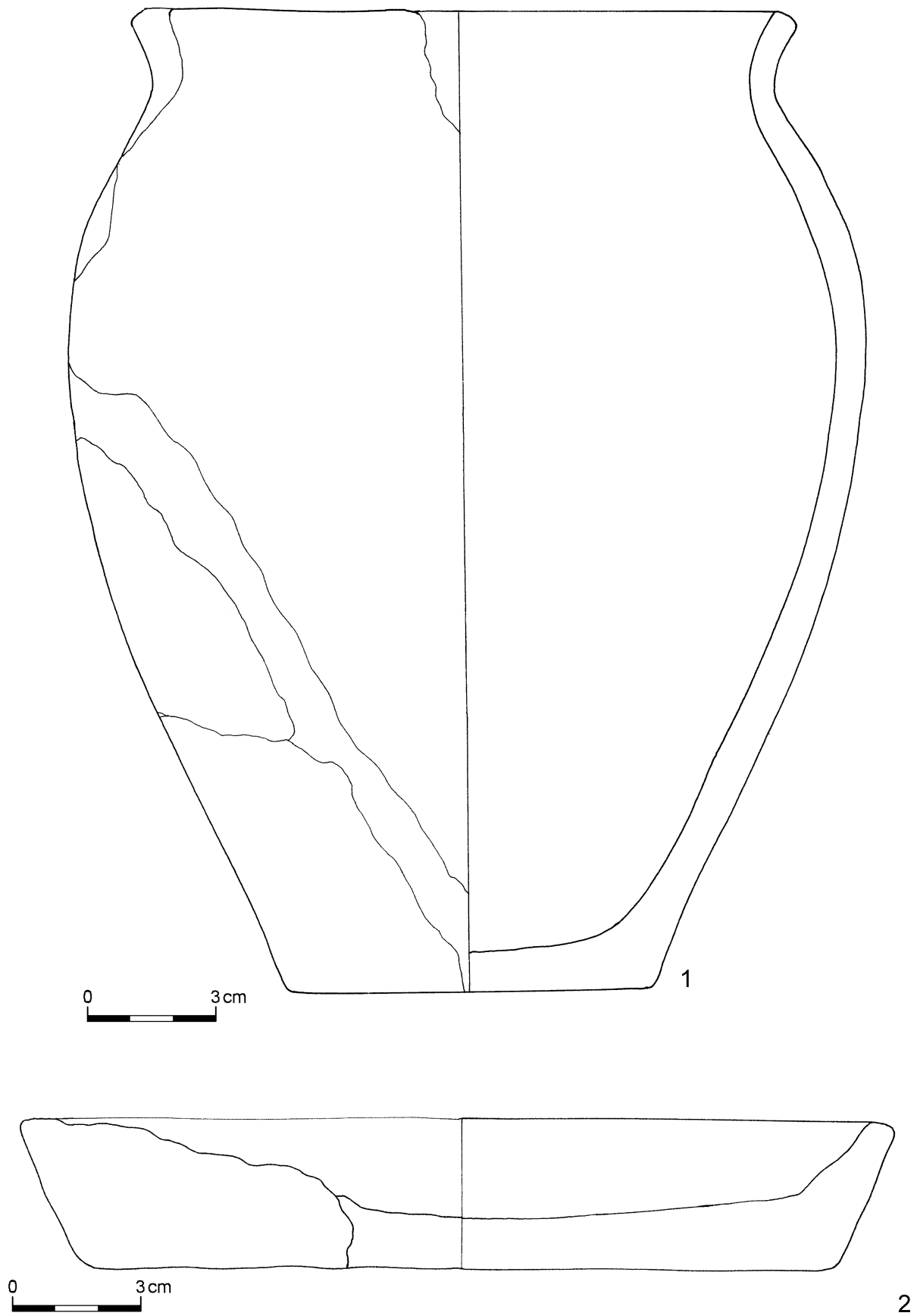
Tab. 23. Kolín-Štítary. 1-9 – obj. 633. Keramika

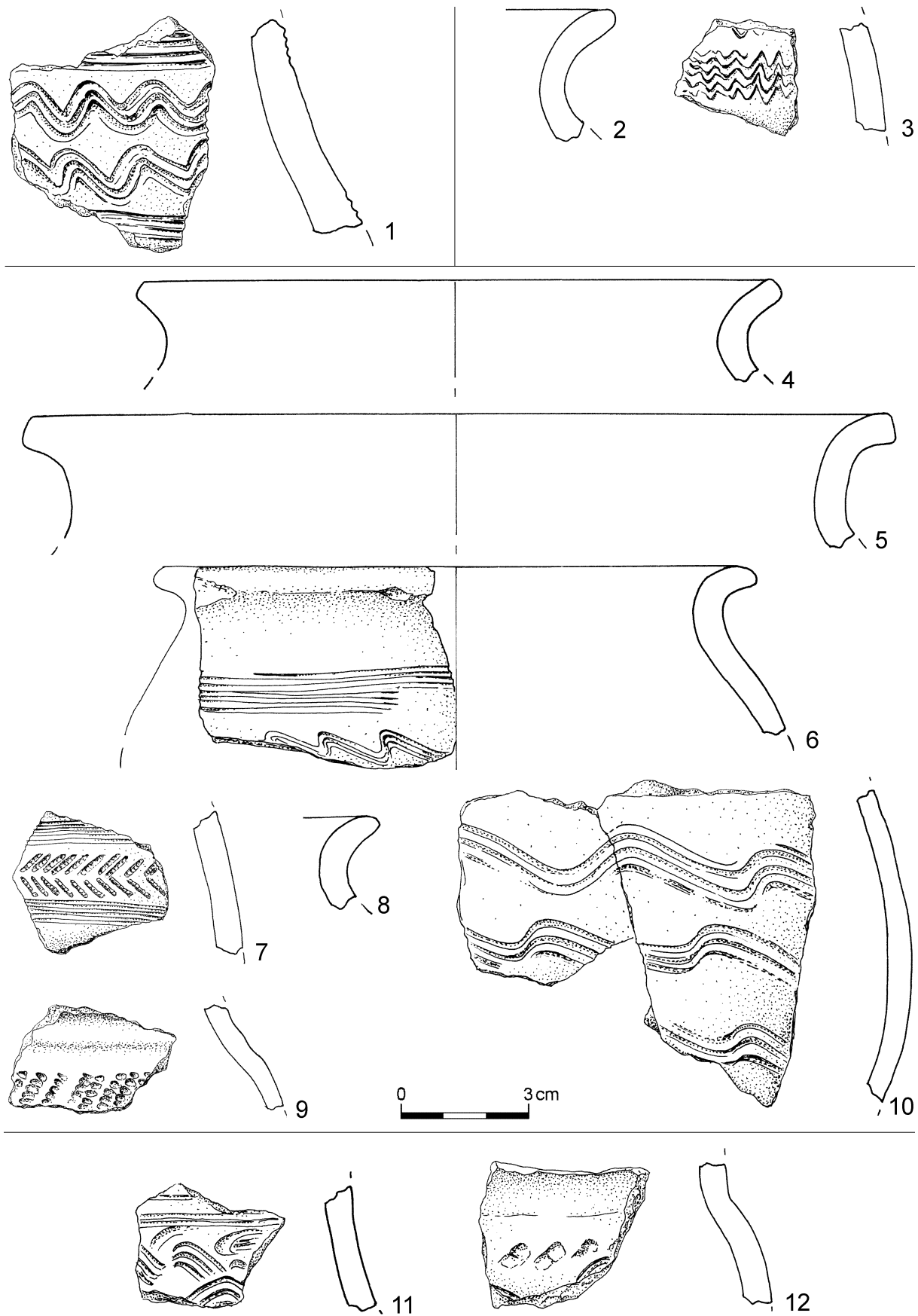
Tab. 24. Kolín-Štítary. 1–3 – obj. 637. Keramika

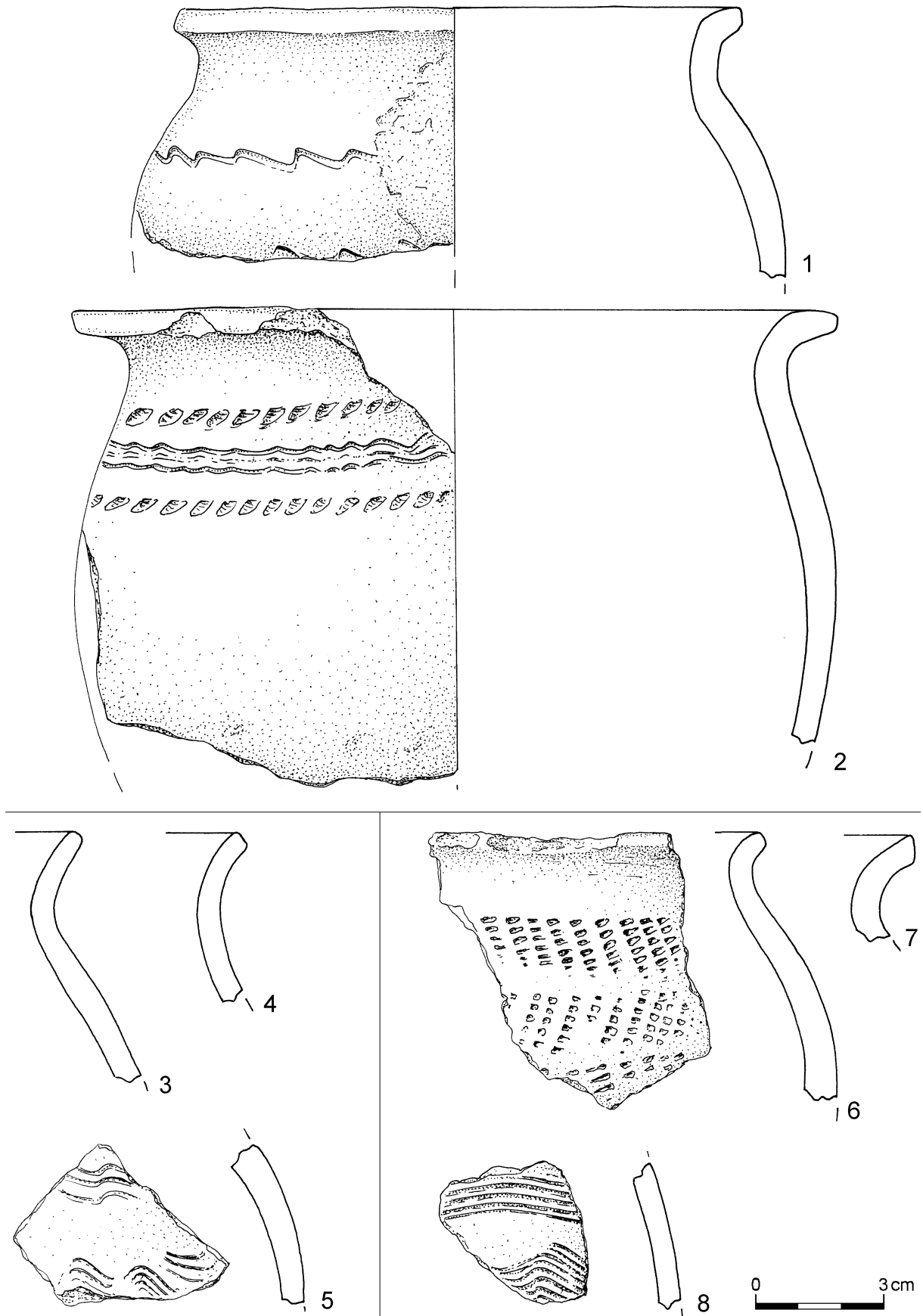
Tab. 25. Kolín-Štítary. 1-5 – obj. 639; 6 – obj. 646; 7-11 – obj. 686. 1-10 keramika, 11 bronz

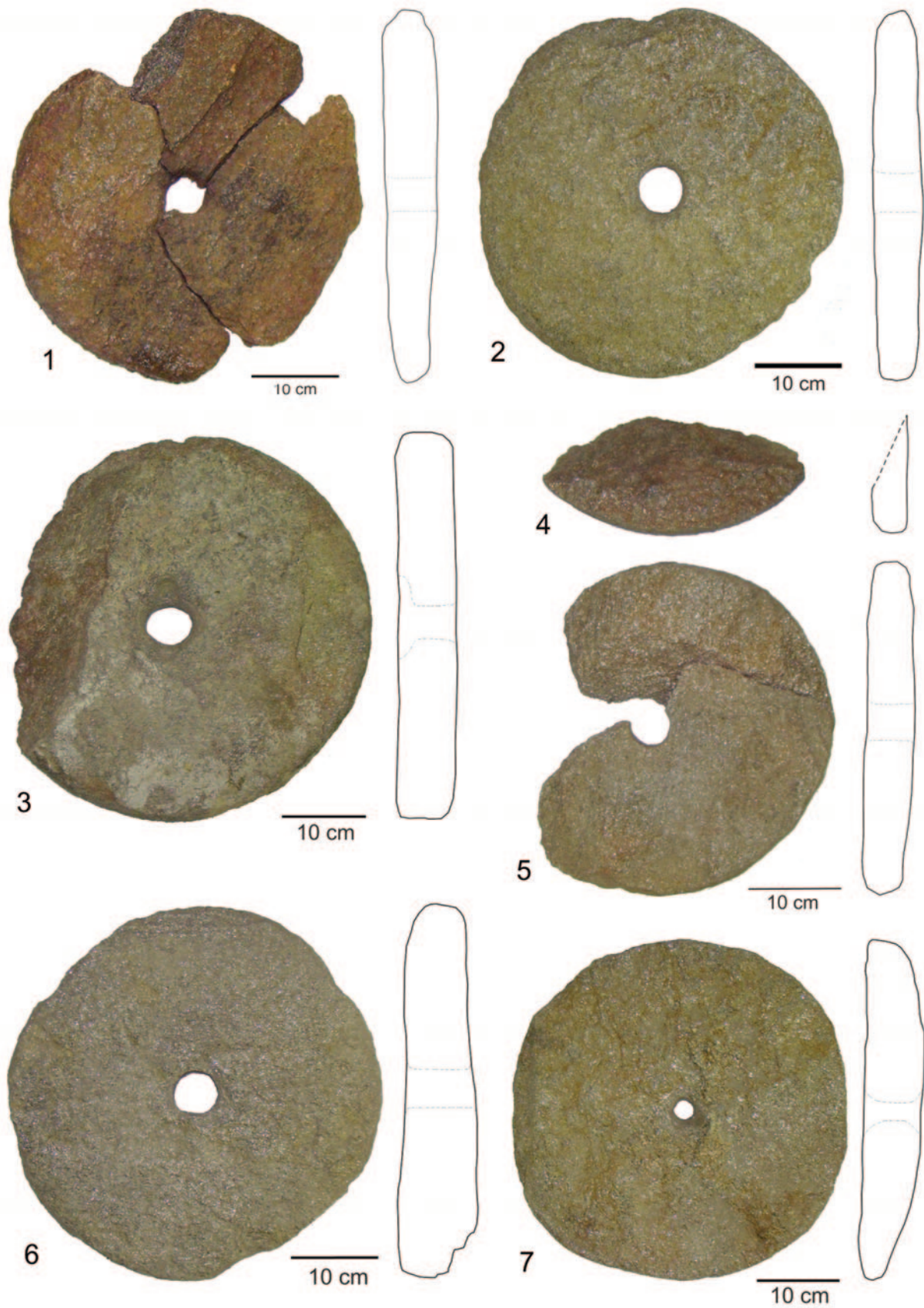
Tab. 26. Kolín-Štítary. 1-2 – obj. 640. Keramika

Tab. 27. Kolín-Štítary. 1 – obj. 640; 2, 3 – obj. 647; 4–10 – obj. 703; 11, 12 – obj. 704. Keramika

Tab. 28. Kolín-Štítary. 1, 2 – obj. 704; 3–5 – obj. 1148; 6–8 – obj. 1176. Keramika. Kresby na tab. 1–29 I. Vajglová

Tab. 29. Kolín-Štítary. Žernovy. 1 – obj. 503; 2 – obj. 563; 3–5 – obj. 598; 6 – obj. 616; 7 – obj. 637. Foto D. Malyková

